

HEBREEËN

Zegen van Gods plan via de verbonden

Hebreeën

Zegen van Gods plan via de verbonden

Versie: 20.05 (januari 2021).

Dr. Raymond R. Hausoul

© 2021 Raymond R. Hausoul

Vind de nieuwste materialen op <https://raymondhausoul.be>.

154-54286-327303

© 2021 –All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced or be shared in any form
without permission in writing from the autor.

Hebreeën

Zegen van Gods plan via de verbonden

Raymond R. Hausoul

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	9
A Een preek over Christus' verhevenheid.....	9
a <i>Een bemoediging voor wankelmoedigen.....</i>	<i>10</i>
B De anonieme schrijver.....	11
a <i>Getuigenissen vanuit de brief.....</i>	<i>11</i>
b <i>Mogelijke schrijvers van Hb.....</i>	<i>11</i>
C De niet nader bekende ontvangers.....	14
D Datering van de brief.....	15
E De Hebreeënbrief en het Oude Testament.....	16
F Canonieke discussie.....	16
G Indeling.....	17
2 1:1-4 – Introductie.....	19
3 1:5-2:18 – De positie van de Zoon in relatie tot de engelen.....	23
A 1:5-14 – De verhevenheid van de Zoon boven de engelen.....	23
B 2:1-9 – Oproep en overgang.....	29
a <i>2:1-4 – Oproep: Wijs de Zoon zijn woorden niet afl.....</i>	<i>29</i>
b <i>2:5-9 – Overgang vanuit Ps8.....</i>	<i>31</i>
C 2:10-18 – De Zoon tijdelijk lager dan de engelen.....	34
4 3:1-4:16 – De Trouw van de Zoon in relatie met het land.....	41
A 3:1-6 – Christus' trouw verheven boven Mozes.....	41
B 3:7-19 – Israël als voorbeeld van ontrouw.....	46
C 4:1-11 – De belofte van rust voor de trouwen.....	52
D 4:12-16 – Oproep en overgang.....	57
a <i>4:12-14 – Oproep: Wijs Gods Woord niet afl.....</i>	<i>57</i>
b <i>4:15-16 – Overgang: Onze zondeloze hemelse hogepriester.....</i>	<i>59</i>
5 5:1-10:25 – De Positie van de Zoon in Relatie tot de Offerdienst.....	63
A 5:1-7:28 – Benoeming van de Zoon tot hogepriester > Aäron.....	63
a <i>5:1-10 – Intro: Christus, geroepen tot Hogepriester.....</i>	<i>63</i>
b <i>5:11-6:20 – Oproep: De positie van de toehoorders.....</i>	<i>69</i>
5:11-6:3 – Confrontatie met moeilijkheden.....	69
6:4-8 – Waarschuwing voor geloofsafval.....	73
6:9-12 – Vertrouwen in de toehoorders.....	76
6:13-20 – Gods belofte als basis van onze hoop.....	77
c <i>7:1-10 – De verhevenheid van Melchizedek.....</i>	<i>80</i>

<i>d</i>	7:11-28 – De verhevenheid van Christus boven Levi.....	84
<i>e</i>	8:1-2 – Overgang: Onze hemelse hogepriester als dienaar.....	90
B	8:3-10:18 – Het verheven offer van de hemelse hogepriester.....	91
<i>a</i>	8:3-6 – Intro: De hemelse dienst van de hogepriester.....	91
<i>b</i>	8:7-13 – De verhevenheid van het nieuwe verbond.....	93
<i>c</i>	9:1-10:18 – De verhevenheid van Christus' offer.....	95
	9:1-10 – Inleiding: De oude tabernakel en priesterdienst.....	95
	9:11-22 – Argument 1: Christus' verheven bloed.....	99
	9:23-28 – Argument 2: Christus' hemelse offer.....	105
	10:1-18 – Argument 3: Christus' eeuwige offer.....	108
<i>d</i>	10:19-25 – Overgang: Christus brengt ons in de hemel.....	113
6	10:26-13:21 – Afsluitende bemoediging en vermaning.....	119
A	10:26-39 – Oproep: Wijs de Zoon niet af!.....	119
B	11:1-40 – Voorbeelden van geloofshelde.....	125
C	12:1-17 – Volg Christus als Aanvoerder in je christelijk leven.....	136
<i>a</i>	Oproep om te volharden in de wedloop (12:1-4).....	136
<i>b</i>	De tuchting in Spreuken 3 (12:5-13).....	138
<i>c</i>	De problematiek van verdeeldheid (12:14-17).....	141
D	12:18-29 – De zegen van het nieuwe verbond – Sion > Sinaï.....	142
E	13:1-19 – Volg Christus buiten de legerplaats.....	146
7	13:20-25 – Conclusie en Slot.....	153

Over de auteur

Dr. Raymond R. Hausoul (1979) is predikant in Ieper en spreekt regelmatig in andere kerken. Als spreker en docent is hij met verschillende organisaties verbonden. Zijn academisch onderzoek richt zich op de thematiek van de nieuwe schepping, het koninkrijk van God en de vernieuwing door Gods Geest. Raymond is gehuwd met Belinda en beiden genieten van hun twee zonen, Adriël en Ilja.

<https://raymondhausoul.be>

Afkortingen van Bijbelboeken

Gn	Genesis	Js	Jesaja	Rm	Romeinen
Ex	Exodus	Jr	Jeremia	1Ko	1 Korintiërs
Lv	Leviticus	Kl	Klaagliederen	2Ko	2 Korintiërs
Nm	Numeri	Ez	Ezechiël	Gl	Galaten
Dt	Deuteronomium	Dn	Daniël	Ef	Efeze
Jz	Jozua	Hs	Hosea	Fp	Filippenzen
Re	Rechters	Jl	Joel	Ko	Kolossenzen
Rt	Rut	Am	Amos	1Ts	1 Tessalonicenzen
1Sm	1 Samuël	Ob	Obadja	2Ts	2 Tessalonicenzen
2Sm	2 Samuël	Jn	Jona	1Tm	1 Timoteüs
1Kn	1 Koningen	Mi	Micha	2Tm	2 Timoteüs
2Kn	2 Koningen	Na	Nahum	Tt	Titus
1Kr	1 Kronieken	Hk	Habakuk	Fm	Filemon
2Kr	2 Kronieken	Sf	Sefanja	Hb	Hebreeën
Ea	Ezra	Hg	Haggai	Jk	Jakobus
Ne	Nehemia	Zc	Zacharia	1Pt	1 Petrus
Es	Ester	Ml	Maleachi	2Pt	2 Petrus
Jb	Job	Mt	Matteüs	1Jh	1 Johannes
Ps	Psalmen	Mc	Marcus	2Jh	2 Johannes
Sp	Spreuken	Lc	Lucas	3Jh	3 Johannes
Pr	Prediker	Jh	Johannes	Jd	Judas
Hl	Hooglied	Hd	Handelingen	Op	Openbaring

Andere werken

Tob	Tobit	2Mak	2 Makkabeeën	Bjr	Brief van Jeremia
Jud	Judit	Wijs	Wijsheid	TDn	Daniël (Grieks)
TEs	Ester (Grieks)	Sir	Sirach	Man	Manasse
1Mak	1 Makkabeeën	Bar	Baruch		

1 | Inleiding

We worden geen goede aanbidders door de Hebreeënbrief enkel te bestuderen, maar door de Persoon Jezus Christus die in deze brief beschreven wordt, zich geheel voor ogen te halen’.

A Een preek over Christus’ verhevenheid

Hebreeën is een genot voor degenen die van puzzelen houdt.¹ Ondanks dat Hebreeën deel uitmaakt van het NT hebben sommige christenen het intuïtief links laten liggen, omdat het te ingewikkeld leek. Anderen vermeden het, omdat het te vermanend was.² Maar Hebreeën wil gelezen worden en een plaats vinden in de harten van de de gelovigen. Voor velen bevat Hebreeën het vijfde evangelie in het NT. De tekst beschrijft uitvoerig het werk van Jezus vanuit verschillende facetten. Er wordt niet gekeken naar Christus’ leven op aarde, maar naar zijn functie als hogepriester in de hemel.³ Hij is degene die met ons meevoelt en voor ons pleit bij God de Vader. Als dusdanig portretteert de auteur ons Christus voor ogen. De auteur heeft verder oog voor de joodse trits land, tempel en stad. Op basis van deze onderwerpen is het zelfs mogelijk de brief te verdelen.⁴

Door de afwezigheid van een brief-inleiding in Hb hebben velen geconcludeerd dat we oorspronkelijk te maken hebben gehad met de schriftelijke weergave van een prediking.⁵ De auteur is duidelijk aanwezig bij zijn toehoorders. Elke verwijzing naar schrijven of lezen ontbreekt. In plaats daarvan ligt het accent op het spreken en luisteren (2:5; 5:11; 6:9; 8:1; 9:5; 11:32). In 13:22 noemt de auteur zijn werk dan ook een ‘woord van bemoediging’ (λόγου τῆς παρακλήσεως) – een uitdrukking die normaal

1 Lane, 1991a:xlvi.

2 Wiersbe, 2007:802.

3 Cullmann, 1958:97.

4 van Houwelingen, 2010:133–135.

5 Ibid., 133; Keener, 1993; Grosheide, 1955:9.

verwijst naar een preek (Hd13:14-15).⁶ Howard Marshall betuigt vandaar:⁷ ‘De brief aan de Hebreeën begint majesteitelijk als een toespraak en eindigt persoonlijk als een brief’. Als we Hb opvatten als redevoering, bevat het de langste en oudste prediking van het Nieuwe Testament.

a Een bemoediging voor wankelmoedigen

De leden van de gemeente waaraan de spreker zich richt, worstelden ermee dat hun oude rituelen bijna even goed waren als het christelijke geloof. Droevig keken ze om naar hun oude tradities waarin ze vroeger stonden toen ze nog lid waren van de plaatselijke synagoge. Doordat ze christen waren geworden waren ze buiten het jodendom geplaatst. Door de vele vervolgingen en verdrukkingen hadden velen de moed verloren om zich openlijk christen te noemen. Ze verstopten zich onder de mantel van het jodendom om in een menggeloof te leven en vroegen zich meermaals af of hetgeen ze vroeger geloofden en deden niet beter was geweest dan wat ze nu geloofden. Wat was er echt veranderd door de komst van de Messias? Was de Messias wel werkelijk gekomen. Martin Buber schreef als onderbouwing er voor dat de Messias volgens hem nog niet was gekomen:

We weten diep in ons, waarachtig, dat de wereldgeschiedenis nog niet fundamenteel op haar kop is gezet – dat de wereld nog niet is verlost. We proberen het niet bevrijd zijn van de schepping.⁸

Tegen die gedachte verzet Hebreeën zich.⁹ De brief is een onderzoek die de gelovigen helpt te ontdekken wat hun geloof werkelijk is. De auteur stelt zich vandaar de vraag: Hoe kan ik de gelovigen helpen om verder te gaan in hun verbintenis tegenover Christus, ondanks al de moeilijke omstandigheden waarin ze verkeren? Hij probeert dit door de gelovigen te waarschuwen tegen afval en terugwijzing van het christelijke geloof (2:1,3; 3:12; 4:11; 6:5; 10:26,29; 12:25). Telkens opnieuw toont hij ons de verhevenheid van Christus boven het oude bestel. Het christelijke geloof heeft ‘een grotere heerlijkheid’ en ‘een grotere eer’ (Hb3:3), ‘een betere

6 H. Thyen, *Der Stil des jüdisch-hellenistischen Homilie* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1955); W.L. Lane, ‘Hebrews: A Sermon in Search of Setting,’ *Southwestern Journal of Theology* 28 (1985): 13-18.

7 Marshall, 2004:605.

8 Buber, 1993:562.

9 Guthrie, 1998:22.

hoop (7:19), 'een beter verbond' (vs22), 'betere beloftes' (8:6), 'een grotere tent' (9:11), 'een beter slachtoffer' (vs23), 'betere en blijvende schatten' (10:34), 'een beter offer' (11:4), 'een beter hemels Vaderhuis' (vs16), 'een grotere rijkdom' (vs26) en 'een betere opstanding' (vs35). Wie zich al hetgeen realiseert dat de gelovige mag ontvangen door en in Christus, zal hij geen verlangen meer hebben naar iets anders.

B De anonieme schrijver

Nergens geeft Hebreëen expliciet te kennen wie er precies aan het woord is. Wie is de spreker van deze boodschap of de schrijver ervan geweest? Het boek laat ons in het ongewis over zijn naam. Er zijn dan ook diverse voorstellen gedaan in de kerkgeschiedenis om de auteur van Hb te identificeren. De meeste daarvan zullen hieronder aanbod komen.

a Getuigenissen vanuit de brief

Hetgeen we weten vanuit de brief zelf is dat iemand aan het woord is die geen oor- of ooggetuige is geweest van de Heer: 'hoe zullen wij ontkomen als wij zo'n grote behoudenis veronachtzamen, waarover aanvankelijk gesproken is door de Heer en die aan ons bevestigd is door hen die het gehoord hebben,' (Hb2:3). De auteur heeft de woorden over Christus evenals velen vernomen uit tweede hand. Hij heeft Christus op aarde niet persoonlijk gekend, maar kan over hem spreken en schrijven als weinig anderen doen in de kerkelijke geschriften.

Daarnaast lijkt Hebreëen door het gebruik van een mannelijke voornaamwoord in 11:32 erop te wijzen dat er sprake is van een mannelijke schrijver.¹⁰ De schrijver van Hebreëen heeft tevens ook een hoge linguïstieke en retorische bekwaamheid en presenteert het beste Grieks van het hele Nieuwe Testament!¹¹ Ten slotte erkennen we dat de persoon de Hebreëen (13:19) en ook Timotheüs 'onze broeder' kende (vs23).

b Mogelijke schrijvers van Hb

Het aantal personen die voorgesteld werden als auteur van Hebreëen is ruim. Het grootste criteria hiervoor was dat de voorgestelde personen

10 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 23; I.H. Marshall, *New Testament Theology* (Downers Grove:InterVarsity, 2004), 605.

11 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), xlix; C.S. Keener (red.), *The IVP Bible Background Commentary: New Testament* (Downers Grove: InterVarsity, 1993); G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 25; A. Saphir, *Een Hebreër over de brief aan de Hebreëen* (Den Haag:Voorhoeve, 1948), 9.

bekend moesten zijn met de inhoud van het Oude Testament en geen oog- of oorgetuigen mochten zijn van Christus' leven op aarde (Hb2:3).

We zullen de meeste auteurs die in de geschiedenis werden voorgesteld kort vermelden en proberen te beredeneren welke pro en contra's voor hun auteurschap pleiten. Uiteindelijk blijft echter elke poging tot identificatie van de auteur een theorie. Samen met Origenes belijden we:¹² 'Wie schreef deze brief, God weet de waarheid.'

Paulus – is de persoon die het meest genoemd werd als mogelijke schrijver van Hebreeën.¹³ Het concilie van Hippo Regius (393nC) en van Carthago (397 en 419nC) vermelden dan ook nadrukkelijk Paulus als schrijver van Hb. Deze gedachte wordt ondersteund door Clement van Alexandrië (155-215nC), Origenes (185-254nC), Eusebius (265-339nC), Hiëronymus (345-419nC), Augustinus (354-430nC), Thomas van Aquino (1225-1274nC) en anderen.

De brief is verder aanwezig in P⁴⁶ die een collectie handschriften van Paulus bevat, wat een verbinding tussen Paulus en Hb kan aanduiden. Daarnaast plaatsen alle Griekse handschriften (A, B en C) Hb na 2Ts en voor 1Tm. In de westerse traditie wordt er voor een andere volgorde gekozen. In de Vulgaat krijgt Hb zijn plaats na Fm.

Tussen Hb en de brieven van Paulus bestaan er meerdere parallellen:¹⁴ Christus' in zijn eeuwige bestaan (Hb1:2; 1Ko8:6; 2Ko4:4; Kol:15-17); Christus' zelfvernedering (Hb2:14-17; Rm8:3; Gl4:4; Fp2:7); Christus' gehoorzaamheid (Hb5:8; Rm5:19; Fp2:8); Christus' offer (Hb9:28; 1Ko5:7; Ef5:2); Christus' verheerlijking aan Gods rechterhand (Hb1:3; 8:1; 10:12; 12:2; Rm8:34; Ef1:20; Ko3:1); Christus als Zoon over alles (Hb2:6-9; 1Ko15:28; Ef1:10-22); De kracht van Christus' werk (Hb2:14; 9:26; Rm6:6; 2Tm1:10); Het nieuwe verbond (Hb8:6; 2Ko3:6-11); Abraham als voorbeeld (Hb11:11,17-19; Rm4:17-20); De gaven van de Geest (Hb2:4; 1Ko12:11); De rechtvaardige zal uit geloof leven (Hb10:38; Rm1:17; Gl3:11); Het einde van het oude verbond (Hb9-10; Rm7; Gl5; Ko2:16).

Een nadeel bij dit voorstel van Paulus als auteur is dat de schrijver consequent gebruik maakt van de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament. Paulus daarentegen gebruikte veelmeer het Hebreeuws Oude Testament in zijn brieven en plaatst meermaals hierbij

¹² Eusebius, *Kerkgeschiedenis* VI.25.14.

¹³ Zie bijv. P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977), 19-22; A. Saphir, *Een Hebreër over de brief aan de Hebreëen* (Den Haag:Voorhoeve, 1948), 18.

¹⁴ W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 20.

de woorden ‘zoals geschreven staat’.¹⁵ Ook mogen we niet teveel waarde hechten aan de parallellen. Doordat we van de apostel Paulus een groot deel van zijn brieven bewaard hebben, is het niet moeilijk om parallellen met andere brieven te vinden. Met hetzelfde gemak kunnen eveneens verschillen worden genoemd zoals: de afwezigheid bij Paulus van het beest van het schip, de haven en het anker (Hb2:1; 6:19), het tweezijdige zwaard (4:12), de worstelaar (4:13) en de krachtig doorwaterde velden (6:7-8).¹⁶ Andere argumenten tegen Paulus als schrijver zijn ten slotte nog de afwijkende structuur en stijl van de brief ten opzichte van andere paulinische brieven.¹⁷

Voulgaris wijst ter verdediging van Paulus’ auteurschap voor deze brief op Hb13:23 dat parallellen heeft met Fp2:19 en stelt dat Timotheüs niet gevangen was, maar vanuit de gevangenis van Paulus naar de Hebreeën werd gezonden.¹⁸

Apollos – was als Jood afkomstig uit Alexandrië en doorkneedt in de Schriften van het Oude Testament (Hd18:25). Hij wordt als auteur voorgesteld omdat er meerdere Alexandrijnse invloeden in Hb te bespeuren zijn en vanwege zijn brede kennis van het Oude Testament.¹⁹

Barnabas – was een Joodse Leviet uit Cyprus die een groot inzicht genoot in de Joodse offerdienst (Hd4:36). Hij vanaf Tertullianus door sommigen voorgesteld als de schrijver van Hb.²⁰ Deze inzichten worden door Barnabas getoond in Hb. Een nadeel aan het voorstel om Barnabas als auteur van deze brief te zien is dat Hij de Heer Jezus persoonlijk kende (vgl. Hb2:3).

Lucas – was een Griekse scheepsarts die het Grieks zeer goed beheerste. Door Hb eveneens een zeer goed Grieks bevat wordt Lucas dikwijls als schrijver ervan voorgesteld. Clement van Alexandrië getuigt zodoende dat de inhoud van Hb afkomstig is van Paulus, maar door Lucas

15 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 73.

16 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), xlix; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 23.

17 G.E. Ladd, *A theology of the New Testament* (Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 633.

18 C.S. Voulgaris, ‘Hebrews: Paul’s Fifth Epistle from Prison,’ *The Greek Orthodox Theological Review* 44.1-4 (1999): 199-206.

19 C.S. Keener (red.), *The IVP Bible Background Commentary: New Testament* (Downers Grove: InterVarsity, 1993).

20 Tertullianus, 230AD:20; van Houwelingen, 2010:128–129.

werd neergeschreven.²¹ Bewijzen hiervoor vinden we terug in enkele parallellen die er zijn tussen Hb en de rede van Stefanus in Hd (Hd7).

Aquila en Priscilla – gaven onderwijs aan Apollos toen deze tot het geloof in Jezus Christus kwam (Hd18:26). Zij zouden daardoor even goed of misschien nog beter bekend moeten zijn geweest met de boodschap van het Oude Testament en als schrijvers van Hb in aanmerking komen. Dit meervoudig schrijversteam zou ook een verklaring geven waarom de schrijver meermaals de wij- en ik-vorm afwisselend gebruikt.

Clement van Rome – De vroege kerkvader Clement van Rome wordt soms voorgesteld als de auteur van Hb omdat er meerdere parallellen bestaan tussen zijn eerste brief aan de gemeente van Rome en Hb. Uiteraard kunnen deze parallellen ook verklaard worden doordat Clement de Hb goed kende en ervan gebruik maakte bij het vervaardigen van zijn eerste brief.

C De niet nader bekende ontvangers

Net zoals bij de schrijver, bezitten we geen duidelijkheid over de ontvangers van Hb. In elk geval kende de schrijver zijn toehoorders persoonlijk en verwachtte hij hen binnenkort te bezoeken (13:19,23). Hij wist dat ze tot geloof waren gekomen via de prediking van anderen die de Heer Jezus persoonlijk hadden gekend (2:3). Doordat de schrijver de ontvangers vermaant dat ze volwassenen in het geloof moesten zijn, zou het wel een kunnen gaan om een tweede-generatie gelovigen.²²

Het geheel bestond uit een diverse groep die verschillende ervaringen, gezindheden en rijpheden kende. In het algemeen lijkt het erop dat de christenen het niet gemakkelijk hadden en verdrukt werden door anderen.²³ Dat is begrijpelijk als de ontvangers joden waren die vroeger deel hadden uitgemaakt van de joodse gemeenschap rond de synagoge. Door hun bekering werden ze uitgesloten van hun volksgenoten. Wellicht is dat een van de redenen waarom de schrijver hen oproept om elkaar elke dag te bemoedigen (3:13). Samen probeerden ze op die wijze een hechte groep te vormen binnen de maatschappij. Ze erkennen zich als

²¹ Eusebius van Caesarea, 2000:VI.14.2; Anderson, 1966:429.

²² W. Freytag, 'Das Problem der zweiten Generation in der junge Kirche,' *Evangelische Missionszeitschrift* 1 (1940): 198-210.

²³ I.H. Marshall, *New Testament Theology* (Downers Grove:InterVarsity, 2004), 605.

vreemdelingen en pelgrims in deze wereld die op weg zijn naar een beter land (Hb13:14).

In het algemeen stellen ook anderen dat Hb geschreven is aan joden. Dat lijkt inderdaad het geval te zijn als we letten op de hoeveelheid informatie die de schrijver hen vanuit het OT presenteert. Geen ander nieuwtestamenteisch geschrift maakt zoveel gebruik van oudtestamentische bronnen.²⁴ We vinden er 35 citaten en 34 allusies uit het OT. Toch is er nog iets opvallend aan de hand en dat is dat zowat alle citaten afkomstig zijn uit de Septuaginta. Ook worden er hellenistisch-joodse wijsheden in Hb genoemd (vgl. Hb2:2). Concreet betekent dit dat het mogelijk is om te denken aan joden in de diaspora of aan hellenistische joden in Israël. Er zijn dan ook voorstellen gedaan die reiken van het oostelijke Jeruzalem tot het westelijke Spanje.

Wat opvalt is dat de ontvangers aan het slot van de brief de groeten ontvangen van mensen die afkomstig zijn uit Italië: ‘Groet al uw voorgangers en alle heiligen. U groeten die van Italië.’ (Hb13:24). Hieruit wordt dikwijls geconcludeerd dat de gemeente zich in Italië bevond en kennis had van degenen uit Italië. Het zou dan gaan om personen die tijdelijk buiten het land verbleven.²⁵

Uitleggers hebben vandaar graag de ontvangers van Hb gelokaliseerd in Rome.²⁶ Dat is de stad waar de brief het meest bekend was in de oudheid. Clement van Rome verwijst er al naar in zijn eerste pastorale brief aan Korinthe en geeft ook een soortgelijke schrijfstijl weer in zijn eerste geschrift (zie onder). William Lane denkt concreet aan de gemeente die verbonden was met de joods-christelijke leiders Aquila en Priscilla.²⁷

D Datering van de brief

In het vorige gedeelte wezen we er al op dat Hb bekend was bij Clement van Rome die naar de brief verwees in zijn eigen pastorale brief (vgl. Hb1:3-7//1Clem36:2-6; Hb1:7//1Clem36:3; Hb1:1-14//1Clem36:1-6; Hb11:37//1Clem17:1).²⁸

²⁴ I.H. Marshall, *New Testament Theology* (Downers Grove:InterVarsity, 2004), 606.

²⁵ A. von Harnack, ‘Probabilia über die Adresse und den Verfasser des Hebräerbriefs,’ *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 1 (1900): 16-41; E.F. Scott, ‘The Epistle to the Hebrews and Roman Christianity,’ *Harvard Theological Review* 13 (1930): 205-219; F.F. Bruce, ‘To the Hebrews: A Document of Roman Christianity?’ *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* 25.4 (1987): 3513-3519; I.H. Marshall, *New Testament Theology* (Downers Grove:InterVarsity, 2004), 605-606.

²⁶ F.W. Grosheide, *Hebreëen* (KV; Kampen:Kok, 1922), 7.

²⁷ W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), lix.

²⁸ D.A. Hagner, *The Use of the Old and New Testaments in Clement of Rome* (NovTSup; Leiden:Brill, 1973), 179-195; G.L. Cockerill, ‘Heb 1:1-14, 1Clem 36:1-6 and the High Priest Title,’ *Journal of Biblical Literature* 97 (1978): 437-440; P. Ellingworth, ‘Hebrews and 1 Clement: Literary Dependence or Common Tradition?’ *Biblische Zeitschrift* 23

Omdat Hb nog in de tegenwoordige tijd spreekt over de offers en andere tempelrituelen (Hb7:27-28; 8:3-5; 9:6-9,13,25; 10:1-3,8; 13:10-11), denken sommigen dat brief ontstond voor de val van Jeruzalem en de verwoesting van de tempel in 70nC.²⁹ Maar een soortgelijk gebruik van de tegenwoordige tijd bij de beschrijving van de priesterlijke dienst ontmoeten we ook in literatuur die duidelijk na 70nC is geschreven.³⁰ In zoverre moeten we voorzichtig zijn te grote conclusies uit het tijdsgebruik te trekken.³¹

Omdat er in Hb10:32-34 sprake is van lijden en strijd in het geloof denken velen aan de tijd van keizer Nero.³² George Guthrie denkt zodoende aan 64-65nC, de periode na de grote brand in Rome.³³

E De Hebreeënbrief en het Oude Testament

In het verleden is de theorie geopperd dat Hb zich schuldig maakt aan fantasierijke en slordige interpretaties en toepassingen van het Oude Testament. Tegenwoordig is die aanklacht verstomd en gebleken dat de auteur meer inzicht heeft in het Oude Testament dan in het verleden werd gedacht.³⁴ Hb toont ons een rijke interpretatie van het Oude Testament en geeft ons een voorbeeld hoe het Oude Testament toepasbaar is op de nieuwtestamentische gelovigen.

F Canonieke discussie

Doordat de auteur van Hb onbekend was bestond er in het begin van de kerkgeschiedenis in het westen veel discussie over de vraag of Hb in de canon moest komen. De brief ontbreekt bijvoorbeeld in de canon van Muratori³⁵ en de canonlijst van Marcion. Het is mogelijk dat ook de afkeer van het Montanisme bijdroeg aan het debat over de canoniciteit van Hb.³⁶ De canoniciteit van Hb werd echter erkent tijdens het concilie van Nicea (325-340nC), Hippo Regius (393nC) en Carthago (397 en 419nC).³⁷

Deze discussie zorgde er voor dat Hb in de westerse traditie van de canon een andere plaats kreeg (tussen Rm en 1Ko of aan het eind van

(1979): 262-269.

29 I.H. Marshall, *New Testament Theology* (Downers Grove:InterVarsity, 2004), 606.

30 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* IV.224-257; *1 Clement* 41:2; *Barnabas* 7-8; *Diognetus* 3.

31 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), lxiii.

32 Tacitus, *Annals of Rome* XV.44.

33 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 22.

34 G.B. Caird, 'The Exegetical Method of the Epistle to the Hebrews,' *Canadian Journal of Theology* 5 (1959): 44-51.

35 Victorinus van Pettau, .

36 von Campenhausen, 1972:232.

37 W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 31.

Paulus' werken, na Fm). In de oosterse traditie bevond de brief zich standaard tussen 2Ts en 1Tm.

G Indeling

De brief aan de Hebreëen ontplooit zich niet vanuit een duidelijke structuur. Het enige dat algemeen opvalt is dat de schrijver heen-en-weer springt tussen verklaring en vermaning. Onder de onderzoekers is er geen eenheid over de structuur.³⁸ Guthrie presenteert in zijn doctoraat de volgende tabel als illustratie hiervan:³⁹

	Hb1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Donald Guthrie ⁴⁰	I										II		c	
Wolfgang Nauck ⁴¹	I				II					III				c
Ceslas Spicq ⁴²	i	I	II			III				IV				c
Otto Michel ⁴³	I				II					III				
Leon Vaganay ⁴⁴	i	I	II			III				IV	V	c		
Rafael Gyllenberg ⁴⁵	I	c	II			III					IV		V	c
Albert Vanhoye ⁴⁶	i	I	c	II			III				IV	V	c	
Harold Attridge ⁴⁷	i	I	II			III				IV	V	c		
Frederic Bruce ⁴⁸	I		II		III		IV	V			VI		VII	c
LEGENDA:														
=stimulans														
i														introductie
c														=conclusie

In het algemeen is het opvallend dat Hb meerdere onderwerpen kort van tevoren aanhaalt en daarna diepgaand uitwerkt. Guthrie probeert in zijn doctoraat een aanzet te geven tot nieuwe inzichten in de structuur van de brief.⁴⁹ Hij herkent dat Hb gladdere overgangen heeft van het ene naar het andere hoofddeel. Rob van Houwelingen merkt verder op dat de joodse trits land, tempel, stad van groot belang is voor de indeling van Hb.⁵⁰ We proberen rekening hiermee te houden en presenteren vandaar de volgende retorische structuur voor de brief:

38 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), lxxxv, lxxxviii.

39 G.H. Guthrie, *The Structure of Hebrews: A Text-linguistic Analysis* (Diss; Southwestern Baptist Theological Seminary, 1991), 16-34, 55-60.

40 D. Guthrie, *New Testament Introduction* (Chicago:InterVarsity, 1962).

41 W. Nauck, 'Zum Aufbau des Hebräerbriefes,' *Judentum, Urchristentum, Kirche* (BZNW 26; Giessen:Töpelmann, 1960), 199-206.

42 C. Spicq, *L'Épître aux Hébreux: Traduction, notes critiques, commentaire* (Paris:Gabalda, 1977).

43 O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1966).

44 L. Vaganay, 'Le Plan de l'Épître aux Hébreux,' *Mémorial Lagrange* (Paris:Gabalda, 1940), 269-277.

45 R. Gyllenberg, 'Die Komposition des Hebräerbriefes,' *Svensk Exegetisk Arsbok* 22-23 (1957-1958): 137-147.

46 A. Vanhoye, *Structure and Message of the Epistle to the Hebrews* (Rome:Pontificio Instituto Biblico, 1989).

47 H.W. Attridge, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Herm; Philadelphia:Fortress, 1989).

48 F.F. Bruce, 'The Structure and Argument of Hebrews,' *Southwestern Journal of Theology* 28 (1985): 6-12.

49 G.H. Guthrie, *The Structure of Hebrews: A Text-linguistic Analysis* (Diss; Southwestern Baptist Theological Seminary, 1991), 16-34, 55-60.

50 van Houwelingen, 2010:135.

- 1 **INTRODUCTIE (1:1-4)**
- 2 **DE POSITIE VAN DE ZOON IN RELATIE TOT DE ENGELIEN (1:5-2:18)**
 - 2.1 De verhevenheid van de Zoon boven de engelen (1:5-14)
 - 2.2 Oproep en overgang (2:1-9)
 - 2.2.1 *Oproep: Wijs de Zoon zijn woorden niet af! (2:1-4)*
 - 2.2.2 *Overgang vanuit Ps8 (2:5-9)*
 - 2.3 De Zoon tijdelijk lager dan de engelen (2:10-18)
- 3 **DE TROUW VAN DE ZOON IN RELATIE MET HET LAND (3:1-4:16)**
 - 3.1 Christus' trouw is verheven boven Mozes (3:1-6)
 - 3.2 Israël als voorbeeld van ontrouw (3:7-19)
 - 3.3 De belofte van rust voor de trouwen (4:1-11)
 - 3.4 Oproep en overgang (4:12-16)
 - 3.4.1 *Oproep: Wijs Gods Woord niet af! (4:12-14)*
 - 3.4.2 *Overgang: Onze zondeloze hemelse hogepriester (4:15-16)*
- 4 **DE POSITIE VAN DE ZOON IN RELATIE TOT DE TEMPEDIENST (5:1-10:25)**
 - 4.1 Benoeming van de Zoon tot hogepriester > Aäron (5:1-8:2)
 - 4.1.1 *Intro: Christus, geroepen tot Hogepriester (5:1-10)*
 - 4.1.2 *Oproep: De positie van de toehoorders (5:11-6:20)*
 - a) Confrontatie met moeilijkheden (5:11-6:3)
 - b) Waarschuwing voor geloofsafval (6:4-8)
 - c) Vertrouwen in de toehoorders (6:9-12)
 - d) Gods belofte als basis van onze hoop (6:13-20)
 - 4.1.3 *De verhevenheid van Melchizedek (7:1-10)*
 - 4.1.4 *De verhevenheid van Christus boven Levi (7:11-28)*
 - 4.1.5 *Overgang: Onze hemelse hogepriester als dienaar (8:1-2)*
 - 4.2 Het verheven offer van de hemelse hogepriester (8:3-10:25)
 - 4.2.1 *Intro: De hemelse dienst van de hogepriester (8:3-6)*
 - 4.2.2 *De verhevenheid van het nieuwe verbond (8:7-13)*
 - 4.2.3 *De verhevenheid van Christus' offer (9:1-10:18)*
 - a) Inleiding: De oude tabernakel en priesterdienst (9:1-10).
 - b) Argument 1: Christus' verheven bloed (9:11-22)
 - c) Argument 2: Christus' hemelse offer (9:23-28)
 - d) Argument 3: Christus' eeuwige offer (10:1-18)
 - 4.2.4 *Overgang: Christus brengt ons in de beloofde stad (10:19-25)*
- 5 **BEMOEDIGING EN VERWACHTING VAN DE STAD (10:26-13:21)**
 - 5.1 *Oproep: Wijs de Zoon zijn woorden niet af! (10:26-39)*
 - 5.2 De hoop naar de stad bij de geloofshelden (11:1-40)
 - 5.3 Volg Christus als Aanvoerder in je christelijk leven (12:1-17)
 - 5.4 De zegen van het nieuwe verbond – Sion > Sinäi (12:18-24)
 - 5.5 Volg Christus buiten de legerplaats (13:1-19)
- 6 **CONCLUSIE EN SLOT (13:20-25)**

2 | 1:1-4 – Introductie

(1) Nadat God vroeger vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had in de profeten, heeft Hij in het laatst van deze dagen tot ons gesproken als Zoon. (2) Die Hij gesteld heeft tot erfgenaam van alle dingen, door Wie Hij ook de werelden gemaakt heeft. (3) Deze, die de uitstraling is van zijn heerlijkheid en de afdruk van zijn wezen en die alle dingen draagt door het woord van zijn kracht, is, nadat Hij door Zichzelf de reiniging van de zonden tot stand heeft gebracht, gaan zitten aan de rechterhand van de Majesteit in de hoge, (4) zoveel meer geworden dan de engelen als Hij uitnemender naam geërfd heeft dan zij.

Meteen in de aanhef van zijn schrijven maakt de auteur duidelijk dat Christus hoog boven alles is verheven. Hb noemt in vs1-3 zeven heerlijkheden die de Zoon geniet: (1) Hij is de erfgenaam; (2) Hij is Degene door wie de werelden werden gemaakt; (3) Hij is uitstraling van Gods heerlijkheid; (4) Hij is de afdruk van Gods wezen; (5) Hij draagt alle dingen door het woord; (6) Hij heeft de reiniging van zonden tot stand gebracht; en (7) Hij is gaan zitten aan Gods rechterhand (vs3). De eerste vier heerlijkheden staan in verband met de relatie die Christus met God heeft; de laatste drie tonen ons Christus' werk en Persoon. Alle zeven heerlijkheden beschrijven achter elkaar het werk van de Heer van aanvang tot voltooiing. Daardoor worden de lezers van Hb meteen geïntroduceerd tot het hart van de brief: de Zoon heeft iets te zeggen tot de gemeente.

Al deze waarheden worden door de auteur in een chiasme weergegeven:¹

- A God heeft de Zoon als erfgenaam aangewezen (vs2)
- B God heeft door de Zoon de schepping gemaakt (vs2)
- C De Zoon is de uitstraling van Gods heerlijkheid (vs3)
- C' De Zoon is de afdruk van Gods wezen (vs3)
- B' De Zoon Onderhoudt en Verlost de schepping (vs3)
- A' De Zoon zit verheven aan Gods rechterhand (vs3-4)

¹ P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 95; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 55.

| 1 | Nadat God vroeger vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had in de profeten, heeft Hij in het laatst van deze dagen tot ons gesproken als Zoon.

Meteen aan het begin van zijn preek presenteert de schrijver Christus in volle glorie. Op retorische manier begint Hb hierbij met vijf woorden die allemaal met de Griekse π beginnen: ‘vele malen’ (Gr. *polumerós*), ‘vele wijzen’ (Gr. *polutropós*), ‘vroeger’ (Gr. *palai*), ‘vaders’ (Gr. *patrasin*) en ‘profeten’ (Gr. *profétais*). Nadat God door vele profeten in het verleden sprak, heeft Hij als Zoon ten slotte gesproken in de eindtijd: de laatste dagen (vgl. Js2:2; Ez38:16; Hs3:5; Mi4:1). Tegenover de vele profeten die door God geroepen werden, staat de éne Persoon: God als Zoon. De vertalingen ‘door de Zoon’ of ‘in de Zoon’ zijn minder nauwkeurig, omdat het lidwoord ‘de’ in het Grieks ontbreekt.² De Zoon is niet een soortgelijk instrument zoals de profeten dat waren. De Zoon is gelijk aan God. Hij is God als Zoon. Deze verwoording toont de unieke relatie die er tussen de Vader en de Zoon bestaat.

Wie Gods stem wil horen moet naar de Zoon kijken. In de incarnatie van de Zoon communiceert God tot ons. Daarbij dienen we niet alleen te denken aan woorden, maar ook aan daden. Christus communiceert als Persoon tot de mensheid. Vanaf het eerste vers laat de Hebreeënbrief zien dat er continuïteit is tussen het oude en nieuwe verbond. Christus is de beloofde Profeet die het volk diende te volgen (Dt18:15-19; Hd3:22; 7:37). Het christelijke geloof werd door Hem geopenbaard in tegenstelling tot het Oude Testament dat geopenbaard werd door engelen of profeten.

| 2 | Die Hij gesteld heeft tot erfgenaam van alle dingen, door Wie Hij ook de werelden gemaakt heeft.

God de Zoon is geplaatst boven alle dingen. Hem komen dan ook alle dingen toe. Hij is de erfgenaam van alles en in Hem mogen ook de gelovigen daarin delen (Rm8:17; Ef1:11). De eerste keer dat de Heer Jezus uitdrukkelijk de erfgenaam wordt genoemd, is in de parabel van de onrechtvaardige landlieden (Mt21:33-46). De Vader heeft alle dingen in de handen van de Zoon gelegd (Jh3:35; 5:22,27; 13:3; 16:15; 17:2,7,10) en wij mogen dit aanschouwen (Jh17:24).

Naast erfgenaam is de Zoon ook Degene door wie God de werelden heeft gemaakt. Het meervoud laat ons denken aan de engelen-, sterren- en mensenwereld. Er is niets in de kosmos waaraan de Zoon geen deel had bij de schepping ervan. De Vader wordt vandaar binnen het christelijke

² W.J. Ouweneel, *De Christus van God* (Vaassen:Medema, 2007), 250; *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 48.

geloof gezien als de bron van alle dingen, terwijl de Zoon de bewerker van alle dingen is.³

3 | Deze, die de uitstraling is van zijn heerlijkheid en de afdruk van zijn wezen en die alle dingen draagt door het woord van zijn kracht, is, nadat Hij door Zichzelf de reiniging van de zonden tot stand heeft gebracht, gaan zitten aan de rechterhand van de Majesteit in de hoge,

Christus is de manifestatie van God. Hij is er de afdruk van, de representatie. Het Griekse *charaktér* dat hiervoor wordt gebruikt verwijst op een instrument dat gebruikt werd om gravures te maken en op de afdruk die hierdoor ontstond.⁴ Het is gelijk aan de representatie van de ouders die zichtbaar wordt in het kind.

Zoals we een voorwerp beter met het blote oog kunnen herkennen als er licht op schijnt, kunnen we God vanuit het geloof beter zien als we naar Christus kijken. Het hele wezen van God is in Hem zichtbaar. In plaats van ‘wezen’ (Gr. *hypostasis*) vertaalt SV ‘zelfstandigheid’. Ondanks dat het hele wezen van God zichtbaar is in de Zoon betekent dit niet dat de Zoon gelijk is aan de Vader. Er is een verschil tussen de Vader, Zoon en Geest, terwijl ze alle drie de éne volledige God zijn. Gelovigen dienen vandaar voorzichtig te zijn om niet te vervallen in een drie-godendom (tritheïsme) die de eenheid in de Godheid van de Vader, Zoon en Geest verloochent of in het geloof in één Godheid die het onderscheid tussen de Vader, Zoon en Geest verloochent (modalisme).

God de Zoon is volkomen God. Daarom kan Hb van Hem terecht spreken als van de goddelijke Onderhouder die ‘alle dingen draagt door het woord van zijn kracht’. Naast zijn beschrijving als Onderhouder en Schepper staat ook zijn beschrijving als Verlosser voorop in deze beschrijving. Hb legt op die wijze een verband tussen Gods scheppende kracht en zijn verlossende kracht. In dat verlossende werk is Hij door God verhoogd en heeft Hij plaats genomen aan de rechterhand van Gods majesteit in de hoogste hemel (Ps110:1; vgl. 8:1; 10:12; 12:2). Aan Gods rechterhand ontvangt de Zoon de superieure macht en ultieme eer die Hem toekomt (vgl. 1Kn2:19).⁵ Op die wijze worden in dit vers Christus’ pre-existentie, incarnatie en verhoging beleden.

3 M. Erickson, *Christian Theology* (Grand Rapids:Baker, 1985), 372.

4 L. Morris, *Hebrews* (EBC; Grand Rapids:Zondervan, 1981), 14; B.F. Westcott, *The Epistle to the Hebrews* (Londen:Macmillan & Co., 1889), 12.

5 W. Grundmann, ‘δεξιός,’ *Theological Dictionary of the New Testament*, red. G. Kittel en G. Friedrich, Vol. II (Grand Rapids:Eerdmans, 1964-1976), 38.

Sommige handschriften lezen in plaats van ‘door zichzelf de reiniging van de zonden tot stand heeft gebracht’ (di eautou kaqarison twn amartiwn, ⁴⁶, D*, K, L, M, â) de woorden ‘de reiniging van de zonden tot stand heeft gebracht’ (kaqarison twn amartiwn, x, A, B, P, Y, 33, 81). Door de langere variant wordt duidelijk dat de Zoon zichzelf tot offer beschikbaar heeft gesteld. Deze gedachte wordt ondersteund doordat het werkwoord ‘tot stand brengen’ in de mediopassieve vorm is weergegeven.

| 4 | zoveel meer geworden dan de engelen als Hij uitnemender naam geërfd heeft dan zij.

Doordat Christus aan de rechterhand van God de Vader zit, is Hij verheven boven alle engelen. Hij is zoveel ‘meer’ (Gr. *kreittón*) geworden – een kernbegrip voor de schrijver van Hb (7:7,19,22; 8:6; 9:23; 10:34; 11:16,35,40; 12:24). In het volgende gedeelte zal de schrijver Christus’ verhoging boven de engelen verder uitwerken. Van de tien van de twaalf keer dat Hb ‘engelen’ gebruikt, gebeurt dat vandaar in Hb1:1-2:18.

Vragen

[Waarom is Christus superieur aan de profeten?](#)

[Welke eigenschappen van Christus in Hb1:1-4 zijn voor jou van groot belang?](#)

[Wil de schrijver met Hb1:1 communiceren dat we de boodschap van het Oude Testament als christen nu niet meer nodig hebben?](#)

3 | 1:5-2:18 – De positie van de Zoon in relatie tot de engelen

A 1:5-14 – De verhevenheid van de Zoon boven de engelen

- (5) Want tot wie van de engelen heeft Hij ooit gezegd: 'U bent mijn Zoon, Ik heb U heden verwekt'? En opnieuw: 'Ik zal Hem tot Vader zijn, en Hij zal Mij tot Zoon zijn'?
- (6) En opnieuw, wanneer Hij de Eerstgeborene inbrengt in de wereld, zegt Hij: 'En laten alle engelen van God Hem aanbidden'. (7) En van de engelen zegt Hij wel: 'Die zijn engelen tot winden maakt en zijn dienaars tot een vuurvlam'.
- (8) Maar van de Zoon: 'Uw troon, O God, is tot in alle eeuwigheid en de scepter van de rechtmatigheid is de scepter van uw koningschap. (9) U hebt gerechtigheid liefgehad en wetteloosheid gehaat; daarom heeft God, uw God, u gezalfd met vreugdeolie boven uw metgezellen'. (10) En 'U, Heer, hebt in het begin de aarde gegrondvest, en de hemelen zijn werken van uw handen. (11) Zij zullen vergaan, maar U blijft. Zij zullen alle als een kleed verouderen, (12) als een mantel zult U ze samenrollen en als een kleed zullen zij veranderd worden; maar U bent Dezelfde en uw jaren zullen niet ophouden'.
- (13) Tot wie van de engelen heeft Hij ooit gezegd: 'Zit aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden stel tot een voetbank voor uw voeten'?
- (14) Zijn zij niet allen dienende geesten, die tot dienst uitgezonden worden ter wille van hen die de behoudenis zullen beërven?

Met het onderwerp van de engelen die Hb vermeldde in vs4, gaat de auteur nu verder. Op de zeven heerlijkheden in Hb1:1-4 volgen zodoende zeven Bijbelteksten die de verhevenheid van de Zoon boven de engelen tonen. Hb leest het Oude Testament hierbij vanuit de bril van het Nieuwe Testament en plaatst Christus in het centrum ervan. De eerste zes van deze citaten staan in groepen van twee bij elkaar, terwijl het geheel wordt afgesloten door een citaat uit Ps110 en er dezelfde retorische vraag als aan het begin wordt gesteld. Opmerkelijk hierbij is dat alle citaten, behalve 2Sm7:14 (vgl. echter Ps89:27), afkomstig zijn uit de Psalmen. We kunnen het geheel als volgt weergeven:

A Retorische vraagstelling (vs5)

1. Ps2:7+2Sm7:14: De relatie tussen de Zoon en Vader (vs5)
2. Ps97:7+104:4: De dienst van de engelen (vs6-7)
3. Ps45:6-7+102:25-27: De eeuwigheid van de Zoon (vs8-12)

B Retorische vraagstelling (vs13)

4. Ps110:1: Het zitten aan de rechterhand van God (vs13)

C Concluderende retorische vraagstelling (vs14)

Van de Zoon wordt de diepe relatie met de Vader betuigt bij zijn verwekking en zijn aardse leven (vs5), en zal het betuigt worden bij zijn wederkomst (vs6), regering (vs8) en in de eeuwigheid (vs11). Zo is de Zoon verheven boven de hele aarde en gezeten op de hoogste plaats in de hoogste hemel.

| 5 | **Want tot wie van de engelen heeft Hij ooit gezegd: ‘U bent mijn Zoon, Ik heb U heden verwekt’? En opnieuw: ‘Ik zal Hem tot Vader zijn, en Hij zal Mij tot Zoon zijn’?**

Hb maakt in dit gedeelte duidelijk dat Christus verheven is boven de engelen. Vanouds is er de vraag gesteld waarom dit voor Hb belangrijk was. Sommige uitleggers dachten dat de schrijver dit deed, omdat zijn ontvangers engelen vereerden.¹ Anderen dachten veeleer dat de ontvangers er vanuit gingen dat Christus eveneens een engel was of nog lager dan een engel stond (vgl. Arianisme).² De tekst zelf geeft ons over dit vraagstuk geen expliciete duidelijkheid.

Om de verhevenheid van Christus kracht bij te zetten stelt de schrijver de retorische vraag wie van de engelen ooit door God als ‘Mijn Zoon’ is aangesproken. Twee citaten uit het Oude Testament, die beiden de term ‘zoon’ en een verwijzing naar God de Vader bevatten, worden gebruikt om erop te wijzen dat dit enkel het geval was bij de Messias (Ps2:7; 2Sm7:14//1Kr17:13). We vinden deze messiaanse combinatie van beide teksten ook terug in Qumran (4QFlor10:11,18–19).

Ondanks dat de engelen aangeduid worden als ‘zonen’ in het Oude Testament (Gn6:2-4; Jb1:6; 2:1; 38:7), wordt geen van hen aangeduid met het intieme ‘Mijn Zoon’. Die titel is gereserveerd voor God de Zoon. De engelen zijn zonen omdat ze schepselen van God zijn. Op dezelfde wijze is ook Adam een zoon van God (Lc3:38). Bij Christus betekent het zoonschap

1 T.W. Manson, ‘The Problem of the Epistle to the Hebrews,’ *Bulletin of the John Rylands Library* 32 (1949-1950): 1-17.

2 Y. Yadin, ‘The Dead Sea Scrolls and the Epistle to the Hebrews,’ *Scripta Hierosolymitana* 4 (1958): 36-55.

echter meer. Hij is geen schepsel, maar van eeuwigheid verwekt door de Vader (Lc1:35).

Het 'Ik heb U heden verwekt' waarover Hb1:5 spreekt is niet eenvoudige christologisch te duiden. Zo dachten Aurelius Augustinus (354-430nC) en Thomas van Aquino (1225-1274nC) dat het 'heden' verwees naar Gods onveranderlijke eeuwigheid.³ Doordat er in Ps2 sprake is van de kroning van de koning, hebben anderen daarentegen weer verwezen naar de opstanding en hemelvaart van Christus, waarbij de Zoon zich plaatst aan de rechterhand van God (vgl. Hd13:33).⁴

| 6 | En opnieuw, wanneer Hij de Eerstgeborene inbrengt in de wereld, zegt Hij: 'En laten alle engelen van God Hem aanbidden'.

Christus is de 'Eerstgeborene' (vgl. Ps89:27; Rm8:29; Kol1:15,18; Hb11:23; Op1:5). De eerstgeborene had in de Bijbelse tijden een speciale plaats in het hart van de vader (2Sm13:36-37; 1Kr3:1). Hij ontving de autoriteit van de vader en erfde het grootste gedeelte bij het overlijden van zijn vader. De term verwijst echter ook naar een kwaliteit. Zo maakte God Salomo tot eerstgeborene, terwijl Salomo op de tiende plaats in de genealogie stond (1Kr3:1-5; Ps89:27). Hierdoor wordt duidelijk dat 'eerstgeborene' meer betekent dan enkel het kwantitatieve 'eerste van velen'. Kwantitatief is Christus de eerstgeborene van de hele schepping en degene die als eerste uit de dood is opgestaan (Kol1:15,18). Maar Hij is ook kwalitatief de Persoon die door God verheven is en aan Gods rechterhand nu heeft plaatsgenomen.

Het Grieks *oikoumené* is onduidelijk. Het betekent oorspronkelijk 'bewoonde wereld', maar vanuit de context kan het ook in dit vers verwijzen naar de 'nieuwe bewoonde wereld' (Hb2:5).⁵ Als Christus na zijn verhoging ingebracht wordt in deze 'nieuwe schepping', aanbidden alle engelen Hem. De Zoon zal niet plaatsnemen onder de engelen, maar de engelen zullen plaatsnemen onder de Zoon en Hem eren en aanbidden, zoals de Psalmist in het aangehaalde citaat betuigt: 'buigt u voor Hem, al gij *ělohím!*' (Ps97:7). Het Hebreeuwse *ělohím* kunnen we zowel met 'engelen' (LXX) als met 'goden' vertalen; waarbij er bij dat laatste dan aan afgoden kan worden gedacht. De schrijver van Hb volgt nauw de

3 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 75.
 4 F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 54; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 75; W.W. Wiersbe, *The Wiersbe Bible Commentary. New Testament* (Eastbourne:Cook, 2007), 806.
 5 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 27; L.R. Helyer, 'The *Prótotokos* Title in Hebrews,' *Studia Biblica et Theologica* 6 (1976): 10-12.

Septuaginta en vertaalt ‘engelen’. Dezelfde oproep klinkt in LXX en 4QDeut⁶ van Dt32:43 aan de engelen die worden aangeduid als ‘zonen Gods’: ‘en laat al de zonen Gods Hem aanbidden’.

| 7 | En van de engelen zegt Hij wel: ‘Die zijn engelen tot winden maakt en zijn dienaars tot een vuurvlam’.

De engelen worden door God tot ‘winden’ gemaakt (Ps104:4). Anderen vertalingen ‘geesten’ (SV, HSV). We kunnen het Griekse *pneuma* beter vertalen met ‘winden’ (NBG), ‘windvlagen’ (NBV) of ‘stormwinden’ (WV, GNB), omdat dit beter aansluit bij de ‘vuurvlam’ aan het slot van dit vers. De engelen worden door God gebruikt als dienaren. Ze staan als dienaars voor Gods troon en zitten niet, zoals de Zoon, op de troon. Ze worden als de wind uitgezonden over de aarde om zijn bevelen te gehoorzamen.

Het maken van de ‘dienaren tot een vuurvlam’ geeft een vreemd indruk op de lezer. Joodse uitleggers beschrijven de engelen echter met zulke woorden:⁶ ‘Ze zitten en staan, volgens Zijn wil, en verschijnen in de gedaante van een man of vrouw, of zelfs als wind of vuur’ (vgl. Tg:Ps104:4). Sommigen gingen hierin zelfs zover dat ze dachten dat de engelen uit vuur waren gemaakt.⁷ Hedendaagse uitleggers denken graag aan de Joodse traditie die de engelen laten bemiddelen op de berg Sinai. De vuurvlamen zouden dan in verband staan bij de gebeurtenissen bij deze berg (Ex19:18; 20:18).

| 8 | Maar van de Zoon: ‘Uw troon, O God, is tot in alle eeuwigheid en de scepter van de rechtmatigheid is de scepter van uw koningschap.’

In tegenstelling tot de engelen die dienstbaar zijn aan Gods plan met deze wereld, wordt de Zoon op de troon geplaatst en het eeuwige regentschap aangeboden. De schrijver onderstreept dat aspect vanuit een citaat uit Ps45:6. Christus is de Zoon die tot Koning wordt gezalfd; de engelen zijn de schepselen die als dienaren van God worden geroepen.

Het is boeiend te constateren dat deze woorden door de Psalmist uitgesproken worden tegenover God zelf (Ps45:6). De schrijver van Hb past ze echter specifiek toe op God de Zoon die met deze woorden door God zelf wordt aangesproken. Het is dan de Zoon die door God als God

⁶ *Exodus Rabba* 25:86a.

⁷ C.S. Keener (red.), *The IVP Bible Background Commentary: New Testament* (Downers Grove: InterVarsity, 1993).

wordt aangesproken als gezalfde. Hierdoor vormt Hb1:8 een van de meest duidelijke verwijzingen naar de Godheid van Christus.⁸

| 9 | U hebt gerechtigheid liefgehad en wetteloosheid gehaat; daarom heeft God, uw God, u gezalfd met vreugdeolie boven uw metgezellen’.

| 10 | En ‘U, Heer, hebt in het begin de aarde gegrondvest, en de hemelen zijn werken van uw handen.

Opnieuw wordt door het gebruik van een citaat duidelijk dat de Zoon God is (Ps102:25-27). De schrijver past hierbij het citaat eigenhandig aan en verandert het van: ‘*In het begin hebt U Heer, de aarde gegrondvest, en de hemelen zijn werken van uw handen. Zij zullen vergaan, maar U zult blijven. Zij zullen alle als een kleed verouderen, als een mantel zult U ze veranderen en zullen zij veranderd worden; maar U bent Dezelfde en uw jaren zullen niet ophouden*’ in: ‘*U Heer hebt in het begin de aarde gegrondvest, en de hemelen zijn werken van uw handen. Zij zullen vergaan, maar U blijft. Zij zullen alle als een kleed verouderen, als een mantel zult U ze samenrollen en als een kleed zullen zij veranderd worden; maar U bent Dezelfde en uw jaren zullen niet ophouden*’ (cursief: RRH). Het geheel wordt tevens door Hb toegeschreven aan Christus.

Door de Zoon werd de aarde gegrondvest en werd het universum geschapen. Zeven keer zal er naar deze hemelen worden verwezen in Hb (1:10; 4:14; 7:26; 8:1; 9:23-24; 11:12; 12:23,25-26). Tevens zal de schrijver de term ‘Heer’ gebruiken om twee keer te verwijzen naar Christus’ verheven positie (1:10; 13:20) en twee keer om te wijzen op Christus’ aardse loopbaan (Hb2:3; 7:14).

| 11 | Zij zullen vergaan, maar U blijft. Zij zullen alle als een kleed verouderen,

| 12 | als een mantel zult U ze samenrollen en als een kleed zullen zij veranderd worden; maar U bent Dezelfde en uw jaren zullen niet ophouden’.

In tegenstelling tot de schepping die verouderd door de vloek en eens zal worden veranderd, verandert God de Zoon niet.

De woorden ‘als een kleed’ (ὡς ἱματίον, ,46, **℣**, A, B, ,D*, 1739) vinden we niet terug in de handschriften D2, Ψ, 0121, å.

⁸ G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 70.

| 13 | Tot wie van de engelen heeft Hij ooit gezegd: ‘Zit aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden stel tot een voetbank voor uw voeten?’

Met dezelfde woorden als in vs5 vraagt de auteur of de woorden uit Ps110 ooit over een engel werden uitgesproken. Het citaat uit Ps110:1 vat het beste de voorafgaande citaten samen. Een allusie naar deze tekst kwamen we al tegen in Hb1:3. In vs13 maakt de auteur echter ook duidelijk dat Christus zich aan de rechterhand van God plaatst, totdat zijn vijanden gesteld zijn tot een voetbank voor zijn voeten.

De voetbank werd in de oudheid gezien als een beeld van de onderworpenheid. De vijand werd door dit beeld vernederd en diende als voetbank voor de overwinnaar (vgl. Jz10:24).

| 14 | Zijn zij niet allen dienende geesten, die tot dienst uitgezonden worden ter wille van hen die de behoudenis zullen beërven?

Zoals aan het begin van dit gedeelte, plaatst de auteur ook aan het einde ervan een retorische vraag. Het antwoord op deze vraag is gegeven in het voorafgaande gedeelte. De Zoon bevindt zich op een belangrijke plaats in het universum, terwijl de engelen onderdanig aan Hem zijn en Hem aanbidden. Aan het slot van dit gedeelte kan vandaar niemand meer in twijfel trekken of de Zoon superieur aan de engelen is.

Vragen

Aan welk onderwerp wordt tegenwoordig in religieuze boeken onder andere aandacht geschonken?

Op welke vlakken is Christus verheven boven de engelen, volgens deze tekst?

Waarom is het onderwerp van Christus verhevenheid van groot belang voor de gelovigen?

Welke ‘nieuwe’ feiten voegt dit gedeelte aan het beeld dat je van Christus hebt toe?

B 2:1-9 – Oproep en overgang

Na het voorafgaande betoog over de verhevenheid van de Zoon, gaat de schrijver eerst concreet in op de situatie van zijn ontvangers en bespreekt hij daarna de verhevenheid van de Zoon die lager dan de engelen was. Ondanks dat men geneigd is om 2:5-9 te verbinden met 2:10-18, is het wijs om dit gedeelte apart te beschouwen.⁹ De reden daartoe is dat in dit gedeelte de schrijver een overgang maakt naar zijn betoog in 2:10-18. Net als de inleiding in een boekwerk wordt het vandaar los ervan geplaatst, hoewel de continuïteit tussen 2:5-9 en 2:10-18 blijft bestaan.

In 2:1-9 vinden we vandaar een concrete oproep aan de toehoorders en een overgang net het tweede gedeelte. We kunnen dit als volgt structureel weergeven:

A De verhevenheid van de Zoon boven de engelen (1:5-14)

Oproep: Wijs de Zoon zijn woorden niet af! (2:1-4)

Overgangsgedachte vanuit Ps8 (2:5-9)

B 'U hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen' (2:7a)

A' 'met heerlijkheid en eer hebt U hem gekroond' (2:7b)

B' De verhevenheid van de Zoon lager dan de engelen (2:10-18)

a 2:1-4 – Oproep: Wijs de Zoon zijn woorden niet af!

(1) Daarom moeten wij des te sterker ons richten naar wat wij gehoord hebben, opdat wij niet misschien afdrijven. (2) Want als het woord door engelen gesproken vaststond en elke overtreding en ongehoorzaamheid rechtvaardige vergelding ontvangen heeft, (3) hoe zullen wij ontkomen als wij zo'n grote behoudenis veronachtzamen, waarover aanvankelijk gesproken is door de Heer en die aan ons bevestigd is door hen die het gehoord hebben, (4) terwijl God bovendien meegetuigde zowel door tekenen als wonderen en allerlei krachten en uitdelingen van de heilige Geest naar zijn wil.

| 1 | Daarom moeten wij des te sterker ons richten naar wat wij gehoord hebben, opdat wij niet misschien afdrijven.

Vanuit de beschrijving van wie de Zoon van God is, spreekt de schrijver nu tot zijn ontvangers. Zijn theologische overdenking wordt verbonden met een praktische verdieping. De gelovigen mochten zich niet ondanks de moeilijkheden waarmee ze te worstelen hadden, laten

⁹ Contra: R. Jewett, *Letter to Pilgrims: A Commentary on the Hebrews* (New York: Pilgrim, 1981), 41-42; P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1993), 143-144.

wegtrekken van het christelijke geloof. Ze mochten niet afdrijven en de Persoon van Christus onderschatten of hun hart tegenover Gods Geest verharden nadat ze verlicht waren geweest. Zonde en openlijke rebellie tegenover God zouden niet geduld worden. De Zoon mocht niet vernederd of de Geest worden veracht.

| 2 | Want als het woord door engelen gesproken vaststond en elke overtreding en ongehoorzaamheid rechtvaardige vergelding ontvangen heeft,

Het Oude Testament was volgens de joodse traditie door de engelen geschonken aan de gelovigen (vgl. Hd7:53; Gl3:19).¹⁰ De LXX vertaling van Dt33:2 voegt zo aan het slot de woorden toe ‘aan zijn rechterhand waren zijn engelen met Hem’. Flavius Josephus betuigt vandaar:¹¹

‘En wijzelf hebben van God de meest uitstekende zaken van onze leer en de meest heilige zaken van onze wet vernomen door engelen.’

Deze oude traditie gaf de gelovige respect en eerbied voor het Woord van God. Het Oude Testament werd waardig geacht. Maar dat moest nog meer het geval zijn bij het nieuwtestamentische woord. Gods de Zoon die gesproken had was immers groter en verhevener dan de engelen.

| 3 | hoe zullen wij ontkomen als wij zo'n grote behoudenis veronachtzamen, waarover aanvankelijk gesproken is door de Heer en die aan ons bevestigd is door hen die het gehoord hebben,

De uitdrukking ‘veronachtzamen’ (Gr. *ameleó*) wordt sterk benadrukt in het Grieks. Het wijst erop dat iemand zich niets van de behoudenis die God schenkt aantrekt. Het woord *ameleó* werd oorspronkelijk gebruikt voor een ambtenaar die zijn publiekelijke belofte niet nakwam.¹² We dienen deze woorden vandaar ernstig te nemen. Degenen die zulke mensen de woorden ‘eens gered, altijd gered’ toespreekt, doet Gods Woord oneer aan. Want wie Christus de rug toekeert mag niet vergeten dat God niet met zich laat sullen. We mogen vandaar nooit de genade van God misbruiken voor degenen die ervoor kiezen om bewust ongehoorzaam te zijn aan God.

10 *Mekilta Exodus 20:18; Sipre Numeri 12:5; Pesiqta Rabbati 21.*

11 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden XV.36.*

12 C. Spicq, *Theological Lexicon of the New Testament*, Vol. I (Peabody:Hendrickson, 1994), 87-89.

| 4 | **terwijl God bovendien meegetuigde zowel door tekenen als wonderen en allerlei krachten en uitdelingen van de heilige Geest naar zijn wil.**

God bevestigde het evangelie door wonderen en tekenen. Zij vormden een illustratie van het koninkrijk dat God op aarde wilde realiseren.¹³ Deze tekenen en wonderen vonden nog steeds plaats onder de toehoorders, zoals de Messias had beloofd (Mc16:20).¹⁴

b 2:5-9 – Overgang vanuit Ps8

(5) Nu heeft Hij het toekomstige aardrijk, waarover wij spreken, niet aan engelen onderworpen, (6) maar iemand heeft ergens betuigd en gezegd: ‘Wat is de mens dat U hem gedenkt, of de mensenzoon dat U acht op hem geeft? (7) U hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen; met heerlijkheid en eer hebt U hem gekroond en hem gesteld over de werken van uw handen; (8) alles hebt U onder zijn voeten onderworpen’. Want door Hem alles te onderwerpen heeft Hij niets overgelaten dat Hem niet onderworpen zou zijn. Maar nu zien wij nog niet alles aan Hem onderworpen; (9) maar wij zien Jezus, die een weinig minder dan de engelen gemaakt was vanwege het lijden van de dood met heerlijkheid en eer gekroond, opdat Hij door de genade van God voor alles de dood smaakte.

Binnen dit gedeelte probeert de schrijver te benadrukken dat God de Zoon tijdelijk onderworpen is aan de engelen, maar straks alles onderworpen zal zien aan Hemzelf. Het onderwerp ‘onderworpen’ speelt hierbij een belangrijke rol en wordt vijf keer concreet toegepast (vs5,8[4x]).

| 5 | **Nu heeft Hij het toekomstige aardrijk, waarover wij spreken, niet aan engelen onderworpen,**

Binnen het jodendom leefde de voorstelling dat God de engelen boven de volken had geplaatst. De basis van deze theologische gedachte werd gevonden in Dt32:8: ‘Toen de Allerhoogste land toewees aan elk volk en de mensen ieder hun deel gaf, bepaalde Hij de grenzen voor alle volken naar het aantal nazaten van Israël.’ Andere teksten die hierop leken te wijzen waren Dn10:20-21; 12:1. Maar als deze gedachte al waar zou zijn, zou dat niet betekenen dat ook het toekomstige aardrijk aan de engelen zou zijn onderworpen.

Het toekomstig aardrijk wordt door Hb ook beschreven als de ‘toekomende eeuw’ (6:5), ‘het onbeweeglijke koninkrijk’ (12:28) of ‘de toekomende stad’ (13:14). Het verwijst naar de oprichting van Gods

¹³ Kok en Hausoul, 2016:231–271.

¹⁴ Ellingworth, 1993:142; Lane, 1991a:40; Kistemaker, 1984:59–60; Allen, 2010:196.

koninkrijk. Dat zal gebeuren na de wederkomst van Christus (Ef1:21) en wordt geschonken aan de gelovigen die God gehoorzaam zijn.

| 6 | **maar iemand heeft ergens betuigd en gezegd: ‘Wat is de mens dat U hem gedenkt, of de menszoon dat U acht op hem geeft?’**

De schrijver citeert het eerste vers uit Ps8 die wordt toegeschreven aan David. Het is een Psalm die op meerdere plaatsen in het Nieuwe Testament christologisch wordt uitgelegd en dikwijls in verbinding met Ps110 wordt gebruikt (1Ko15:25-27; Ef1:20-22; Fp3:21; 1Pt3:22).

De woorden ‘iemand heeft ergens betuigd en gezegd’ hoeven hierbij niet te betekenen dat de schrijver niet meer wist waar de tekst die hij aanhaalde zich bevond. Deze uitdrukking werd in het jodendom toegepast als het er niet om ging wie het precies zei. Het accent lag dan op het feit dat de inhoud van de woorden waren voortgebracht door de heilige Geest.

Het begrip ‘menszoon’ heeft in dit citaat dezelfde betekenis als de ‘mens’ waarmee het parallel staat. In de theologische gedachtegang van Hb wordt er direct daarbij gedacht aan de mens bij uitstek: de Messias als Menszoon. De Messias is degene die het werk van de mens voor God vervuld.¹⁵ Hij is degene die het werk voltooid dat Jahweh aan Adam en Eva als opdracht meegaf.

| 7 | **U hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen; met heerlijkheid en eer hebt U hem gekroond en hem gesteld over de werken van uw handen;**

De Zoon werd een weinig minder dan de engelen gemaakt. De uitdrukking ‘weinig minder dan’ (Gr. *brachu ti*) kan op twee manieren worden verklaard: (1) een lagere plaats; of (2) een korte tijd. De eerste mogelijkheid is afkomstig vanuit de context in Ps8. De laatste mogelijkheid past het beste binnen de context van het betoog waar het gaat om de tijdelijke vernedering van de Zoon (vgl. vs9).¹⁶

In plaats van ‘een weinig minder gemaakt dan de engelen’ (LXX, Tg) heeft de Hebreeuwse Masoretische Tekst in Ps8:5 de woorden ‘een weinig minder gemaakt dan God’. Het Hebreeuwse *’elohîm* kan in het Oude Testament zowel verwijzen naar God als naar de engelen, waardoor de vertaling van de Septuaginta en de interpretatie van de Targum gerechtvaardigd is.

¹⁵ W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 47.

¹⁶ G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 98; W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 48.

De woorden ‘en hem gesteld over de werken van uw handen’ (καὶ κατεστησας αυτον επι τα εργα των χειρων σου, κ, A, C, D*, P, Ψ) vinden we niet in alle handschriften (, ⁴⁶, B, D², å). Wellicht is het toegevoegd als verduidelijking van het citaat uit LXX:Ps8:7.

| 8 | alles hebt U onder zijn voeten onderworpen’. Want door Hem alles te onderwerpen heeft Hij niets overgelaten dat Hem niet onderworpen zou zijn. Maar nu zien wij nog niet alles aan Hem onderworpen;

Expliciet benadrukt de schrijver in het Grieks dat nu nog niet alles aan Christus is onderworpen.¹⁷ Nog is het niet zo dat Christus Heer over alles is. Christenen worden nog dagelijks vervolgd op deze aardbol. Ook vormen christenen in meer dan tachtig landen een minderheid binnen de samenleving. Velen worden ondervraagt, gevangen genomen, lastig gevallen, beboet en gedood vanwege hun geloof. Bepaalde islamitische landen beperken of verbieden de praktijken van de christenen. Vrouwen en mannen worden ter dood gebracht vanwege het feit dat ze belijden christen te zijn. Anderen worden verkracht of gemarteld door de overheid, omdat ze een christelijke activiteit hadden bijgewoond. Kerken worden gesloten en christelijke huizen in brand gestoken. Christenen worstelen dan ook meermaals met de vraag: ‘Als God ons liefheeft, waarom grijpt Hij dan niet in?’

Hb en andere nieuwtestamentische boeken maken ons duidelijk dat God een periode toelaat waarin nog niets alles aan de Zoon onderworpen is. Dat wordt ook bij de schrijver van Hb duidelijk door de tijdelijke aanduiding ‘nu’ in dit vers. De schrijver heeft er weet van dat dit in de toekomst zal veranderen. Straks zal iedereen zien dat aan Christus alles onderworpen zal zijn. Dat zal gebeuren als de Zoon het koninkrijk van de Vader ontvangt. Dan wordt openbaar dat de Vader alles aan de Zoon heeft gegeven. Maar nu zien we Jezus een weinig minder dan de engelen gemaakt.

| 9 | maar wij zien Jezus, die een weinig minder dan de engelen gemaakt was vanwege het lijden van de dood met heerlijkheid en eer gekroond, opdat Hij door de genade van God voor alles de dood smaakte.

Op dit moment ziet de gelovige Christus nog niet in al zijn heerlijkheid, ondanks dat we weten dat de Heer met heerlijkheid is gekroond (Fp2:9). Christus is aan het oog van de gelovige onttrokken. Gebleven is het getuigenis van de Messias in de evangeliën, waarin we

¹⁷ W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 47.

vinden dat de Heer minder dan engelen is gemaakt, geboren werd, leed en stierf door de handen van de mensen. Maar ook dat facet hoort bij Gods plan! De gelovigen mogen naar de Heer kijken, zonder daarbij hun handen in de broekzakken te houden. Ze mogen erdoor bewogen worden en naar zijn beeld dienen als priester. Christenzijn betekent niet toeschouwer zijn, maar participeren in Gods plan en veranderen naar het beeld van Christus.

Het was Gods genade *voor ons* dat Christus voor alles de dood smaakte. Zonder dit werk zouden de gelovigen in hun zonden zijn gebleven en geen enkele toegang tot de Vader hebben gekend. Geen mens zou volkomen zijn geweest om tot God te kunnen naderen. Een eeuwige afstand zou er gebleven zijn tussen de Scheper en de mens.

In plaats van 'door de genade van God' (χαριτι θεου, 46, κ, A, B, C, D, 33, 81) lezen andere handschriften en kerkvaders vanaf de derde eeuw 'apart van God' (χαρις θεος, 0121b, 424, 1739*, vg^{ms}, Origenes^{ms}, Ambrosius, Hieronymus^{ms}).

Vragen

[Waarom is Christus nog geen zichtbare overwinnaar in deze schepping?](#)

C 2:10-18 – De Zoon tijdelijk lager dan de engelen

(10) Want het paste Hem, om Wie alle dingen zijn en door Wie alle dingen zijn, dat Hij, om vele zonen tot heerlijkheid te leiden, de overste leidsman van hun behoudenis door lijden volmaakte. (11) Want en Hij die heiligt en zij die geheiligd worden, zijn allen uit één; daarom schaamt Hij zich niet hen 'broeders' te noemen en zegt: (12) 'Ik zal Uw naam aan mijn broeders verkondigen, in het midden van de gemeente zal Ik U lofzingen.' (13) En opnieuw: 'Ik zal Hem vertrouwen'. En opnieuw: 'Zie, Ik en de kinderen die God Mij gegeven heeft'. (14) Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deelgenomen, opdat Hij door de dood te niet zou doen hem die de macht over de dood had, dat is de duivel, (15) en allen zou verlossen die uit vrees voor de dood hun hele leven door aan slavernij onderworpen waren. (16) Want inderdaad, niet engelen neemt Hij aan, maar Hij neemt het nageslacht van Abraham aan. (17) Daarom moest Hij in alles aan zijn broeders gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en trouw hogepriester zou zijn in de dingen die God betreffen, om voor de zonden van het volk verzoening te doen. (18) Want waarin Hijzelf geleden heeft toen Hij verzocht werd, kan Hij hun die verzocht worden te hulp komen.

In dit gedeelte krijgt de brief een andere wending. De schrijver concentreert zich in deze verzen niet meer op de engelen, maar op de solidariteit van de Zoon met de gelovigen. Christus wordt daarbij als 'leidsman' (Gr. *archégos*, vs10) en 'hogepriester' (Gr. *archiereus*, vs17)

beschreven. Bij het lezen van dit gedeelte kunnen we vandaar terugdenken aan hetgeen er over Jahweh geschreven werd in 1Sm2:35:

‘Als priester zal ik iemand aanstellen die mij trouw is en al mijn wensen en verlangens uitvoert. Zijn familie zal ik laten voortbestaan, en hij zal degene die op mijn aanwijzing gezalfd wordt getrouw terzijde staan.’

Eveneens mogen we ook bij het beeld van Christus als leidsman en hogepriester denken aan de beschrijving van de toekomstige hogepriester in het *Testament van Levi*:

‘Dan zal de Heer een nieuwe priester laten opstaan [...] En Hij zal een rechtvaardig oordeel uitoefenen op aarde. Hij zal de poorten van het paradijs openen en het bedreigende zwaard, dat tegen Adam is gericht, verwijderen. Beliar zal door hem worden gebonden en hij zal zijn kinderen macht geven om de kwade geesten te vertrappen’ (18:10-12).

| 10 | Want het paste Hem, om Wie alle dingen zijn en door Wie alle dingen zijn, dat Hij, om vele zonen tot heerlijkheid te leiden, de overste leidsman van hun behoudenis door lijden volmaakte.

De schrijver van Hb beschrijft beknopt de levenswandel van de Heer op aarde. Opnieuw wordt er benadrukt dat alle dingen bestaan voor de Zoon die alle dingen gemaakt heeft. Hij is Degene door wie God alles heeft doen ontstaan (Hb1:2; Hd3:15).

Door het werk van de Messias zijn er veel gelovigen die voor God als zonen staan en waarin God een welgevallen heeft gevonden (Ef1:5). Daarin mogen we onze liefde tot God betuigen in lof en aanbidding door te zeggen ‘Abba Vader’. Al dit is bewerkt door God de Zoon, de overste Leidsman van onze behoudenis.

Door het lijden heeft de Messias de behoudenis van de zonen compleet gemaakt. Hij was volledig gehoorzaam aan de Vader en voltooid daarmee Gods werk. Hij is Degene die de wedloop als eerste begon en beëindigde. Hij is de aanvoerder van onze redding (vs10), degene die ons heiligt (vs11), degene die ons de naam van de Vader tot aanbidding bekend maakt (vs12), degene die ons bevrijdt van de dood (vs15), degene die ons aanneemt om ons te redden (vs16) en onze Hogepriester die ons helpt als

we worden verzocht (vs18).¹⁸ Zoals Hij door het lijden onze heerlijkheid bewerkte, zullen ook wij door het lijden de heerlijkheid bereiken.

| 11 | Want en Hij die heilig en zij die geheiligd worden, zijn allen uit één; daarom schaamt Hij zich niet hen 'broeders' te noemen en zegt:

Enkel een heilig volk mag voor God voortdurend bestaan als priestervolk en 'zonen' genoemd worden (Ex19:6; Dt14:1). De gelovigen zijn daarbij één met de Zoon. Er door Christus' incarnatie een nauwe band ontstaan tussen God en de gelovigen. Zij zijn het die door de Messias worden aangesproken met broer en zus. Daarin toont de Heer tegenover de gelovigen een grote solidariteit en geeft Hb indirect een vermaning aan de gelovigen om ook Christus als broeder te erkennen (vgl. Mc8:38; Lc9:26).

De solidariteit tussen Christus en de gelovige is een belangrijk onderwerp binnen dit gedeelte. Door deze houding identificeert de Heer zich nauw met de gelovigen, zoals Hij deed bij zijn doop. De uitleg om bij de éne te denken aan Adam of Abraham is vandaar onjuist. In dat geval zou Christus alle mensen (bij Adam) of alle nakomelingen van Abraham broer en zus noemen – iets dat duidelijk niet het geval kan zijn. De gelovigen zijn samen één met de Zoon. Zij zijn het lichaam en Hij is het hoofd.

| 12 | 'Ik zal Uw naam aan mijn broeders verkondigen, in het midden van de gemeente zal Ik U lofzingen.'

In de gemeente dient de naam van de Zoon verheerlijkt te worden. Hij dient geprezen te worden voor wie Hij is en voor wat Hij gedaan heeft. Het is vandaar terecht dat de schrijver Ps22:22 (LXX:Ps21:23) hierbij aanhaalt waaruit deze woorden ontnomen zijn.

In plaats van het Griekse *δηγξσομαι* in LXX:Ps21:23, gebruikt Hb in de aanhaling van dit vers *απαγγελω*. Beide werkwoorden betekenen echter 'ik wil verkondigen'.

| 13 | En opnieuw: 'Ik zal Hem vertrouwen'. En opnieuw: 'Zie, Ik en de kinderen die God Mij gegeven heeft'.

De schrijver ondersteunt hetgeen hij gezegd heeft door een verwijzing naar LXX:Js8:17: 'Vertrouwen zal Ik op Hem' (vgl. Js12:2; 2Sm22:3). Hierop volgt een citaat uit het daaropvolgende vers: 'Zie, Ik en de kinderen die God Mij gegeven heeft' (LXX:Js8:18). Hb probeert hierdoor

¹⁸ W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 85.

duidelijk te maken dat God zijn kinderen aan de Heer Jezus heeft toevertrouwd (vgl. Jh6:37,39; 17:5,9,12,24). Deze praktijk van het zorg dragen voor de kinderen van iemand anders, was gebruikelijk binnen het Romeinse rijk (*tutela impuberum*).¹⁹ Een *tutor*, meestal een oudere broer, droeg dan de verantwoordelijkheid over anderen.

De woorden πεποιθως εσομαι επ' αυτω uit LXX:Js8:17 worden door Hb anders weergegeven, om het geheel beter in de context te doen aansluiten (εγω εσομαι πεποιθως επ' αυτω). De betekenis blijft echter dezelfde.

| 14 | Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deelgenomen, opdat Hij door de dood te niet zou doen hem die de macht over de dood had, dat is de duivel,

Christus werd mens om te kunnen sterven. Daardoor overwon Hij de satan die de macht had over de dood. Al in het deuterocanonieke werk *Wijsheid* wordt de duivel beschreven als degene die verbonden is met de dood:

‘God heeft de mens immers geschapen voor de eeuwigheid, als afspiegeling van zijn eigen wezen. Maar de duivel heeft uit jaloezie de dood in de wereld gebracht; ieder die hem toebehoort roept de dood over zich af’ (2:23-24).

Maar Christus overwon de dood door zelf te lijden tot de dood. We mag deze gebeurtenis die in Hb2:10-18 beschreven wordt al een voorafschaduwing zien in Js49:24-26:

‘Alsof een strijder zich zijn buit laat afnemen! Kunnen de gevangenen soms ontkomen van een tiran [MT: ‘van een rechtvaardige’]? Toch zegt Jahweh: “Gevangenen worden de strijder ontnomen, de tiran zal zijn buit verliezen. Wie een geding voert tegen jou zal ik in een geding bestrijden, en Ikzelf zal je kinderen redden. Ik laat je onderdrukkers hun eigen vlees eten, hun eigen bloed is de wijn die hen dronken maakt. Dan zal iedereen erkennen dat Ik, Jahweh, je redder ben, je beschermer, de Machtige van Jakob.’

19 R.P. Saller, *Patriarchy, Property, and Death in the Roman Family* (Cambridge:University, 1994), 181-203; C.J. Bannon, *The Brother of Romulus: Fraternal Pietas in Roman Law, Literature, and Society* (Princeton:University, 1997), 44-48.

Christus nam zo de plaats in de van de mens om de mensheid te bevrijden van de banden van de satan. De onbegrensde God van het universum koos ervoor om begrensd te zijn, om de gelovigen te kunnen bevrijden.

| 15 | en allen zou verlossen die uit vrees voor de dood hun hele leven door aan slavernij onderworpen waren.

Door zijn dood, verlost Christus allen die aan de slavernij van de zonde onderworpen waren. Doordat de tekst lijkt te spreken over loskopen, hebben theologen zitten speculeren aan wie Christus het losgeld – dat Hij moest betalen om de mens vrij te kopen – zou hebben betaald.

| 16 | Want inderdaad, niet engelen neemt Hij aan, maar Hij neemt het nageslacht van Abraham aan.

Christus werd niet een engel, zoals dwaalleraars vanaf de vroege kerkgeschiedenis beweerden, maar mens om de gevallen mensheid te verlossen. De schrijver spitst dat expliciet toe op de geestelijke nakomelingen van Abraham. Ondanks dat de gelovigen kunnen wankelen door te denken dat het jodendom beter is dan het christendom, mag dat niet gebeuren. Het nageslacht van Abraham wordt immers niet gered door het jodendom, maar door Christus, de Zoon van God. Hij neemt het nageslacht van Abraham aan en wordt daardoor de Leidsman van hen!

| 17 | Daarom moest Hij in alles aan zijn broeders gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en trouw hogepriester zou zijn in de dingen die God betreffen, om voor de zonden van het volk verzoening te doen.

De schrijver van Hb probeert uit te leggen dat Christus mens diende te worden om de mensheid te verlossen. Deze gedachten over de mensheid zijn in christelijke middens meestal ondergewaardeerd. Het is gemakkelijker om de verhevenheid van Christus te beschrijven zonder de incarnatie erin mee te nemen. Max Lucado erkent dit en schrijft dan ook ironisch:²⁰

‘Haal de mest uit de kribbe. Veeg het zweet uit Zijn ogen. Stel dat Hij nooit snurkte, zijn neus hoefde te snuiten of zich met de hamer op de duim sloeg.’

Wat hierdoor echter gemist wordt, is dat wij zondige mensen een brug tussen God en de mens nodig hebben die enkel gebouwd kon worden door Iemand die volledig beide kanten ervan had ervaren. Dat is het Bijbelse beeld dat we vandaar ook van Christus ontvangen: de Zoon die volledig mens werd en volledig God was.

Voor het eerste spreekt Hb hierbij van de hogepriester. Hij is de enige nieuwtestamentische schrijver die Christus expliciet zo aanduidt. Identificatie met de mens was hetgeen de hogepriester diende te doen.²¹ De hogepriester droeg het volk als middelaar voor God. Hij was er om de mensen te helpen, God de eer te geven en de zonen in heerlijkheid te leiden. Hij hielp de zonen tot aanbidders van God te maken.

| 18 | Want waarin Hijzelf geleden heeft toen Hij verzocht werd, kan Hij hun die verzocht worden te hulp komen.

Op een prachtige wijze wordt de manier waarop Christus de gelovigen te hulp komt beschreven door een verhaal van Elisabeth Elliot.²²

[Ze] vertelt een gebeurtenis die zich afspeelde in de jungle van Zuid-Amerika. Toen ze samen met de Indiaanse gids een primitieve pad volgde, kwamen ze nabij een ravijn. De enige weg die over dit ravijn liep, was de weg via een omgevallen boom. De Indiaanse gids verplaatste zich handig over de boom naar de andere kant van het ravijn. Elliot, die beleed dat ze enorme angst had om in de diepte te vallen, aarzelde. Haar gids die begrip voor de situatie had, kwam opnieuw terug naar Elliots kant, stak haar de hand toe en bracht haar naar de overkant. De stabiliteit van degene die van tevoren de situatie al gemeesterd had, gaf Elisabeth het nodige vertrouwen.'

Vragen

- [Wat heeft Christus met de mensheid gemeenschappelijk?](#)
- [Waarom zou het offer van een engel onvoldoende zijn geweest om de mensheid te verlossen?](#)

²¹ C.S. Keener (red.), *The IVP Bible Background Commentary: New Testament* (Downers Grove: InterVarsity, 1993).
²² G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids: Zondervan, 1998), 121.

Wat is het doel van de verlossing?

Welke van de titels die in 2:10-18 worden genoemd betekenen voor je leven het meest op dit ogenblik?

4 | 3:1-4:16 – De Trouw van de Zoon in relatie met het land

Hb3:1-4:16 is het eerste gedeelte waarin de schrijver een uitgebreide en gevarieerde vermaning geeft. Voortbouwend op het vorige gedeelte, waarin de auteur sprak van Christus' superioriteit over de hemelse engelen, gaat hij nu verder en toont hij Christus' superioriteit over de aardse geloofshelden.¹ Grote helden zoals Mozes, functioneren als geestelijke telescopen om beter naar Christus' grootheid te kijken.²

Hb3-4 presenteert ons Christus' trouw als een positief en de ontrouw van de oudtestamentische gelovigen als een negatief voorbeeld voor de ontvangers. De schrijver gebruikt enkele beknopte voorbeelden uit het leven van Mozes (Hb3:1-6) en een uitvoerige bespreking van de oproep uit Ps95:7-11 en de belofte van de rust in Gn2:2 (Hb3:7-4:11). Zowel Ps95 als Gn2:1-3 werden in het jodendom gebruikt bij het aanbreken van de sabbat, om de rustdag te verwelkomen.³

Structureel is het opvallend dat Hb3:1-2a raakvlakken heeft met Hb4:14 door de woorden 'Jezus', 'Hogepriester' en 'belijdenis' die binnen dit gedeelte nergens anders voorkomen: 'Daarom, heilige broeders, deelgenoten van de hemelse roeping, beschouwt de Apostel en Hogepriester van onze belijdenis, Jezus' (3:1-2a), 'Daar wij nu een grote Hogepriester hebben, die de hemelen is doorgedaan, Jezus, de Zoon van God, laten wij de belijdenis vasthouden.' (4:14). Velen zien hierin vandaar een lichte vorm van een inclusio en vatten 4:15-16 op als een overgang naar het volgende gedeelte in de brief.⁴

A 3:1-6 – Christus' trouw verheven boven Mozes

(1) Daarom, heilige broeders, deelgenoten van de hemelse roeping, beschouwt de Apostel en Hogepriester van onze belijdenis, (2) Jezus, die trouw is aan Hem die Hem heeft aangesteld, zoals ook Mozes was in heel

1 P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 271.

2 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 141.

3 I. Elbogen, *Der jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung* (Frankfurt:Kaufmann, 1931), 82, 108-115.

4 Vgl. W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 68-69.

zijn huis. (3) Want Deze is zoveel groter heerlijkheid waard geacht dan Mozes, als hij die het huis gebouwd heeft, groter eer heeft dan het huis. (4) Want elk huis wordt door iemand gebouwd, maar die alles heeft gebouwd is God. (5) En Mozes was wel trouw in heel zijn huis als dienaar tot getuigenis van wat gesproken zou worden, (6) maar Christus als Zoon over zijn huis, Wiens huis wij zijn, als wij het vrijmoedig roemen in de hoop tot het einde toe onwrikbaar vasthouden.

In Hb3:1-6 worden Christus en Mozes met elkaar vergeleken. Een grote nadruk krijgt daarbij het huis dat beiden bouwden. Het Griekse *oikos* dat we vertalen met ‘huis’ komt binnen vs2-6 in elk vers voor en in het laatste vers zelfs twee keer (vs2,3,4,5,6[2x]). Dat is opmerkelijk als we ons realiseren dat het begrip daarna pas weer vanaf Hb8:8 wordt genoemd.

Theologisch is het begrijpbaar dat nadat de schrijver in de voorafgaande gedeeltes de verhevenheid van Christus boven de engelen heeft getoond, hij nu de verhevenheid van Christus boven Mozes gaat aantonen. Binnen de joodse traditie leefde immers de gedachte dat Mozes een hogere plaats had ontvangen dan de engelen.⁵ Zulk een traditie wordt genoemd door de kerkvader Eusebius (265-339nC):⁶

‘Ezechiël [de treurspeldichter] sprak eveneens hiervan in *De Exodus* en voegt aan de traditie een droom toe die Mozes kreeg en zijn schoonvader interpreteerde. Mozes zei: “Op de top van de berg Sinaï zag ik een machtige troon die tot aan het hemelgewelf reikte. Daarop zat een edele man die een koninklijke kroon droeg. In zijn linkerhand hield hij een machtige scepter vast en met zich rechterhand deed hij naar mij een teken waardoor ik voor de troon kwam te staan. Hij gaf mij toen de scepter en de kroon en vroeg me te gaan zitten op de koninklijke troon, waar hijzelf van opstond. Toen keek ik naar alles op de aarde, alles onder de aarde en alle boven de aarde. Plotseling zag ik aan mijn voeten duizend sterren neervallen. Ik telde hun aantal toen ze als een bewapend leger langs me heen bewogen. In paniek viel ik daarbij in slaap.”

Toen interpreteerde Mozes’ schoonvader deze droom: “Dit teken van God belooft veel goeds voor jou, mijn vriend. Moge ik blijven leven om de vervulling ervan te zien. Er zal een machtige troon voor jou worden opgesteld. Jij zult de leider en rechter van de mensen worden! Zoals je naar alles op de aarde, onder de

5 M.R. D’Angelo, *Moses in the Letter to the Hebrews* (Diss; Missoula:Scholars, 1979), 95-131.

6 Eusebius, *Evangelicae Praeparationis* IX.29.

aaarde en boven de aarde keek, zal je verstand alle dingen uit het verleden, het heden en de toekomst doorzien”

Ondanks dat deze droomtraditie misschien niet algemeen bekend was, kunnen de ontvangers en schrijver van deze brief toch weet hebben gehad van de achterliggende tradities. Vandaar is het voor de schrijver nu belangrijk om te stellen dat Christus niet alleen verheven is boven de engelen, maar ook boven Mozes.

Structureel kunnen we het gedeelte als volgt weergeven:⁷

- A Introductie van de vergelijking (vs1-2)
- B Bewering dat Christus superieur is aan Mozes (vs3)
- C Onderbouwing van de bewering (vs4-6a)
- D Relevantie voor de ontvangers (vs6b)

| 1 | Daarom, heilige broeders, deelgenoten van de hemelse roeping, beschouwt de Apostel en Hogepriester van onze belijdenis,

Meteen aan het begin van dit nieuw onderdeel herinnert de schrijver de gelovigen eraan dat ze deelgenoten van de hemelse roeping zijn (vgl. 3:14; 6:4). De gemeente was geroepen vanuit de hemel. Ze hadden een hemelse gave genoten (Hb6:4), waren ingewijd in de hemelse dingen (8:5; 9:23), verlangden naar hun hemels vaderland (11:16) en het hemelse Jeruzalem (12:22).

De gelovigen hadden vroeger aan deze roeping gehoor gegeven. Vandaar moesten ze hun oog op Jezus blijven richten en vasthouden aan de mondeling belijdenis die ze hadden. Ze mochten erkennen dat Christus hun Apostel en Hogepriester was geworden. Hij was Degene die in Gods naam naar hen was toegezonden als Apostel en Hij was ook Degene die in hun naam tot God sprak als Hogepriester. Dit is het enige vers in het Nieuwe Testament waar Christus wordt aangeduid als ‘Apostel’. Wellicht gebeurt dat om Christus met Mozes in verbinding te brengen.

Ook van Mozes werd er binnen de joodse traditie gesteld dat hij een belangrijke priester was in het Oude Testament. Net als zijn broer, Aäron, was hij afkomstig uit de priesterstam van Levi (Ex2:1-10; Ps99:6). Daarnaast werden zijn opdracht om Gods Woord te verkondigen (Ex33:12-34:35; Nm12:7-8) en zijn dienst bij het altaar (Ex24:4-8) gezien als priesterlijke taken. De joodse filosoof Philo van Alexandrië noemt Mozes vandaar zelfs een hogepriester.⁸ Ook de titel ‘apostel’ werd gebruikt voor

⁷ W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 72.

⁸ Philo, *De Vita Mosis* II.66-186; *Quis Rerum Divinarum Heres Sit?* 182; *De Praemiis et Poenis* 53,56.

Mozes (LXX:Ex3:10) en voor de hogepriester die een representant (Hebr. *šəliah*) van God was.⁹

Beide titels worden nu toegepast op Christus om te tonen dat Hij dezelfde ambten heeft die traditioneel aan Mozes worden toegeschreven.

| 2 | Jezus, die trouw is aan Hem die Hem heeft aangesteld, zoals ook Mozes was in heel zijn huis.

Hb vergelijkt de positie van Jezus in vs2 met Mozes die een soortgelijke bediening had ontvangen. Het gaat daarbij om de aanstelling tot een bepaalde dienst.¹⁰ Zowel Jezus als Mozes waren even trouw in hun dienst (Nm12:7). De schrijver van Hb koos er bewust voor om Mozes' trouw niet te loochenen. Principieel zou hij kunnen verwijzen naar Mozes' ontrouw in het Oude Testament (vgl. Nm20:12), maar de schrijver koos voor een andere strategie. Net zoals Mozes een trouwe dienaar was van Gods huis, was Christus trouw aan God. Er is wat dat betreft een overeenstemming tussen Christus en Mozes.

Sommige oude handschriften laten 'heel' (ολω) in 'heel zijn huis' weg (P¹³, P⁴⁶, B). Ολω wordt wel gevonden in 8, A, C, D, Ψ en MT. De hamvraag hierbij is of de schrijver er bewust voor koos om te verwijzen naar Nm12:7 of dat een latere 'corrector' dit deed.

| 3 | Want Deze is zoveel groter heerlijkheid waard geacht dan Mozes, als hij die het huis gebouwd heeft, groter eer heeft dan het huis.

Meteen voegt Hb aan de gedachtegang toe dat de heerlijkheid van Christus duidelijk uitstijgt boven die van Mozes. De *heerlijkheid* van beide personen is vandaar het grote verschil!

Mozes gaf als dienaar vorm aan Gods volk dat 'huis' in het Oude Testament werd genoemd. Het is van belang de tekst uit Nm12:7, die eveneens al impliciet werd genoemd in het vorige vers, in gedachte te houden: 'Niet zo met Mijn knecht Mozes, trouw als hij is in heel Mijn huis'. De schrijver plaatst daar Mozes als leider die namens God tot het volk spreekt tegenover Mirjam en Aäron die dat niet zoveel hebben gedaan (vgl. Nm12:2). Hieruit blijkt dat we binnen de context van Hb3:1-6 niet alleen hoeven te denken aan de tabernakel; heel Gods volk waaraan Mozes vorm gaf wordt bedoeld.

⁹ Babylonische Talmoed, traktaat *Kiddusjin* 23b; *Nedarim* 35b; *Joma* 19a-b; H.L. Strack en P. Billerbeck, *Das Neue Testament erläutert aus Talmud und Midrasch*, Vol. III (München, 1922), 4; W. Manson, *The Epistle of the Hebrews: An Historical and Theological Reconsideration* (Londen: Hodder & Stoughton, 1951), 53-54; P.R. Jones, 'The Figure of Moses as a Heuristic Device for Understanding the Pastoral Intent of Hebrews,' *Review and Expositor* 76 (1979): 98.

¹⁰ Athanasius van Alexandrië, n.d.:2.1-11a.

Mozes volgde in het vormgeven van Gods volk Gods plannen. Maar Christus was zelf de Ontwerper van Mozes en van de hele schepping.¹¹ Mozes was als het ware een deel van het grotere huis dat God vanaf het begin schiep.

| 4 | Want elk huis wordt door iemand gebouwd, maar die alles heeft gebouwd is God.

Alles was geschapen door de Zoon. Niets op aarde ging aan Hem voorbij. Als Christus de Schepper van alles was, was Hij automatisch verheven boven Mozes.

| 5 | En Mozes was wel trouw in heel zijn huis als dienaar tot getuigenis van wat gesproken zou worden,

Mozes was een aanvoerder van het volk, maar bleef een onderdanige dienaar van God. Hij sprak tot het volk over hetgeen straks zou gebeuren. Christus daarentegen is eveneens een aanvoerder van Gods volk maar tegelijk ook verheven boven alle schepselen die er op aarde zijn.

| 6 | maar Christus als Zoon over zijn huis, Wiens huis wij zijn, als wij het vrijmoedig roemen in de hoop tot het einde toe onwrikbaar vasthouden.

Hoewel Mozes een dienaar van God *in* het huis was, stond Christus als God de Zoon *over* zijn huis. Hiermee is het huis bedoeld dat de toekomstige hogepriester in de toekomst zal bouwen: 'Als priester zal Ik iemand aanstellen die Mij trouw is en al Mijn wensen en verlangens uitvoert. Zijn familie zal Ik laten voortbestaan, en hij zal degene die op Mijn aanwijzing gezalfd wordt getrouw terzijde staan' (1Sm2:35).

De christen mag weten dat Christus verhevener is dan Mozes. De gelovigen waaraan Hb zich richt dienen vandaar vast te houden aan hun hemelse roeping (vs1) tot het einde toe.

'Tot het einde toe' (μεχρι τελους βεβαιαν, x, A, C, D, Ψ, â) ontbreken in andere handschriften (¹³, ⁴⁶, B) en passen grammaticaal moeilijk bij 'we roemen' (το καυχηµα). Sommigen denken vandaar dat ze toegevoegd werden vanuit Hb3:14.¹²

[Wat betekent het voor jouw leven dat Christus Apostel is?](#)

11 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 128.
12 B.M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (Stuttgart:Deutsche Bibelgesellschaft, 1994), 595.

Op welke wijze is er overeenkomst en verschil tussen Christus en Mozes?

B 3:7-19 – Israël als voorbeeld van ontrouw

(7) Zodoende zegt de heilige Geest: ‘Heden, als jullie zijn stem horen, (8) verhard jullie harten niet zoals de mensen deden bij hun rebellie, in de dag van de verzoeking in de woestijn, (9) waar jullie vaderen Mij verzochten door Mij op de proef te stellen, en zij zagen toch mijn werken veertig jaar lang. (10) Daarom was Ik vertoornd op dit geslacht en zei: “Altijd dwalen zij met het hart, en zij hebben mijn wegen niet gekend”, (11) zodat Ik zwoer in mijn toorn: “Nooit zullen zij in mijn rust ingaan!”

(12) Kijk uit, broeders, dat niet misschien in iemand van jullie een boos, ongelovig hart is, om af te vallen van de levende God, (13) maar bemoedig elkaar elke dag, zolang het ‘Heden’ genoemd wordt, opdat niemand onder jullie wordt verhard door het bedrieglijke van de zonde. (14) Want wij zijn metgezellen van Christus geworden, als wij tenminste het begin van het vertrouwen tot het einde toe onwrikbaar vasthouden, (15) terwijl er gezegd wordt: ‘Heden, als jullie zijn stem horen, verhard jullie harten niet zoals bij de verbittering.’ (16) Want wie waren het die, hoewel zij gehoord hadden, Hem verbitterden? Waren dat immers niet allen die door Mozes uit Egypte waren uitgegaan? (17) En op wie is Hij veertig jaar lang vertoornd geweest? Was dat niet op hen die gezondigd hadden, van wie de lijken in de woestijn lagen? (18) En aan wie heeft Hij gezworen dat zij in zijn rust niet zouden ingaan, dan aan hen die ongehoorzaam geweest waren? (19) En wij zien dat zij niet konden ingaan vanwege ongelof.

In Hb3:7-19 gaat de schrijver nader in op de betekenis van Ps95:7-11 voor de gelovigen. Vs7-11 bevat daarbij het citaat uit de Psalm, terwijl vs12-19 de toepassing ervan geeft. In dit laatste gedeelte begint zowel vs12 als vs19 met een vervoeging van het Griekse werkwoord ‘kijken’/‘zien’ (Gr. *blepó*) en bevatten beide verzen een verwijzing naar het ‘ongelof’ (Gr. *apistia*).

De interpretatie van Ps95 wordt door de auteur sterk beïnvloed door de Septuaginta, die specifiek bij Ps95 aan Nm14 denkt.¹³ In de Septuaginta zijn de plaatsnamen ‘Meriba’ en ‘Massa’ in Ps95:8 vandaar vervangen door ‘de rebellie’ (Gr. *ho parapikrasmos*) en ‘de beproeving’ (Gr. *ho peirasmos*). In de uitleg zal vandaar rekening worden gehouden met de invloed van Nm14 op de uitleg van dit tekstgedeelte.

7 | Zodoende zegt de heilige Geest: ‘Heden, als jullie zijn stem horen,

De auteur gaat verder op zijn voorafgaande gedachten en ondersteunt zijn betoog met een citaat uit Ps95:7-11. Het citaat wordt ingeleid met de

13 O. Hofius, *Katapausis: Die Vorstellung vom endzeitlichen Ruheort im Hebräerbrief* (Tübingen: Mohr, 1970), 127-131; F. Schröger, *Der Verfasser des Hebräerbriefes als Schriftausleger* (Regensburg: Pustet, 1968), 103-104.

woorden ‘zoals de heilige Geest zegt’.¹⁴ Gods Woord wordt op die wijze verbonden met het genadige handelen van God. Nergens noemt Hb trouwens bij de aanhaling van een citaat de menselijke schrijver ervan.¹⁵

Opvallend is tevens dat er gekozen wordt voor de tegenwoordige tijd van ‘zeggen’. Het is voor Hb vandaar niet de Geest die zaken in het Oude Testament *zei* (verleden tijd), maar nu nog steeds diezelfde zaken aan ons *zegt* (tegenwoordige tijd). Hierdoor krijgt het getuigenis van het Oude Testament een belangrijke plaats in het heden van de nieuwtestamentische gelovigen. Wat in het verleden door Gods Geest is medegedeeld is ook belangrijk voor de gemeente van vandaag (vgl. 1Ko10:11). Zodoende gebruikt de schrijver van Hb de oudtestamentische gebeurtenissen van de Israëlieten in de woestijn als type voor de nieuwtestamentische gemeente van vandaag. De oproep: ‘Heden, als jullie Zijn stem horen’, in dit vers, is meteen al een vermanende oproep vanuit Gods oordeel over het rebelse volk: ‘Zij hoorden niet naar Mijn stem’ (Nm14:22).

| 8 | verhard jullie harten niet zoals de mensen deden bij hun rebellie, in de dag van de verzoeking in de woestijn,

In het verleden kwam het volk Israël door haar ongelof in rebellie tegenover God. In de woestijn keerde het Jahweh de rug toe en stelde het Hem op de proef (vgl. Ex17:7).

| 9 | waar jullie vadersen Mij verzochten door Mij op de proef te stellen, en zij zagen toch mijn werken veertig jaar lang.

Veertig jaar lang waren de Israëlieten getuigen geweest van de voorzienigheid die God hen had geschonken (Nm20:1-13). Maar ondanks dit getuigenis faalde het en gaf het God niet de eer die Hem toekwam. Integendeel! Het volk keerde God de rug toe en diende zichzelf.

| 10 | Daarom was Ik vertoornd op dit geslacht en zei: “Altijd dwalen zij met het hart, en zij hebben mijn wegen niet gekend”,

Het is boeiend te zien dat Hb voor ‘was Ik vertoornd’ (Gr. *prosóchthisa*) het woord ‘daarom’ (Gr. *dio*) plaatst. Daardoor verandert de betekenis van het citaat uit Ps95:10a waar we lezen: ‘Veertig jaar voelde Ik weerzin tegen hen’ De ‘veertig jaar’ worden zo in Hb3:9-10 toegepast op Gods voorzienigheid, terwijl ze in Ps95:10 toegepast worden op Gods

¹⁴ Vgl. Midrasj *Sotah* 9.6.

¹⁵ F. Schröger, *Der Verfasser des Hebräerbriefes als Schriftausleger* (Regensburg:Pustet, 1968), 101.

toorn.¹⁶ In het Oude Testament worden echter beide toepassingen gebruikt. Aan de ene kant is er sprake over Gods voorzienigheid en genade gedurende de veertig jaar (Dt2:7; Ne9:21; vgl. Ex16:35), terwijl er aan de andere kant sprake is over Gods toorn gedurende de veertig jaar (Nm14:33-34; 32:13). We zien beide toepassingen ook terug in Hb3:7-19: Vs9-10 spreekt over Gods voorzienigheid gedurende de veertig jaar, terwijl vs17 spreekt over Gods toorn gedurende de veertig jaar.

| 11 | zodat Ik zwoer in mijn toorn: “Nooit zullen zij in mijn rust ingaan!”

Deze woorden uit Ps95:11 herinneren aan: ‘Jullie zullen het land waarvan Ik gezworen heb dat je er zou wonen, niet binnengaan’ (Nm14:30).

Er is debat onder uitleggers over de vraag of de ‘rust’ waarover de schrijver spreekt al met Christus’ komt begon.¹⁷ Anderen denken eerder dat deze rust past aanbreekt in het eschaton.¹⁸ Hoewel gerust mag worden gesteld dat door de dood en opstanding van deze Christus deze rust zijn begin vindt, zal de uiteindelijke voltooiing van deze rust pas aanbreken in de nieuwe hemel en aarde (3:6,14). De rust is daarmee nog iets dat voor de christen in het verschiet ligt, maar dat met Christus’ komt zijn begin vindt (4:1,6,9).

| 12 | Kijk uit, broeders, dat niet misschien in iemand van jullie een boos, ongelovig hart is, om af te vallen van de levende God,

Op een pastorale wijze roept Hb zijn ontvangers op om niet dezelfde keuzes te maken als het rebelse volk in het Oude Testament. Hij herhaalt als het ware de pleidooi van Jozua en Kaleb: ‘Verzet jullie dan niet tegen Jahweh’ (Nm14:9a)! Het oordeel dat Israël ontving vanwege zijn ongehoorzaamheid moet ons alert maken als gelovigen. Het is boeiend te zien dat er ongeveer veertig jaar tussen Christus en de datering van Hb lag; zoals het volk ook veertig jaar in de woestijn was (vs9). Laten we erop letten dat we niet op dezelfde manier als het volk Israël Gods naam lasteren en ons afkeren van de levende God.

16 F. Schröger, *Der Verfasser des Hebräerbriefes als Schriftausleger* (Regensburg:Pustet, 1968), 102-103; S. Kistemaker, *The Psalm Citations in the Epistle of the Hebrews* (Amsterdam:Van Soest, 1961), 35-36, 85; J.C. McCullough, ‘The Old Testament Quotations in Hebrews,’ *New Testament Studies* 26 (1979-1980): 369-372.

17 Barrett, 1956:366-373; Lincoln, 1982:197-220.

18 Gaffin, 1986:33-51; Beale, 2011:144.

| 13 | **maar bemoedig elkaar elke dag, zolang het ‘Heden’ genoemd wordt, opdat niemand onder jullie wordt verhard door het bedrieglijke van de zonde.**

Ondanks de moeilijkheden waar de gelovigen in terecht konden komen, dienden ze elkaar te stimuleren, te bemoedigen en te ondersteunen. Doordat de vroegere christenen dagelijks bijeenkwamen, kon dit dagelijks gebeuren.¹⁹ De gemeente is vandaar *de* plaats waar bemoedigingen bij uitstek plaatsvinden. Dat geeft de gelovigen de kracht en energie om de strijd tegen het vlees en de zonde te overwinnen en Christus beter te dienen. Elke gelovige dient vandaar mee te strijden met de anderen. De zonde zou er namelijk anders in kunnen slagen om een gelovige in een reddeloze en hopeloze positie te brengen.

Nu was vandaar het ogenblik voor de gelovigen aangebroken waarop zij hun ware liefde voor God konden tonen in hun onderlinge levensstijl. Er zou namelijk straks een moment aanbreken waarop Gods geduld met deze wereld ten einde zou zijn en waarop het oordeel zou aanbreken – en dat oordeel zou beginnen bij het huis van God (1Pt4:17).

| 14 | **Want wij zijn metgezellen van Christus geworden, als wij tenminste het begin van het vertrouwen tot het einde toe onwrikbaar vasthouden,**

Net als in 3:6 maakt de schrijver duidelijk dat het antwoord op het probleem van de gelovigen niemand anders is dan Christus. De relatie die de gelovigen met God de Zoon hebben zal hun veilig naar het einde van deze pelgrimsreis op aarde brengen. Tot die keuze worden de gelovigen opgeroepen en vermaand. Het was niet automatisch zo dat als ze een christelijke belijdenis hadden uitgesproken hun relatie met God perfect was, ongeacht de geloofswandel (vgl. Mt7:22-23; Rm6:1-4; Jk2). Genade geeft vrijheid van zonde, niet vrijheid om te zondigen.²⁰

| 15 | **terwijl er gezegd wordt: ‘Heden, als jullie zijn stem horen, verhard jullie harten niet zoals bij de verbittering.’**

Hb vat hetgeen er in de voorafgaande verzen van dit gedeelte is gezegd samen. De schrijver wil zodoende tonen dat hetgeen in Ps95:7-11 was geschreven ook directe invloed op het leven van zijn ontvangers had.

Laten we erop letten dat we ons hart niet sluiten voor hetgeen God ons wil openbaren. Dat was precies hetgeen met Israël gebeurde in de woestijn. Door de moeilijkheden en de beproevingen die het meemaakte

19 H. Windisch, *Der Hebräerbrief* (HNT; Tübingen:Mohr, 1931), 31; O. Michel, *Der Brief and die Hebräer* (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 106.
20 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 142.

werd het ongehoorzaam aan God, raakte het verbittert en keerde het Hem rebels de rug toe. Het stond niet meer open voor God en verloor zodoende de luisterbereidheid.

| 16 | Want wie waren het die, hoewel zij gehoord hadden, Hem verbitterden? Waren dat immers niet allen die door Mozes uit Egypte waren uitgegaan?

Vanaf vs16-18 stelt de apostel meerdere retorische vragen achter elkaar. Meerdere begrippen uit Ps95:7-11 en Nm14 worden daarin afwisselend genoemd. We kunnen deze parallellen als volgt weergeven:

16a	Want wie waren het die, hoewel zij gehoord hadden, Hem verbitterden?	‘Wees niet koppig zoals bij Meriba, zoals die dag bij Massa, in de woestijn’ (Ps95:8)
16b	Waren dat immers niet allen die door Mozes uit Egypte waren uitgegaan?	‘Niemand van degenen die mijn majesteit gezien hebben en de wonderen die ik in Egypte en in de woestijn heb verricht’ (Nm14:22a)
17a	En op wie is Hij veertig jaar lang vertoornd geweest?	‘Veertig jaar voelde ik weerzin tegen hen’ (Ps95:10a).
17b	Was dat niet op hen die gezondigd hadden, van wie de lichamen vielen in de woestijn?	‘Hier in de woestijn zullen jullie lijken liggen, de lijken van allen die ingeschreven zijn, allen van twintig jaar en ouder, niemand uitgezonderd, omdat jullie je tegenover Mij beklagd hebben [...] Maar wat jullie betreft, jullie lijken zullen hier in de woestijn komen te liggen’ (Nm14:29,32).
18a	En aan wie heeft Hij gezworen dat zij in zijn rust niet zouden ingaan,	‘En ik zwoer in mijn woede: “Nooit gaan zij mijn rustplaats binnen!”’ (Ps95:11)
18b	dan aan hen die ongehoorzaam geweest waren?	‘Jullie zullen het land waarvan ik gezworen heb dat je er zou wonen, niet binnengaan’ ‘en je kinderen zullen veertig jaar lang door de woestijn rondlopen om te boeten voor je ontrouw, tot jullie lijken hier in de woestijn vergaan zijn’ ‘want jullie komen daar tegenover de Amalekieten en de Kanaänieten te staan, en jullie zullen in de strijd omkomen omdat jullie zich van Jahweh hebben afgewend. Jahweh zal jullie niet bijstaan’ (Nm14:30a,33,43)

Degenen die met Mozes uit Egypte waren vertrokken, waren dezelfde die tegen God in opspraak kwamen en Hem verbitterden.

| 17 | En op wie is Hij veertig jaar lang vertoornd geweest? Was dat niet op hen die gezondigd hadden, van wie de lijken in de woestijn lagen?

Het voorbeeld van het volk Israël in de woestijn toont dat de verlost, die God in hun ongelof provoecerden, zijn toorn over zich heen riepen.

| 18 | En aan wie heeft Hij gezworen dat zij in zijn rust niet zouden ingaan, dan aan hen die ongehoorzaam geweest waren?

Doordat de verlost niet gehoorzaam waren aan God zouden ze de zegeningen die Hij hen in het land Kanaän wilde schenken nooit genieten. Ze zouden de woorden ‘bestemming bereikt’ nooit vernemen. Wie Hem ongehoorzaam is kan niet in de rust ingaan die Hij de verlost wil schenken.

| 19 | En wij zien dat zij niet konden ingaan vanwege ongelof.

Door het ongelof dat de Israëlieten in het Oude Testament aan de dag hadden gebracht, zouden ze niet ingaan in het beloofde land (vgl. Nm14:11). Door de bespreking van deze geschiedenis bij het volk Israël maakt Hb de toehoorders duidelijk op welke weg ze zich bevonden en wat de vrucht van die weg uiteindelijk zou zijn. Ondanks dat ze ‘heilige broeders’ en ‘deelgenoten van de hemelse roeping’ waren (3:1), dienden ze de vermaning van de schrijver en Gods Woord serieus te nemen. Als de gelovigen God de Zoon de rug toekeerden en niets meer met Hem van doen wilden hebben, kon hun relatie die ze met de Zoon hadden in vraag worden gesteld. Ze dienden zich dan te bekeren en ernstig de vraag te stellen in hoeverre ze het gelof dat ze beleden waarachtig uitleefden.

Wat doe je meestal als je je hebt verreden en geen GPS bij je hebt? Stop je om de weg te vragen, bel je iemand op of zoek je de weg zelf uit?

Op welke gebeurtenis verwijst het citaat uit de Psalmen?

Waardoor hadden de Israëlieten Gods toorn over zich afgeroepen?

Op welke manier bemoedigen wij samen als gemeente elkaar? Kun je hiervan een getuigenis geven?

C 4:1-11 – De belofte van rust voor de trouwen

(1) Laten wij dan vrezen, dat niet misschien iemand van jullie, terwijl een belofte om zijn rust in te gaan overblijft, schijnt achter te blijven. (2) Immers, aan ons is een blijde boodschap verkondigd, evenals ook aan hen; maar het woord van de prediking bracht hun geen nut, daar zij niet verbonden waren met hen die het in het geloof hoorden. (3) Want wij die geloofd hebben, gaan in de rust, zoals Hij gezegd heeft: ‘Zodat Ik zwoer in Mijn toorn: “Nooit zullen zij Mijn rust ingaan”’. En toch waren zijn werken van de grondlegging van de wereld af volbracht. (4) Want Hij heeft ergens van de zevende dag aldus gezegd: ‘En God rustte op de zevende dag van al zijn werken’. (5) En op deze plaats weer: ‘Nooit zullen zij Mijn rust ingaan’.

(6) Daar dus blijft dat sommigen haar ingaan, en zij aan wie eerst de blijde boodschap verkondigd was, niet ingegaan zijn wegens ongehoorzaamheid, (7) stelt Hij opnieuw een bepaalde dag vast: ‘Heden’, als Hij door David zo lange tijd daarna zegt, zoals tevoren gezegd is: ‘Heden, als u zijn stem hoort, verhardt jullie harten niet’. (8) Want als Jozua hen in de rust gebracht had, zou Hij daarna niet over een andere dag gesproken hebben. (9) Er blijft dus een sabbatsrust over voor het volk van God. (10) Want wie in zijn rust ingaat, komt ook zelf tot rust van zijn werken, evenals God van de zijne. (11) Laten wij dan ijveren in die rust in te gaan, opdat niemand valt volgens hetzelfde voorbeeld van ongehoorzaamheid.

De interpretatie en toepassing van Ps95:7-11 wordt in Hb4 voortgezet en tot een einde gebracht. Meerdere keren roept Hb zijn lezer op tot actief geloof. Vier keer klinkt het ‘laten wij’. De eerste keer gebeurt dat in vs1 als algemene vermaning van hetgeen in het voorafgaande gedeelte is gezegd. De andere keren vinden we deze oproep in vs11,14,16 die allemaal structureel een gedeelte in Hb4 afsluiten.

Een nieuw aspect dat Hb4 introduceert is de ‘rust’ (Gr. *katapausin*) die vanuit Ps95:7-11 in verbinding wordt gebracht met Gn2:2. Dit onderwerp krijgt een belangrijke plaats en komt zeven keer voor in Hb4:1-11 (vs1,3[2x],5,6,10,11). Dat is opvallend als we beseffen dat ‘rust’ (Gr. *katapausin*) enkel binnen Hb nog in 3:11,18 voorkomt. Datzelfde is het geval met het woord ‘ongehoorzaamheid’ (Gr. *apeitheia*) dat in deze brief enkel in Hb4:6,11 voorkomt.

Structureel kunnen we over Hb4:1-11 zeggen dat vs1 en vs11 met elkaar in verbinding staan door het gebruik van soortgelijke woorden: ‘Laten wij dan vrezen [...] om zijn rust in te gaan’ (vs1), ‘Laten wij dan ijveren

[...] om die rust in te gaan' (vs11). Het eerste gedeelte heeft zodoende een inclusio.

| 1 | Laten wij dan vrezen, dat niet misschien iemand van jullie, terwijl een belofte om zijn rust in te gaan overblijft, schijnt achter te blijven.

De Hebreëen mogen niet zoals hun voorvaderen opstandig tegenover God worden. Dat zou namelijk tot consequentie hebben dat ze niet zouden genieten van de rust die God voor hen in petto heeft.

Binnen het jodendom is er al vroeg een discussie ontstaan over de vraag of de 'woestijnvaders' die ongehoorzaam waren aan Gods Woord wel nog deel konden krijgen aan de eeuwige sabbat van de toekomstige eeuw.²¹ Een duidelijk antwoord daarover geeft de Bijbel ons niet. Gods wijsheid houdt het erbij om te vermelden dat deze generatie niet inging in Gods rustplaats en roept de hedendaagse gelovigen ertoe op om juist wel aandacht te besteden aan Gods Woord, zodat het ons niet vergaat als de 'woestijnvaders'.

Wie ongehoorzaam is aan God kan geen rustig geweten hebben (Mt11:28; Rm5:1). Hij kan geen rust vinden voor zijn ziel (Mt11:29; Ko3:15) en straks niet genieten van de rust die God de gelovigen wil schenken (vgl. Hd7:49).

| 2 | Immers, aan ons is een blijde boodschap verkondigd, evenals ook aan hen; maar het woord van de prediking bracht hun geen nut, daar zij niet verbonden waren met hen die het in het geloof hoorden.

De voorvaderen in het Oude Testament hadden de blijde boodschap over Jahweh ontvangen. We kunnen vanuit de uitleg die Hb over Ps95:7-11 geeft, concreet denken aan de woorden die Kaleb en Jozua tot het volk spraken toen het terneergeslagen reageerde:

[Zij] zeiden tegen de Israëlieten: "Het land dat wij op onze verkenningstocht doorkruist hebben is een buitengewoon goed land, een land dat overvloeit van melk en honing. Als Jahweh ons goedgezind is, zal Hij ons erheen brengen en het ons geven. Maar verzet jullie dan niet tegen Jahweh en wees niet bang voor de bevolking van het land: die vermorzelen we met gemak. Zij hebben niemand die hen beschermt en wij worden bijgestaan

21 Babylonische Talmoed, traktaat *Sanhedrin* 110b; Jeruzalemse Talmoed, traktaat *Sanhedrin* 10:29c; 13:10; *Abot de Rabbi Nathan* 36.

door Jahweh. Wees dus niet bang voor hen!” (Nm14:7-9; vgl. 13:30).

Toch hadden deze woorden voor de Israëlieten geen baat, omdat ze geen relatie met God wilde aangaan. Jahweh reageert vandaar op het ongelof met de woorden: ‘Hoe lang zal dit volk Mij nog afwijzen? Hoe lang nog zal het weigeren op Mij te vertrouwen ondanks alle wonderen die Ik verricht heb?’ (Nm14:11). Het vertrouwen ontbrak bij het volk, waardoor ook het geloof ontbrak.

Hb past deze gebeurtenis toe op zichzelf en zijn ontvangers. Ook zij kregen samen de blijde boodschap verkondigd. De auteur suggereert dat sommigen van zijn eerste ontvangers zich evenals het oudtestamentische volk op een punt in hun leven bevonden waar er een duidelijke beslissing moest worden genomen voor of tegen God. Laten zij vandaar niet hetzelfde ongelof aan de dag brengen als de oudtestamentische gelovigen (vs1).

| 3 | **Want wij die geloofd hebben, gaan in de rust, zoals Hij gezegd heeft: ‘Zodat Ik zwoer in Mijn toorn: “Nooit zullen zij Mijn rust ingaan”’. En toch waren zijn werken van de grondlegging van de wereld af volbracht.**

Gods Woord te horen is niet voldoende als het niet gecombineerd wordt met geloofsvertrouwen. Een Bijbel in de hand zegt niets over de plaats die de Bijbel in het hart van de persoon heeft.

Degenen die geloof hechten aan de Heer en Hem vertrouwen mogen de zekerheid hebben dat ze de rust die God hen wil schenken, ervaren. God kent een rust en in die rust mogen de gelovigen genieten. Hierbij moeten we opmerken dat Hb op dit ogenblik minder geïnteresseerd is in de toekomstige vervulling van deze rust.²² Het is immers een rust die al bestaat vanaf het begin van de wereld. Vandaar is het belangrijk zich te realiseren dat het vertrouwen van de gelovigen de realiteit van de toekomstige rust nu al in het heden brengt.

| 4 | **Want Hij heeft ergens van de zevende dag aldus gezegd: ‘En God rustte op de zevende dag van al zijn werken’.**

De schrijver citeert Gn2:2 uit de Septuaginta. De verbinding van Ps95 met Gn2:2 is minder merkwaardig als we beseffen dat beide teksten ook gebruikt worden binnen het jodendom om op vrijdagavond de sabbat te

22 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 99; F.W. Grosheide, *Hebreën* (KV; Kampen:Kok, 1922), 51.

verwelkomen (zie p.41). Net als elders in Hb wordt ervoor gekozen om de Bijbelse tekst te verbinden met God die zelf de Auteur ervan is (vgl. comm. Hb3:7).

God is tot rust gekomen, nadat Hij het universum had geschapen. In tegenstelling tot de andere zes dagen die beschreven worden in Gn1, heeft deze zevende dag geen einde. De woorden ‘en het was avond en het was morgen’, ontbreken er. Dat geeft te kennen dat de rustdag voortduurt en niet begrensd is in tijd.²³ Vandaar hebben uitleggers het rusten van God op de zevende dag gezien als een vooruitwijzing naar de latere rust die de gelovige mag ervaren.²⁴

| 5 | En op deze plaats weer: ‘Nooit zullen zij Mijn rust ingaan’.

Hb brengt, net als het jodendom, de twee ‘rustplaatsen’ uit het Oude Testament met elkaar in verbinding (Gn2:3; Ps95:11). Het ingaan in de rust wijst op het binnengaan van Gods tegenwoordigheid, het deelhebben aan het hemelse thuis (Hb11:16) en het onwankelbare koninkrijk (12:28).²⁵ Dat is meer dan enkel fysieke rust. Het is een rust die de hele mens als schepsel omvat en hem in intieme relatie met zijn Schepper brengt.

| 6 | Daar dus blijft dat sommigen haar ingaan, en zij aan wie eerst de blijde boodschap verkondigd was, niet ingegaan zijn wegens ongehoorzaamheid,

Vs6 vat nog eens duidelijk de gedachte samen van het voorafgaande gedeelte. In vs6-11 wordt die gedachte verder uitgewerkt door het te verbinden met het ‘heden’. De rust waarover Hb in dit gedeelte uitvoerig schrijft, mag nu al deels worden genoten door de gelovigen. Zij zijn de rust binnengegaan, maken deel uit van Gods koninkrijk, genieten een intieme relatie met de Heer en beseffen dat deze rust nog groter zal worden in de toekomst.

| 7 | stelt Hij opnieuw een bepaalde dag vast: ‘Heden’, als Hij door David zo lange tijd daarna zegt, zoals tevoren gezegd is: ‘Heden, als u zijn stem hoort, verhardt jullie harten niet’.

Door het naast elkaar plaatsen van twee oudtestamentische teksten (Gn2:2; Ps95:11) levert de schrijver een onwankelbare zekerheid dat Gods volk door Jezus Christus in de uiteindelijk sabbatsrust gebracht wordt. De

²³ G. Thiessen, *Untersuchungen zum Hebräerbrief* (Gütersloh:Mohn, 1969).

²⁴ W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 100.

²⁵ H.W. Attridge, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Herm; Philadelphia:Fortress, 1989), 128.

redenatie hierbij is dat als de Psalmist opnieuw spreekt over Gods rust, de rust nog niet in vervulling is gegaan in de tijd die daarvoor lag.

| 8 | Want als Jozua hen in de rust gebracht had, zou Hij daarna niet over een andere dag gesproken hebben

Ondanks dat Jozua de gelovigen tot rust bracht in het beloofde land (Dt3:20; 12:9; 25:19; Jz1:13; 21:44; 22:4), spreekt de Psalmist nog steeds over de rust van God. Dat kan voor Hb niets anders betekenen dan dat er nog een sabbatsrust overblijft voor Gods volk. Het binnengaan van het beloofde land was nog niet de volledige vervulling van Gods rust. Het was veelmeer een voorafschaduwing van een nog toekomstige realiteit. Nogmaals: als het anders was geweest, had Ps95 niet meer gesproken over Gods rust.²⁶

| 9 | Er blijft dus een sabbatsrust over voor het volk van God.

De rust die overblijft voor het gelovige volk is heden toegankelijk.²⁷ Het is gekomen in deze laatste tijd waarin ook God als Zoon heeft gesproken (Hb1:1-2). Bewust kiest de schrijver voor een ander woord dan 'rust' om duidelijker te maken wat hij bedoelt. Het Griekse *sabbatismos* wordt op deze plek voor het eerst in de geschiedenis teruggevonden.²⁸ De term verwijst naar het vieren van de sabbat in zijn volste glorie.²⁹

Gods volk mag nu al deels Gods rust genieten. Het 'sabbatsjaar' is al begonnen. De zevende dag is zodoende een vooruitwijzing op de rust die we tijdens de regering van Christus ontvangen. In de tijd van Mozes, Jozua en David was deze rust een toekomstige zaak voor het volk van God, maar vanaf de komst van God de Zoon is deze rust tegenwoordig geworden in het 'heden'.

| 10 | Want wie in zijn rust ingaat, komt ook zelf tot rust van zijn werken, evenals God van de zijne.

Wie in Gods rust komt, komt zelf tot rust. Dat is de belofte voor de gelovigen die hun vertrouwen op God stellen en zich niet door de moeilijke omstandigheden van die hoop laten afbrengen.

26 H.W. Attridge, "'Let Us Strive to Enter that Rest': The Logic of Hebrews 4:1-11," *Harvard Theological Review* 73 (1980): 286.

27 O. Hofius, Katapausis: *Die Vorstellung vom endzeitlichen Ruheort im Hebräerbrief* (Tübingen: Mohr, 1970), 56-57; H.A. Lombard, 'Katápausis in the Letter to the Hebrews,' *Neotestamentica* 5 (1971): 66.

28 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1991), 101.

29 Vgl. Justinus, *Dialoog met Trypho* 23.3; Epifanius, *Tegen alle Kettters* XXX.2.2; *Het martelaarschap van Petrus en Paulus* 1.

| 11 | **Laten wij dan ijveren in die rust in te gaan, opdat niemand valt volgens hetzelfde voorbeeld van ongehoorzaamheid.**

Opnieuw roept Hb zijn lezers op om niet zoals de voorvaderen door ongehoorzaamheid de rust te verspelen. Gelovigen dienen gekenmerkt te worden door een vast vertrouwen in de trouw aan God.

Welke blijde boodschap is zowel aan de oudtestamentische als nieuwtestamentische gelovigen verkondigd?

In welke relatie staan de vermaningen met de zegeningen in dit tekstgedeelte?

Hoe zou je een niet-christen proberen uit te leggen wat de belofte rust is?

D 4:12-16 – Oproep en overgang

a 4:12-14 – Oproep: Wijs Gods Woord niet af!

(12) Want het woord van God is levend en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard, en het dringt door tot verdeling van ziel en geest, zowel van gewrichten als van merg, en oordeelt de gedachten en overleggingen van het hart. (13) En geen schepsel is voor Hem onzichtbaar, maar alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen van Hem met wie wij te doen hebben. (14) Daar wij nu een grote Hogepriester hebben, die de hemelen is doorgestaan, Jezus, de Zoon van God, laten wij de belijdenis vasthouden.

In Hb4:12-14 wordt het belang van Gods Woord onderstreept. Dat is vooral belangrijk als we ons realiseren dat de auteur juist in de voorgaande verzen concreet dat Woord van God vanuit Ps95 heeft geciteerd en toegepast. Daarnaast kunnen we bij het Woord van God denken aan het spreken van God als Zoon waarmee de brief in 1:1 begon. Juist deze verbinding met Christus wordt in vs14 genoemd waarin wordt gewezen op de belijdenis van Christus als Hogepriester (vgl. Hb3:1).

| 12 | **Want het woord van God is levend en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard, en het dringt door tot verdeling van ziel en geest, zowel van gewrichten als van merg, en oordeelt de gedachten en overleggingen van het hart.**

Aan het slot van de toepassing van Ps95 op de ontvangers, verwijst de schrijver op het belang van Gods woord. Gods woord is levend en krachtig om ons in Gods rust te leiden, maar ook doordringend om ons van onze zonden en ongehoorzaamheid bewust te maken (vgl. Jk1:23). Juist dat laatste was het geval bij de generatie die ongehoorzaam en ongelovig was in de dagen van Mozes. Ze verwierpen Gods Woord en gingen het beloofde land niet binnen. Als ze dat toch probeerden te doen, gebeurde het volgende:

“De Amalekieten en de Kanaänieten zullen zich tegen jullie keren en jullie zullen vallen door het zwaard. Jullie hebben zich nu eenmaal van Jahweh afgekeerd en daarom zal Hij jullie niet bijstaan.”

Eigengereid als zij waren, gingen zij toch de berg op, maar de ark van het verbond van Jahweh en Mozes verlieten het kamp niet. De Amalekieten en de Kanaänieten die in het gebergte woonden, kwamen naar beneden, brachten hun een verpletterende nederlaag toe en achtervolgden hen tot Chorma' (Nm14:43-45).

Hb geeft zijn toehoorders daarentegen te kennen dat het Woord van God een oordeel heeft dat nog harder zal zijn dan de zwaarden van de Amalekieten of Kanaänieten. Het dringt door in de ziel en geest van een mens en scheidt beiden van elkaar. Of iemand ongehoorzaam of gehoorzaam is aan God zal door Gods Woord worden geopenbaard. Vandaar is het van belang dat de gelovige over dit woord in vrees blijft nadenken met zijn hele wezen.

| 13 | En geen schepsel is voor Hem onzichtbaar, maar alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen van Hem met wie wij te doen hebben.

Vanuit het Woord van God komt Hb te spreken over God zelf. Elk mens is zichtbaar voor God. Het is onmogelijk om je te verstoppen voor de Alziende. Dit gegeven was een feit dat al vroeg bekend was en dat we terugvinden in de Targum:

‘De Heer God riep de man en zei tot hem: “Kijk, de hele aarde die Ik heb geschapen, is zichtbaar voor Mij. Donkerheid en licht

zijn zichtbaar voor Mij. Denk jij dan dat de plaats waar jij je bevindt niet zichtbaar is voor Mij?” (*Targum Neofiti Gn4:14*)

| 14 | Daar wij nu een grote Hogepriester hebben, die de hemelen is doorgegaan, Jezus, de Zoon van God, laten wij de belijdenis vasthouden.

De schrijver rond zijn gedachte over de rust in dit vers af en keert terug naar het onderwerp van Hb3:1: ‘Daarom, heilige broeders, deelgenoten van de hemelse roeping, beschouwt de Apostel en Hogepriester van onze belijdenis,’ De termen ‘hogepriester’, ‘hemel’ en ‘belijdenis’ komen vandaar terug in beide verzen.³⁰

Vragen

Wat betekent het dat Gods Woord levend is?

Op welke manier kun je zien dat Gods Woord levend is in ons leven?

b 4:15-16 – Overgang: Onze zondeloze hemelse hogepriester

(15) Want wij hebben niet een hogepriester die niet met onze zwakheden kan meelijden, maar Eén die in alle dingen verzocht is als wij, gescheiden van zonde. (16) Laten wij dus met vrijmoedigheid naderen tot de troon van de genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden tot hulp op de juiste tijd.

Mozes kon het volk niet de rust schenken in het beloofde land, omdat hij er zelf niet naar binnen mocht gaan. Jozua bracht het volk wel in het land, maar kon enkel zorgen voor een fysieke rust en niet voor een volledige rust (Hb4:8). Wellicht zullen de ontvangers gedacht hebben dat het priesterschap van Aäron hen de nodige rust kon geven, maar ook dat zou niet mogelijk zijn. Daarvoor toont de schrijver ons Christus in zijn hogepriesterlijke functie. Het slot van Hb4 staat in verband met Hb10:19-23 en vormt er een inclusio mee.

| 15 | Want wij hebben niet een hogepriester die niet met onze zwakheden kan meelijden, maar Eén die in alle dingen verzocht is als wij, gescheiden van zonde.

³⁰ P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 259.

Hoewel de titel 'hogepriester' al door Hb geïntroduceerd was (2:17), was de term nog niet verduidelijkt. Dat zal in de volgende verzen gebeuren (Hb4:15-5:10). De schrijver zal hierin de geestelijke basis leggen voor zijn priesterlijke christologie. Binnen het oude Mozaïsche verbond was de functie van de hogepriester van groot belang. De hogepriester stond aan het hoofd van de eredienst en was de hoogste middelaar tussen Jahweh en het volk. Maar in tegenstelling tot de hogepriester van het oude verbond is Christus de grote hogepriester van het nieuwe verbond.

De schrijver benadrukt door gebruik te maken van een dubbele ontkenning dat de gelovigen een hogepriester hebben die kan meelijden met onze zwakheden. Ondanks dat Jezus de Zoon van God is, diskwalificeert Hem dat niet om een hogepriester voor het volk te kunnen zijn en mee te kunnen voelen in de zwakheden en moeilijkheden van de gelovigen. De weg die tot Christus' hogepriesterschap leidde, was een weg van solidariteit met de mensheid. Die solidariteit gaat verder dan enkel gevoelens. Het omvat ook het element van actieve hulp (Hb10:34).³¹ De hogepriester schenkt hulp aan hen die hulpeloos zijn (5:2).

Bij de zwakheid die de schrijver noemt, mogen we niet denken aan onze zondige daden. Daarvoor heeft Christus geen sympathie. Ook mogen we niet denken aan ziekte, droefheid, armoede of pijn. Het gaat om onze verzoeking tot zondige daden die de satan ons op onze weg legt. Het gaat om de obstakels die op de weg naar de heerlijkheid liggen (Hb2:10).

Christus is in alle dingen verzocht geweest evenals ons. Hoewel wij tegenwoordig over moderne middelen beschikken waarmee we vreselijke rampen op deze aarde kunnen veroorzaken, is de verzoeking hetzelfde gebleven: haat, moord, hebzucht, oneerlijkheid, lust.³² De Mensenzoon kent de moeite van de verzoeken tot het maximum. Het verhaal over de verzoeken staat in de evangeliën in nauw verband met de doop waarin de Heer Jezus solidariteit toont met de zondaars.³³ Hij hield stand tegenover de verzoeking. En de schrijver van Hb kijkt daarin verder dan enkel de verzoeken in de woestijn! De woorden van vs15 worden zo sterk benadrukt dat we het vers niet enkel tot die situatie mogen beperken.³⁴

De analogie tussen de verzoeken van Christus en onze verzoeken, heeft wel een duidelijk verschil: Christus heeft zelf nooit

31 Vgl. 4Makk4:25; 13:23; *Testament van Simon* 3:6; *Testament van Benjamin* 4:4.

32 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 178.

33 J. Ratzinger, *Jezus van Nazareth. Deel I* (Tielt:Lannoo, 2007), 47.

34 O. Cullmann, *Die Christologie des Neuen Testaments* (Tübingen:Mohr, 1958), 94.

gezondigd (2Ko5:21; 1Pt2:22). De zonde was in Hem niet te vinden (1Jh3:5). De schrijver benadrukt dit dan ook aan het einde van het vers. Die toevoeging doet niets af van de overeenkomsten tussen Christus' verzoeken en onze verzoeken.³⁵ Het zegt enkel iets over het resultaat: De verzoeken hebben bij Christus geen overwinning geboekt! Christus heeft triomfantelijk elke verzoeking die de mens kon krijgen doorstaan, zonder te bezwijken aan het kwaad of zijn geloof in God.

| 16 | Laten wij dus met vrijmoedigheid naderen tot de troon van de genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden tot hulp op de juiste tijd.

Vs16 vormt een hoogtepunt en conclusie op hetgeen Hb tot nu toe gezegd heeft over Christus als hogepriester.³⁶ Christus bereikte dat voor de mensheid, wat zichzelf nooit kon bereiken: toegang tot God (vgl. Hb7:19,25; 9:8-12,14; 10:1,22).³⁷ Als gelovigen mogen we door het werk van Christus vrijmoedig tot de troon van genade naderen. Deze troon van genade is de troon van God (vgl. Hb1:8).³⁸ Waar Christus als hogepriester aan de rechterhand is verheven.³⁹ Als de gelovige in het Oude Testament verzoeken had te doorstaan, kon hij niet gemakkelijk toegang vinden tot de hogepriester. Ook was het niet mogelijk om in het Allerheiligste van de tempel naar binnen te gaan en te vragen naar Gods hulp. Maar door Christus heeft de gelovige de mogelijkheid ontvangen om rechtstreeks tot Christus als hogepriester te naderen en genade te ontvangen. Dat is een voortdurende zegening die we mogen genieten. Binnen het oude Mozaïsche verbond was het enkel de hogepriester toegestaan om in de nabijheid van de troon van de genade te komen. Maar nu is hierin een verandering gekomen, door het werk van Christus. Vrijmoedig mogen we God in de ogen kijken als we trouw aan Hem zijn en ons volledig aan Hem overgeven. Van nature is de mens geneigd om zich van God te verwijderen. We zien dat al na de zonde van het eerste mensenpaar. We verlaten de gemeente of keren ons tegen de gemeenteliders om terug te keren naar onze oude zondige levensgewoonten waarin God geen plaats meer heeft. Maar Degene die op de troon zit heeft meer capaciteiten om ons te helpen dan wie dan ook. Toenadering tot God speelt een cruciale rol voor onze wandel in geloof.

³⁵ W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 114.

³⁶ P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 269.

³⁷ E. Käsemann, 'Hebräer 4:14-16,' *Exegetische Versuche und Besinnungen*, Bnd. I (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1970), 304.

³⁸ P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 270.

³⁹ F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 116.

5 | 5:1-10:25 – De Positie van de Zoon in Relatie tot de Offerdienst

A 5:1-7:28 – Benoeming van de Zoon tot hogepriester > Aäron

a 5:1-10 – Intro: Christus, geroepen tot Hogepriester

(1) Want iedere hogepriester die uit mensen wordt genomen, wordt voor mensen aangesteld in de dingen die God betreffen, opdat hij zowel gaven als slachtoffers voor de zonden offert. (2) Hij kan toegeeflijk zijn jegens de onwetenden en dwalenden, omdat hij ook zelf met zwakheid omvangen is; (3) en wegens deze zwakheid moet hij, evenals voor het volk, ook voor zichzelf offeren voor de zonden. (4) En iemand neemt niet voor zichzelf de eer, maar wordt door God geroepen, evenals ook Aärons (5) Zo heeft ook Christus niet Zichzelf verheerlijkt om hogepriester te worden, maar Hij die tot Hem gesproken heeft: 'U bent mijn Zoon, Ik heb U heden verwekt'. (6) Zoals Hij ook op een andere plaats zegt: 'U bent priester tot in eeuwigheid naar de orde van Melchizedek'. (7) Hij die tijdens zijn dagen in het vlees met sterk geroep en tranen zowel gebeden als smekingen geofferd heeft aan Hem die Hem uit de dood kon verlossen (en Hij is verhoord om zijn godsvrucht), (8) heeft, hoewel Hij Zoon was, de gehoorzaamheid geleerd uit wat Hij geleden heeft; (9) en volmaakt geworden is Hij voor allen die Hem gehoorzamen een oorzaak van eeuwige behoudenis geworden, (10) door God begroet als hogepriester naar de orde van Melchizedek.

Hb5:1-7:28 wordt omsloten door de verwijzing naar de menselijke hogepriester in het begin en einde van dit gedeelte (5:1-3; 7:27-28). Hb5:1 introduceert de lezers van Hb in de theologisch-praktische consequenties van Christus' hogepriesterschap. In Hb2:17 had de schrijver van Hb al opgemerkt dat het noodzakelijk voor Jezus was om in alles gelijk te worden aan zijn broeders en zusters, zodat Hij een barmhartig en geloofwaardige hogepriester werd in de dienst voor God. In Hb3:1-6 werkte hij dit aspect van Jezus' autoriteit als hogepriester verder uit, op basis van zijn gehoorzaamheid aan God die Hem uitkoos. De gedachten over Christus als hogepriester zullen nu in Hb verder worden ontwikkelt. Vanaf 4:15 heeft de schrijver het onderwerp weer opgenomen en

benadrukt hij dat Jezus een barmhartige hogepriester voor God is. Christus voldoet aan de eisen die nodig zijn voor de hogepriester.

Hb5:1-10 sluit nauw aan bij de twee voorafgaande verzen, door het gebruik van 'want' (Gr. *gar*) in het begin. Hb5:1-10 kan daarbij opgedeeld worden in vs1-4 en vs5-10. De overgang tussen beide delen wordt gemarkeerd door het gebruik van de presens in vs1-4 en het gebruik van de aoristus in vs5-10.¹ Het tekstgedeelte in Hb5:1-10 vormt tevens een eigen eenheid die we als chiasme kunnen weergeven.² Rechts daarvan noemen we de relatie die het tekstgedeelte heeft met de voorafgaande verzen:

A	De hogepriesters in het Mozaïsche verbond (vs1a)	
B	De offerdienst van de hogepriester (vs1b)	De priesterlijke barmhartigheid (vgl. Hb4:16)
C	De onvolmaakte gehoorzaamheid van de hogepriester (vs2-3)	
D	Gods roeping van de hogepriester (vs4)	
<hr/>		
D'	Gods roeping van Christus als hogepriester (vs5-6)	De persoonlijke participatie in de menselijke omstandigheden (vgl. Hb4:15)
C'	De volmaakte gehoorzaamheid van Christus als hogepriester (vs7-8)	
B'	De offerdienst van Christus als hogepriester (vs9)	
A'	Christus als hogepriester naar de orde van Melchizedek (vs10)	

| 1 | Want iedere hogepriester die uit mensen wordt genomen, wordt voor mensen aangesteld in de dingen die God betreffen, opdat hij zowel gaven als slachtoffers voor de zonden offert.

Door het gebruik van het Griekse *gar* toont de schrijver dat hij verder ingaat op de voorafgaande gedachten. In Hb4:15 werd de relatie van de hogepriester tot de zondige mensheid benadrukt. Hij werd vanuit de mensen genomen om God en het volk te dienen (vgl. Nm8:6). De hogepriester was in staat om barmhartigheid aan de zondaar te betonen, omdat hij zich bewust was van zijn eigen tekortkomingen (vgl. Hb7:28). Hij bracht vandaar een offer voor het volk en zichzelf op de Verzoendag (Lv16:6,11,15-17). Hij nam dan twee geiten en een ram, waarvan door de aanwijzing naar het lot, één geit werd vrijgelaten nadat de hogepriester

1 P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 271.

2 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 111; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 192.

het de handen had opgelegd (vs5,15,20-22). De andere dieren werden geofferd.

| 2 | Hij kan toegeeflijk zijn jegens de onwetenden en dwalenden, omdat hij ook zelf met zwakheid omvangen is;

Om zijn dienst effectief te kunnen uitvoeren, dient de hogepriester niet alleen te hebben voor de juiste uitvoering van de priesterdienst. Hij zal ook moeten kunnen meevoelen met de gelovigen die uit onwetendheid tegen God onrecht hebben begaan. Bruce oppert de mogelijkheid dat het Grieks ook kan betekenen dat de onwetenden door dwaling onwetend zijn.³

| 3 | en wegens deze zwakheid moet hij, evenals voor het volk, ook voor zichzelf offeren voor de zonden.

Omdat de hogepriester ook zelf een zondaar is, moet hij ook voor zichzelf een offer brengen. Zijn offer diende zelfs groter te zijn dan dat van de gewone burger (vgl. Lv4:3,28; 16:11,15). Pas nadat Aäron een var als zondoffer aan Jahweh had geofferd om verzoening voor zichzelf en zijn gezin te bewerken, kon hij verder gaan met verzoening te bewerken tussen God en het volk (Lv16:11,15). In ons vers wordt deze volgorde omgedraaid om te benadrukken dat de hogepriester ook voor zichzelf een offer dient te brengen.⁴ Later zal de schrijver van de Hebreeënbrieff verduidelijken dat Christus in dat opzicht een contrast vormde met de hogepriester in het oude verbond (Hb7:27). Christus' hoefde voor zichzelf geen offer te brengen, omdat Hij zonder zonde was.

| 4 | En iemand neemt niet voor zichzelf de eer, maar wordt door God geroepen, evenals ook Aärons

Hogepriester wordt je niet zomaar door ervoor te studeren. Het is een roeping die God je schenkt, zoals in het Oude Testament meerdere keren duidelijk wordt (Ex28:1; 29:44; Lv8:2; Nm16:5,40; 17:5,8; 18:1-2; Ps105:26). Niemand kon zichzelf tot priester van God maken. Koning Saul deed een inbreuk op het priesterschap en verloor zijn koninkrijk (1Sm13). Korach en zijn rebellen probeerden zichzelf tot priester te maken, maar werden door God geoordeeld (Nm16). En toen koning Uzzia probeerde om

3 F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 120-121.

4 P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 277.

de tempel binnen te dringen en offers te brengen, sloeg God hem met melaatsheid (2Kr26:16-21).

5 | Zo heeft ook Christus niet Zichzelf verheerlijkt om hogepriester te worden, maar Hij die tot Hem gesproken heeft: ‘U bent mijn Zoon, Ik heb U heden verwekt’.

Net zoals de hogepriesters in het Oude Testament heeft ook de Heer Jezus niet zichzelf verkozen om hogepriester te worden. Hij werd ertoe geroepen door God de Vader. De Zoon is de Dezelfde Persoon als waarvan geschreven staat in Ps2:7 dat Jahweh Hem heeft verwekt. Dit citaat uit Ps2 gebruikt de schrijver van Hb ook al aan het begin van zijn schrijven om het ultieme zoonschap van Christus aan te tonen (Hb1:5). Warren Wiersbe schrijft dat deze verwekking niet verwijst naar de verwekking vanuit de eeuwigheid, maar naar een verwekking uit de dood waarin de Heer Jezus terecht kwam.⁵ ‘De Zoon van God werd “verwekt” in zijn glorieus nieuwe leven door zijn opstanding.’ De God die Christus heeft geroepen tot het Zoonschap, heeft Hem ook geroepen tot het priesterschap. Zoonschap en priesterschap worden op die wijze door Hb vanuit Ps2:7 verbonden in de christologie.⁶

6 | Zoals Hij ook op een andere plaats zegt: ‘U bent priester tot in eeuwigheid naar de orde van Melchizedek’.

De auteur gebruikt ter verdere onderbouwing van hetgeen hij wil zeggen een citaat uit Ps110:4. Hierin wordt meteen al impliciet het verschil duidelijk tussen Christus’ hogepriesterschap en dat van Aäron. Dat verschil zal echter pas in Hb7:1-25 duidelijk worden uitgewerkt. Daarbij zal de schrijver dan opnieuw dit vers uit de Psalmen aanhalen (vs17,21). Het vers zal dienen om het priesterlijke gedeelte binnen de christologie van Hb aan te tonen.

Christus is geroepen om priester te zijn naar de orde van Melchizedek. Het zou kunnen gebeuren dat mensen Christus’ hogepriesterschap niet herkenden, omdat de Heer niet, zoals Aäron, uit de stam Levi, maar uit de stam Juda kwam: ‘Want het is overduidelijk Juda waaruit onze Heer gesproken is, ten aanzien van welke stam Mozes nergens van priesters heeft gesproken.’ (Hb7:14).

Melchizedek wordt ons voor het eerst voorgesteld in Gn14:18 als koning van Salem en als priester van de Allerhoogste God (Hebr. *’Él*

5 W.W. Wiersbe, *The Wiersbe Bible Commentary. New Testament* (Eastbourne: Cook, 2007), 814.

6 H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia: Fortress, 1989), 145-147.

‘Eljon) die in Gn14:22 wordt gelijkgesteld aan Jahweh. Later zal Hb uitvoeriger hierover schrijven en zich verder verdiepen in deze orde van Melchizedek (Hb7). Ondanks dat van beide priesterorden in het Oude Testament wordt gezegd dat ze ‘voor eeuwig’ zijn (Ex29:9; 1Kr15:2; Ps110:4), zal de auteur dan duidelijk maken dat de priesterorde van Melchizedek die van Aäron zal overtreffen (vgl. Hb6:20; 7:17,21,24,28). Geen enkele oudtestamentische priester kon God voor altoos dienen. Dat kon enkel Christus doen, doordat Hij de dood overwon.

7 | Hij die tijdens zijn dagen in het vlees met sterk geroep en tranen zowel gebeden als smekingen geofferd heeft aan Hem die Hem uit de dood kon verlossen (en Hij is verhoord om zijn godsvrucht),

Voor het eerst en laatst noemt Hb de gebeden die Christus op aarde uitspraak. Elders spreekt de brief enkel over de gebeden die Christus voor de gelovigen in de hemel uitsprekt (7:25; 13:18). De woordkeuze die de schrijver hanteert in vs7-9 laat ons in het algemeen terugdenken aan de woorden uit Ps22:2,5,24; 31:22; 39:12 en 69:3 en het gedachtegoed uit Ps116.⁷ Deze laatste Psalm werd binnen het jodendom jaarlijks tijdens het Pascha gezongen.⁸

Over de interpretatie van vs7 zijn er verschillende meningen, omdat de tekst ambigue is. Oscar Cullmann denkt bij de woorden aan de gebeurtenis in Gethsemane:⁹ ‘Het kan enkel gaan over de werkelijk grote verzoeking van Jezus in Gethsemane, waar Hij nog de mogelijkheid had om een andere weg te gaan dan de voor Hem liggende kruisweg van de gehoorzaamheid.’ Voor de hedendaagse lezer ligt Gethsemane inderdaad het meest voor de hand ligt (Mc14:36).¹⁰ Daar wordt de strijd die Christus streed het meest zichtbaar voor de lezers van de canonieke evangeliën. De woorden van Jh laten ons aan deze strijd denken: ‘Nu het zover is, is mijn ziel verbijsterd. Wat moet Ik zeggen? Vader, red Mij uit dit uur? Maar daarom ben Ik juist gekomen: voor dit uur!’ (Jh12:27).

In deze strijd verschilt Christus ook met de andere hogepriesters. Aäron en Melchizedek hebben niet geleden voor het volk. Enkel Christus deed dit. Deze woorden zijn van groot belang binnen de christologie. Ze

7 P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 285; A. Strobel, ‘Die Psalmengrundlage der Gethsemane-Parallele Hbr 5,7ff.’ *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 45 (1954): 256; F. Schröger, *Der Verfasser des Hebräerbriefes als Schriftausleger* (Regensburg:Pustet, 1968), 121-122.

8 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 113.

9 O. Cullmann, *Die Christologie des Neuen Testaments* (Tübingen:Mohr, 1958), 95.

10 F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 127; P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 289.

laten ons zien dat Christus werkelijk mens was en niet God in een menselijk omhulsel.

Aan het slot van dit vers benadrukt de schrijver van Hb opnieuw dat Christus de machten van het kwaad heeft overwonnen. Hij is Degene waarover de verzoeking niet triomfeerde (Hb4:15) en Hij is ook Degene die verhoord werd vanwege zijn godsvrucht. De dood had geen macht over Hem. Hij werd gehoord door God en stond vandaar op uit de dood (Hb13:20).¹¹

| 8 | heeft, hoewel Hij Zoon was, de gehoorzaamheid geleerd uit wat Hij geleden heeft;

Het leven van Jezus zou niet een werkelijk menselijk leven zijn geweest, als hij niet tijdens zijn leven zou zijn gegroeid in bepaalde aspecten. Dit wordt ons ook door Lc duidelijk gemaakt: 'Jezus groeide verder op en zijn wijsheid nam nog toe. Hij kwam steeds meer in de gunst bij God en de mensen' (2:52). Hoewel Hij God de Zoon was en als zodanig zelfstandigheid en heerlijkheid bezat (Jh5:18; 10:33), leerde Hij als mens gehoorzaam te zijn aan God. Uiteraard gebeurde dat niet door eerst ongehoorzaam te zijn, maar door vanaf het begin zich volledig in de armen van God te werpen. Hij leerde gehoorzaamheid, omdat Hij deze vorm van gehoorzaamheid als God de Zoon vroeger niet kende. In dat opzicht laat de Mensenzoon ons denken aan de knecht die ons wordt voorgesteld in Js50:4-9.¹²

Het lijden waarnaar de schrijver aan het einde van dit vers verwijst, heeft te maken met het lijden waarover hij sprak in het vorige vers. Doordat de Zoon gehoorzaam was aan de wil van de Vader, werd Hij uit de banden van de dood bevrijd. In het Grieks wordt er daarbij in dit vers een woordspel gemaakt tussen de twee actieve aoristussen 'hij leerde' (Gr. *emathen*) en 'hij leed' (Gr. *epathen*). Het onderwerp van Christus' gehoorzaamheid zal verder in de brief weer opnieuw worden opgenomen (Hb10:5-10; 12:5-11).

| 9 | en volmaakt geworden is Hij voor allen die Hem gehoorzamen een eeuwige behoudenis geworden,

Niemand kan tegen God de Zoon zeggen dat Hij niet weet wat gehoorzaamheid is. Hij werd zelf gehoorzaam en bleef dat in alle

11 G. Vos, 'The Priesthood of Christ in the Epistle to the Hebrews,' *Princeton Theological Review* 5 (1907): 585; G. Friedrich, 'Das Leid vom Hohenpriester im Zusammenhang von Hebr. 4,14-5,10,' *Theologische Zeitschrift* 18 (1962): 104-105.

12 F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 131.

opzichten. Vanaf zijn verhoging is Hij benoemd tot hogepriester, doordat de Mensenzoon zijn bloed heeft gegeven in het heiligdom. Aan het kruis begon het proces van deze voleindiging en bij de Hemelvaart werd ze voltooid.¹³

| 10 | door God begroet als hogepriester naar de orde van Melchizedek.

Het slot van Hb5:1-10 wordt afgerond door een praktische toepassing van hetgeen de schrijver in het begin van dit gedeelte heeft besproken (vs1-4). Voor de vijfde keer wordt er zodoende aan de lezer gezegd dat Christus een hogepriester is (2:17; 3:1; 4:14; 5:5,10).

Vragen

[Wat is het meest bemoedigend voor jou aan het hogepriesterschap van Christus?](#)

[Hoe zou je de relevantie van een hogepriester proberen te verklaren aan een ongelovige?](#)

[Waarin vinden we parallellen tussen Christus' hogepriesterschap en het oudtestamentische priesterschap?](#)

[Welke betekenis heeft het voor onze redding dat Christus mens was? Welke betekenis dat Hij geen zonde heeft gedaan?](#)

b 5:11-6:20 – Oproep: De positie van de toehoorders

5:11-6:3 – Confrontatie met moeilijkheden

(11) Over hem hebben wij veel te zeggen, dat ook moeilijk te verklaren is, omdat jullie traag zijn geworden in het horen. (12) Immers, terwijl jullie, gezien de tijd leraars behoorde te zijn, hebben jullie weer nodig dat men jullie leert wat de elementen van het begin van de uitspraken van God zijn, en jullie zijn geworden als zij die melk nodig hebben, en niet vast voedsel. (13) Want ieder die melk gebruikt, is onervaren in het woord van de gerechtigheid, want hij is een klein kind; (14) maar het vaste voedsel is voor volwassenen, die door de gewoonte hun zinnen geoefend hebben om zowel het goede als het kwade te onderscheiden.

13 F. Hahn, *Theologie des Neuen Testaments*, Bd. I (Tübingen: Mohr Siebeck, 2002), 434.

(1) Daarom: laten wij het woord van het begin van Christus laten rusten en voortgaan tot het volkomene, zonder opnieuw een fundament te leggen van bekering van dode werken en van geloof in God, (2) instructies over wassingen, handoplegging, dodenopstanding en eeuwig oordeel. (3) En dit zullen wij doen, als God het tenminste vergunt.

Voordat de schrijver nader ingaat op het hogepriesterschap en het hemelse offer van Christus, wil hij er zeker van zijn dat hij de volle aandacht van zijn luisteraars heeft. Hij richt zich vandaar in Hebreeën 5:11-6:20 tot het hart van de geadresseerden om hen tot geloofsactie te motiveren (vgl. 2:1-4; 3:6,14; 4:12-13; 10:26-31,39; 12:25-29). We kunnen deze stukken in tweeën delen: 5:11-6:12 richt zich meer op het vermanen van de toehoorders, terwijl 6:13-20 zich op de onderbouwing en verder uitleg van het gezegde richt.

| 11 | Over hem hebben wij veel te zeggen, dat ook moeilijk te verklaren is, omdat jullie traag zijn geworden in het horen.

De schrijver onderbreekt zijn betoog. De bijbelse interpretatie en presentatie van de christologie in 1:1-5:10 verwacht van de toehoorders een bepaald niveau dat overeenkomt met het volwassen voedsel dat ze in de Hebreeënbrief ontvangen. Er is nog veel te zeggen over Christus en zijn relatie tot de gelovigen, maar op dit ogenblik lijkt dat geen baat te hebben voor de Hebreeën.

Jammer genoeg moet de schrijver op de trieste toestand wijzen waarin zijn toehoorders op dit ogenblik verkeren. De Hebreeën zijn traag geworden in het luisteren. En juist dit luisteren is belangrijk voor gelovigen! Christus is namelijk de bron van eeuwige redding voor allen die Hem gehoorzamen (Hb5:9; vgl. 2:1; 3:7-8,15; 4:1-2,7). Ze waren als volwassen gelovigen lui geworden in het onderzoeken en bestuderen van wat Gods Woord over de Messias te vertellen had. Daardoor gedroegen ze zich als kleine kinderen, terwijl ze ouders in het geloof moesten zijn.

| 12 | Immers, terwijl jullie, gezien de tijd leraars behoorde te zijn, hebben jullie weer nodig dat men jullie leert wat de elementen van het begin van de uitspraken van God zijn, en jullie zijn geworden als zij die melk nodig hebben, en niet vast voedsel.

Met ironische woorden geeft de schrijver te kennen hoe hij over de Hebreeën denkt. Ze moeten zich schamen, omdat ze zich als volwassen gedragen als kleine kinderen. Het lijkt erop dat ze weer, net als kleine

kinderen, melk nodig hebben om hun handel en wandel te verbeteren – om het met een beeld uit de Griekse filosofie te zeggen (1Ko3:1-3).¹⁴

Hierbij mogen we niet gering van deze melk denken.¹⁵ Ze geeft enkel het niveau aan waartoe de Hebreëen waren afgedaald: opnieuw hadden ze het primaire basisonderwijs over het christelijke geloof nodig, het ABC.¹⁶

| 13 | Want ieder die melk gebruikt, is onervaren in het woord van de gerechtigheid, want hij is een klein kind;

Het kind dat melk gebruikt weet geen onderscheid te maken tussen goed en kwaad. Hij heeft nog geen morele standaard ontwikkeld en is onbekwaam om recht te doen in ethische kwesties.

| 14 | maar het vaste voedsel is voor volwassenen, die door de gewoonte hun zinnen geoefend hebben om zowel het goede als het kwade te onderscheiden.

Volwassenen daarentegen gaan gemakkelijk om met vast voedsel. Ze hebben er geen moeite mee. Zo is het ook in het geloof. De Hebreëen faalden echter als volwassenen. Ze waren volwassen en ontvingen vast voedsel van de Hebreëenschrijver, maar ze waren niet in staat om het tot zich te nemen en toe te passen in hun leven. De woorden ‘zowel het goede als het kwade’ herinneren aan de joodse hoop die doorklinkt in de Targum Neofiti en Pseudo-Jonathan bij Gn3:22:

‘Veel mensen zullen opstaan uit de man en uit hem zal één mensheid opstaan die bekwaam zijn om te onderscheiden tussen goed en kwaad.’

Het is goed mogelijk dat de schrijver deze tekst in gedachte heeft gehad en vandaar gebruik maakt van het enkelvoud ‘kind’ en het meervoud ‘volwassenen’. De Hebreëen mogen laten zien in hun leven dat ze deze verklaring uit Genesis 3:22 toepassen kunnen in hun leven en deel uitmaken van de ene mensheid die bekwaam is om te kunnen onderscheiden tussen goed en kwaad. Ze mogen tonen dat ze als die ene mensheid zich dan niet kinderlijk, maar volwassen gedragen.

14 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 137; W. Thüsing, “Milch” und “feste Speise” (1 Kor 3,1f. und Hebr. 5,11-6,3): Elementarkatechese und theologische Vertiefung im neutestamentlicher Sicht, *Trierer Theologische Zeitschrift* 76 (1967): 233-234.

15 A. Saphir, *Een Hebreër over de brief aan de Hebreëen* (Den Haag:Voorhoeve, 1948), 137.

16 H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia:Fortress, 1989), 135.

1 | Daarom: laten wij het woord van het begin van Christus laten rusten en voortgaan tot het volkomene, zonder opnieuw een fundament te leggen van bekering van dode werken en van geloof in God,

Het betoog van de Hebreeënbrief gaat verder met een: ‘daarom’ (Gr. *dio*) en sluit aan bij het voorafgaande. Doordat de volwassen gelovigen lui in het bestuderen en volgen van God Woord werden, noemt de Hebreeënbrief nog eens de basisfundamenten. Dat fundament bestaat uit de bekering van dode werken en het geloof in God. Een nieuw fundament te leggen over de geestelijke groei tot volwassenheid en volkomenheid onder de gelovigen is niet nodig, aangezien de gelovigen dat normaal al moesten kennen. Het enige dat ze moeten leren is zich niet als kinderen te gedragen, maar het onderwijs van Christus dat ze ontvingen toe te passen in hun eigen levenswandel.

2 | instructies over wassingen, handoplegging, dodenopstanding en eeuwig oordeel.

Bij het fundament van de bekering van dode werken en het geloof in God worden vier onderwerpen vermeld van het primaire basisonderwijs.¹⁷ Zij vormen een basis om de instructies om Christus’ hogepriesterschap en offer te begrijpen.¹⁸ Wie de elementen bekijkt, ontdekt dat ze bestaan uit oudtestamentische gegevens. Zij vormen het basisonderwijs waarop het NT voortbouwt.

In het OT werden wassingen ingesteld om zich rein voor God te plaatsen (Hb9:10; 10:22; vgl. Mc7:4) en handopleggingen om de priesters en offers in te zegenen volgens Jahwehs verordeningen (vgl. 5:1-6; 7:5,15-28). Later zou het NT dit voortzetten in de erkenning van medewerkers in Gods koninkrijk (Hd6:6; 13:3; 1Tm4:14; 2Tm1:6). Eveneens klonk ook de leer van de opstanding uit de dood (Jb19:25; Ps16:10; Js26:19; Dn12:2) en de verkondiging van het eeuwige oordeel (Js14:9-11; 38:18; Ps55:15; 88:5) al in het OT. Later zou het NT dit voortzetten in het heilswerk van Jezus Christus.

Sommigen dachten bij de wassingen aan de nieuwtestamentische waterdoop of daarmee verbonden Geestesdoop. Dat lijkt niet het geval te zijn, omdat: (1) de context op het oudtestamentisch basisonderwijs wijst, die de basis vormen waarop het onderwijs over Christus voortbouwt in het NT; (2) de apostelen het niet vreemd vinden als er in het NT over water- en Geestesdoop vragen zijn – zij horen bij het voortgezet onderwijs (vgl.

17 F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 138-139; W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 140; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 205.

18 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 140.

Rm6; 1Ko12), (3) er niet sprake is van één wassing of doop, maar van meerdere wassingen. Nergens duidt zulk een meervoud in het NT op de waterdoop.¹⁹

Derek Prince kiest er voor om de opsomming in dit vers te gebruiken als basis van de nieuwtestamentische geloofsleer. Een nadeel hierbij is dat de thema's die de Hebreëenschrijver noemt nergens op de voorgrond staan in het NT. Dat is te begrijpen voor wie beseft dat het om basisthema's in het OT gaat, die de Hebreëenschrijver uit een groter geheel uitkiest, omdat deze in relatie staan met het priesterlijke heilswerk van Jezus Christus. Het onderwijs in het NT wordt in het verlengde van de basis in het OT geplaatst. Doordat Prince zijn eigen grondslagen van het christelijke geloof veel breder maakt dan de opsomming in Hebreëen 6, toont hij tegelijk dat de opsomming ontoereikend is voor het nieuwtestamentisch onderwijs. De thema's in zijn grondslagenreeks, zoals: (1) de openbaring van Christus, genezing en Gods spreken door het Woord, waar de evangeliën nadruk op leggen; (2) geloof en wedergeboorte (I.4), waar Johannes meermaals bij stilstaat in zijn werken; of (3) bekering, heiliging en de omgang met Gods Thora (7), waar de Paulusbrieven op ingaan, zouden anders niet aan bod komen in dit basisonderwijs.

| 3 | En dit zullen wij doen, als God het tenminste vergunt.

Als God het toestond, zouden de gelovigen dit fundament aan basiskennis laten liggen en verder gaan met het volwassenonderwijs waarop de Hebreëenbrief zich richt (vgl. vs1).

6:4-8 – Waarschuwing voor geloofsafval

(4) Onmogelijk is het immers voor hen die eens verlicht zijn geweest en van de hemelse gave geproefd hebben en deelgenoten van de heilige Geest geworden zijn, (5) en het goede woord van God en de krachten van de toekomstige eeuw geproefd hebben (6) en afgevallen zijn, nog eens vernieuwt te worden tot bekering, daar zij voor zichzelf de Zoon van God kruisigen en openlijk te schande maken. (7) Want de grond die de dikwijls daarop komende regen indrinkt en nuttig gewas voortbrengt voor hen ten behoeve van wie hij ook bebouwd wordt, ontvangt zegen van God; (8) maar als hij dorens en distels voortbrengt, is hij verwerpelijk en de vervloeking nabij, en het einde ervan leidt tot verbranding.

| 4 | Onmogelijk is het immers voor hen die eens verlicht zijn geweest en van de hemelse gave geproefd hebben en deelgenoten van de heilige Geest geworden zijn,

19 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 205; W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 167.

Ondanks de hoop van de schrijver dat God het de gelovigen zou geven om zich weer als volwassenen te gedragen, waarschuwt hij ook bewust voor geloofsafval. Dat is voor de situatie waarin de Hebreëen verkeren een zeer reële mogelijkheid. Sommigen van hen waren namelijk al ontrouw geworden aan God en hadden hun oren dichtgemaakt voor de waarheid. Ondanks dat ze ‘heilige broeders’ (3:1), ‘een deel van Gods huis’ (vs6), ‘deelgenoten aan Christus’ (vs14) en ‘belijders’ (4:14) waren, wandelen ze niet allemaal volgens de staat waarin God hen had geplaatst. De schrijver gebruikt daardoor krachtige taal in de volgende verzen om hen het gevaar daarvan duidelijk te maken.

Onmogelijk is het voor mensen om na geloofsafval gered te worden als ze het licht zagen, zoals de Hebreëen dat hadden gezien (Hb10:32), en de hemelse gave proefden, zoals Christus de dood proefde (2:9), en zelfs deel hadden aan de zegeningen van de heilige Geest, waarover het Nieuwe Testament uitvoerig spreekt (Rm5:15,17; 2Ko9:15; Ef3:7; 4:7).²⁰ Als zulke mensen Gods Woord en kracht hadden ervaren en Christus toch verwierpen, konden ze zich niet meer als onwetend voordoen. Het zou onmogelijk zijn om gered te worden op die basis. De auteur benadrukt zodoende het woord ‘onmogelijk’ door het vooraan te plaatsen. Het geloof vraagt om gehoorzaamheid en waar die gehoorzaamheid in vraag te stellen is, is ook het geloof in vraag te stellen.

| 5 | en het goede woord van God en de krachten van de toekomstige eeuw geproefd hebben

Onder de Hebreëen waren zulke mensen. Ze hadden de wonderen en tekenen van God gezien, maar keerden Christus de rug toe (vgl. Hb2:4). De heilige Geest had niet alleen deze mensen bij elkaar gebracht, maar wilde hen ook deel laten uitmaken van Gods toekomstige plan voor deze wereld. De huidige wereld was daarvan al een voorsmaak.

| 6 | en afgefallen zijn, nog eens vernieuwt te worden tot bekering, daar zij voor zichzelf de Zoon van God kruisigen en openlijk te schande maken.

Toch kozen de Hebreëen ervoor om God de rug toe te keren en terug te gaan naar het jodendom. Daar dachten ze evenveel heil te ontvangen als binnen het christendom. Maar die gedachte is onjuist. Het is onmogelijk om gered te zijn en Christus te bespotten en te schande te maken voor eigen voordeel. Hb had zijn toehoorders hiervoor al gewaarschuwd: ‘Kijk

²⁰ Attridge, 1989:170; Erickson, 1998:1004.

uit, broeders, dat niet misschien in iemand van jullie een boos, ongelovig hart is, om af te vallen van de levende God,' (Hb3:12). En ook Christus had daarover duidelijke woorden gesproken:

'Hij riep de menigte samen met de leerlingen bij zich en zei: "Wie Mijn volgeling wil zijn, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en zo achter Mij aan komen. Want ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van Mij en het evangelie, zal het behouden. Wat heeft een mens eraan als hij de hele wereld wint, maar er het leven bij inschiet? Wat zou een mens niet overhebben voor zijn leven? Wie zich tegenover de trouweloze en zondige mensen van deze tijd schaamt voor Mij en Mijn woorden, zal merken dat de Mensenzoon zich ook voor hem schaamt, wanneer Hij komt in het gezelschap van de heilige engelen en bekleed met de stralende luister van zijn Vader"' (Mc8:34-38).

Het is onmogelijk om via een andere persoon gered te worden dan via Christus. Hij is de weg, de waarheid en het leven die God ter beschikking heeft gesteld. Zonder Hem is er geen heil mogelijk. De gelovigen waaraan Hb zich richt moeten vandaar niet te licht denken dat God degenen die afgevallen zijn wel zal redden ondanks hun ongehoorzaamheid aan God de Zoon (vgl. 1Sm10:6,10). Wie de Zoon niet heeft, kan eenvoudig ook het leven met God niet hebben. De vrees en het respect voor de Zoon staat bij God hoog op de agenda.

Uitleggers die ervoor beangstigd zijn dat christenen vanuit deze tekst zouden concluderen dat gelovigen verloren kunnen gaan, proberen erop te wijzen dat het om meelopers in het christendom gaat. Het gaat dan om personen die geproefd hebben van het evangelie, maar het niet hebben aangenomen.²¹ Anderen denken zelfs dat de schrijver puur hypothetisch spreekt over de geloofsafval, zijn woorden zouden voor de ware gelovigen dan geen bedreiging vormen.²² Toch blijft dit soort uitleg mager. De auteur is zijn hele betoog bezig geweest om oprechte christenen terecht te wijzen in hun geloofswandel. In de context gaat het vandaar niet om meelopers, maar om joodse christenen die het christendom de rug hadden toe gekeerd, omdat ze zich veiliger voelden in het jodendom. Deze mensen hadden zich van tevoren geopenbaard als vurige gelovigen, maar toen de

²¹ Ouweneel, 1994:164; Calvin, 1949:135-140.

²² Hewitt, 1960:110; Westcott, 1962:165.

grond onder hun voeten te warm werd, hadden ze de gemeente verlaten en waren ze teruggekeerd naar hun oude godsdienstige systeem. Ze hadden het evangelie geproefd (Gr. *fótizô*) zoals Christus de dood had geproefd (Gr. *fótizô*, Hb2:9), maar hadden het uiteindelijk weer uitgespuugd en Christus verworpen.

| 7 | **Want de grond die de dikwijls daarop komende regen indrinkt en nuttig gewas voortbrengt voor hen ten behoeve van wie hij ook bebouwd wordt, ontvangt zegen van God;**

Met een beeld vanuit de biologie verduidelijkt de schrijver hetgeen hij in de voorafgaande verzen heeft geschreven. De personen waarover Hb spreekt zagen er aan de buitenkant uit als christenen. Ze waren onderwezen in het geloof (6:4), vernamen Gods Woord en zagen zijn kracht (vs5), ervoeren de invloed van de heilige Geest (vs4) en de zegeningen van Gods redding (vs4) maar maakten nu Christus openlijk te schande (vs6).

| 8 | **maar als hij dorens en distels voortbrengt, is hij verwerpelijk en de vervloeking nabij, en het einde ervan leidt tot verbranding.**

Net als in 5:14 lijkt ook in dit vers de schrijver te refereren naar de gegevens in Gn3: 'Dorens en distels zullen er groeien, toch moet je van zijn gewassen leven.' Deze dorens en distels zijn het gevolg van de vloek die de ongehoorzaamheid van de eerste mensen over deze aarde hebben gebracht.

Op dezelfde wijze dienden ook de gelovigen waaraan Hb zich richt ervoor te waken dat ze niet eenzelfde vloek over hun eigen levensakker brachten door hun eigen ongehoorzaamheid aan God de Zoon. Waarachtig geloof kan niet losgekoppeld worden van een waarachtige wandel in dat geloof. Een slechte oogst zou cruciale gevolgen hebben!

6:9-12 – Vertrouwen in de toeboorders

(9) Maar, geliefden, wij zijn wat jullie betreft overtuigd van de betere en met de behoudenis verbonden dingen, ook al spreken wij zo. (10) Want God is niet onrechtvaardig om jullie werk te vergeten en de liefde die jullie betoond hebben voor zijn naam, doordat jullie de heiligen gediend hebben en dient. (11) Maar wij begeren dat ieder van jullie tot het einde toe dezelfde ijver betoont tot de volle zekerheid van de hoop, (12) opdat jullie niet traag worden maar navolgers van hen die door geloof en geduld de beloften beërven.

| 9 | Maar, geliefden, wij zijn wat jullie betreft overtuigd van de betere en met de behoudenis verbonden dingen, ook al spreken wij zo.

Door de gebeurtenissen en de theologische consequenties te vermelden van degenen die Christus de rug hadden toegekeerd, sprak de auteur zijn hoop uit dat zijn lezers juist zouden volharden in het christelijke geloof (vs11-12). Hij spreekt hun uniek aan als ‘geliefden’ om de ernst van zijn betoog kracht bij te zetten en de gelovigen terug te brengen tot Christus. Daarmee blijft overeind staan dat degenen die het niet nauw met de geloofsgehoorzaamheid nemen zich zorgen moeten maken over hun redding.

| 10 | Want God is niet onrechtvaardig om jullie werk te vergeten en de liefde die jullie betoond hebben voor zijn naam, doordat jullie de heiligen gediend hebben en dient.

| 11 | Maar wij begeren dat ieder van jullie tot het einde toe dezelfde ijver betoont tot de volle zekerheid van de hoop,

De woorden ‘tot het einde’ laten ons vooruitzien naar het plan dat God met deze schepping heeft en dat Hij ook zal voltooien. Dat einde zal gebracht worden door Christus die wij verwachten (vgl. Hb9:28).

| 12 | opdat jullie niet traag worden maar navolgers van hen die door geloof en geduld de beloften beërven.

Ondanks dat sommige van de Hebreëen traag in het woord waren geworden, roept de auteur hen op om niet traag in de navolging te worden (Hb5:11). De navolgers mochten door het geloof en het geduld de beloften beërven waarvan de schrijver in de volgende verzen zou spreken.

6:13-20 – Gods belofte als basis van onze hoop

(13) Want toen God aan Abraham de belofte deed, zwoer Hij, omdat Hij bij geen meerdere kon zweren, bij zichzelf (14) en zei: ‘Jazeker, Ik zal je rijk zegenen en Ik zal je rijk vermenigvuldigen.’ (15) En zo, door geduld te hebben, verkreeg hij de belofte. (16) Want mensen zweren bij een meerdere en de eed is voor hen tot bevestiging, het eind van alle tegenspraak. (17) Daarom heeft God, omdat Hij de erfgenamen van de belofte de onveranderlijkheid van zijn raad overvloediger wilde bewijzen, zich met een eed verbonden, (18) opdat wij door deze twee onveranderlijke dingen, waarin het onmogelijk is dat God zou liegen, een sterke vertroosting hebben, wij die de toevlucht hebben genomen om de voorgestelde hoop aan te grijpen. (19) Deze hebben wij als een anker van de ziel, dat zeker en vast is en ingaat tot binnen het voorhangsel, (20) waar Jezus als voorloper voor ons is ingegaan, naar de orde van Melchizedek hogepriester geworden tot in eeuwigheid.

Vanaf 6:13 gebruikt Hb een ander literair genre waarbij niet meer de vermaning, maar de uitleg en onderbouwing van het totaal centraal staat.

| 13 | Want toen God aan Abraham de belofte deed, zwoer Hij, omdat Hij bij geen meerdere kon zweren, bij zichzelf

God riep zichzelf als getuige op toen Hij zijn verbond met Abraham sloot en de beloften daarin vastlegde. Voor de Hebreeën die gefundeerd waren in het Oude Testament, kon de schrijver geen beter en bekender voorbeeld gebruiken dan een voorbeeld uit het leven van de aartsvader Abraham (vgl. 2:16; 7:4-5; 11:8-19):

‘Toen sprak de engel van Jahweh opnieuw vanuit de hemel tot Abraham. Hij zei: “Ik zweer bij Mijzelf – spreekt Jahweh: Omdat je dit hebt gedaan, omdat je Mij je zoon, je enige, niet hebt onthouden, zal Ik je rijkelijk zegenen en je zo veel nakomelingen geven als er sterren aan de hemel zijn en zandkorrels op het strand langs de zee, en je nakomelingen zullen de steden van hun vijanden in bezit krijgen. En alle volken op aarde zullen wensen zo gezegend te worden als jouw nakomelingen. Want jij hebt naar Mij geluisterd’ (Gn22:15-18).²³

Een verwijzing naar het zweren van God bij zichzelf vinden we slechts vier keer in de hele Bijbel. Opvallend is dat het telkens om het beloofde land gaat (Gn22:15-18; Ps95:11; Ps110:4; Js45:23). Als God bij zijn eigen naam zweert, geeft dit de zekerheid aan dat Hij zijn belofte zal vervullen (vgl. Ex32:13; Js45:23; Jr22:5; 49:13).

In dit geval gebeurt het zweren nadat Abraham in geloofsgehoorzaamheid het besluit heeft genomen om zijn zoon Isaak aan Jahweh te offeren. Deze gebeurtenis was alom bekend binnen het vroege joden- en christendom.²⁴

| 14 | en zei: ‘Jazeker, Ik zal je rijk zegenen en Ik zal je rijk vermenigvuldigen.’

Doordat Jahweh zijn belofte introduceert met ‘jazeker’ (Gr. *ei mén*, vgl. het NL: ‘amen’), bekrachtigt Hij zijn woorden.

| 15 | En zo, door geduld te hebben, verkreeg hij de belofte.

23 Vgl. Philo, *Legum Allegoriarum* III.203-207; *De Sacrificiis Abelis et Caini* 91-96; *De Abrahamo* 273.

24 E. Werner, *The Sacred Bridge* (Londen:Dobson, 1959), 79, 87-88, 123; J. Swetman, *Jesus and Isaac: A Study of the Epistle to the Hebrews in the Light of the Aqedah*, (Rome:Biblical Institute, 1981), 23-75.

| 16 | Want mensen zweren bij een meerdere en de eed is voor hen tot bevestiging, het eind van alle tegenspraak.

Een belofte wordt onder mensen nog steeds bevestigd door te zweren.²⁵ Het Oude Testament wijst er meerdere keren op dat de gelovigen een belofte moeten zweren in Jahwehs naam, zodat Hij getuige van hun woorden was (Dt6:13; 10:20). Tegelijk werd het volk gewaarschuwd dat degenen die dat op een leugenachtige manier deden zondigde tegen de hoogste God (Ex20:7; Dt5:11; Zc5:3-4).²⁶

| 17 | Daarom heeft God, omdat Hij de erfgenamen van de belofte de onveranderlijkheid van zijn raad overvloediger wilde bewijzen, zich met een eed verbonden,

| 18 | opdat wij door deze twee onveranderlijke dingen, waarin het onmogelijk is dat God zou liegen, een sterke vertroosting hebben, wij die de toevlucht hebben genomen om de voorgestelde hoop aan te grijpen.

Hb beschrijft de gelovigen als degenen ‘die de toevlucht hebben genomen’ tot God. Deze beschrijving is uniek en laat ons terugdenken aan de oudtestamentische vrijsteden waarheen iemand kon vluchten voor redding (Dt4:42; 19:5; Jz20:9).

| 19 | Deze hebben wij als een anker van de ziel, dat zeker en vast is en ingaat tot binnen het voorhangsel,

Als gelovigen mogen we ons vestigen in deze woorden, zoals een anker het schip bevestigd op de bodem van de zee. Dit beeld van het anker werd veelal gebruikt in de oudheid.²⁷ Zo schrijft de Romeinse dichter Vergilius (70-19v.Chr.):²⁸ ‘Het schip wordt vastgehouden door de stevige grip van de ankertand’. Het anker geeft ons houvast in het onzekere water. Zo ligt ons anker in het Allerheiligste binnen het voorhangsel dat het heilige van het Allerheiligst scheidde (Lv16:2,12,15).

Sommige uitleggers hebben gesuggereerd dat we bij dit anker concreet kunnen denken aan Christus (vs20).²⁹ Maar vanuit de tekst wordt

25 Cicero, *Topica* XX.17; Philo, *De Plantatione* 82.

26 Horst, ‘Der Eid im Alten Testament,’ *Evangelische Theologie* 17 (1957): 366-371.

27 Philo, *De Somniis* I.277; *De Sacrificiis Abelis et Caini* 90; Plato, *Leges* 12.961C; Plutarchus, *Ethika* 446A; Lucian, *Jupiter Tragoedus* 51.

28 Vergilius, *Aeneis* 6; Ilias 3-5.

29 H. Windisch, *Der Hebräerbrief* (HNT; Tübingen: Mohr, 1931), 59; E. Käsemann, *Das wandernde Gottesvolk: Eine Untersuchung zum Hebräerbrief* (FRLANT55; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1961), 147; E. Grässer, *Der Glaube im Hebräerbrief* (Marburg: Elwert, 1965), 116, n. 302; E. Köster, ‘Die Auslegung der Abraham-Verheissung in Hebräer 6,’ *Studien zur Theologie der alttestamentlichen Überlieferung. Festschrift für Gerard von Rad*, red. R. Rendtorff en K. Koch (Neukirchen: Moers, 1961), 106; F. Schröger, ‘Der Verfasser des Hebräerbriefes,’ 151, 211; et al.

die verbinding niet meteen zichtbaar gemaakt en kan er eerder worden gedacht aan de hoop in vs18 waarnaar vs19 terugwijst.

| 20 | waar Jezus als voorloper voor ons is ingegaan, naar de orde van Melchizedek hogepriester geworden tot in eeuwigheid.

Christus is als hogepriester het Allerheiligste binnengegaan. De schrijver lijkt met deze woorden de draad van zijn betoog in Hb5:7-10 weer op te nemen. Beide teksten wijzen namelijk op het reddingswerk van Christus, terwijl in het volgende gedeelte het ambt van Christus centraal komt te staan.³⁰

c 7:1-10 – De verhevenheid van Melchizedek

(1) Want deze Melchizedek, koning van Salem, priester van God de Allerhoogste, die Abraham tegemoet ging toen hij van het verslaan van de koningen terugkeerde, en hem zegende, (2) aan wie ook Abraham een tiende van alles gaf, is in de eerste plaats naar de uitleg van zijn naam: koning van de gerechtigheid, en vervolgens ook: koning van Salem, dat is koning van de vrede, (3) en terwijl hij zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsregister, zonder begin van dagen of einde van leven is, maar op de Zoon van God lijkt, blijft hij priester voor altijd. (4) Aanschouwt nu hoe groot deze was, aan wie zelfs de aartsvader Abraham een tiende van de buit gaf. (5) En zij die uit de zonen van Levi het priesterambt ontvangen, hebben wel het gebod om naar de wet tienden te nemen van het volk, dat is van hun broeders, hoewel dezen uit de lendenen van Abraham zijn voortgekomen; (6) maar hij die zich niet tot hun geslacht kon rekenen, heeft tienden genomen van Abraham en hem die de beloften had gezegend. (7) Zonder enige tegenspraak nu wordt het mindere gezegend door het meerdere. (8) En hier ontvangen sterfelijke mensen wel tienden, maar daar iemand van wie getuigd wordt dat hij leeft. (9) En om zo te zeggen heeft ook Levi die tienden ontvangt, door Abraham tienden gegeven, (10) want hij was nog in de lendenen van zijn vader toen Melchizedek deze tegemoet ging.

In 7:1-10 begint een nieuwe gedeelte dat voortbouwt op het slot van Hebrëen 5 en Hebrëen 6. Dit nieuwe gedeelte wordt omsloten door een inclusie over het tegemoet komen van Melchizedek aan Abraham (vs1,10).

| 1 | Want deze Melchizedek, koning van Salem, priester van God de Allerhoogste, die Abraham tegemoet ging toen hij van het verslaan van de koningen terugkeerde, en hem zegende,

In Hebrëen 7 beschrijft de auteur over de verheven priesterorde van Melchizedek, de eerste priester in de Bijbel.³¹ Deze priesterorde was 'hoger' (vs1-10) en 'beter' (vs11-25) dan de priesterorde van Aäron.

30 D.M. Hay, *Glory at the Right Hand: Psalm 110 in Early Christianity* (Nashville:Abingdon, 1973), 145-146.

31 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 163.

Hebreeën gebruikt Genesis 14:17-20 om Melchizedek te identificeren (vgl. 5:6). Bij de beschrijving noemt hij als eerste het koningschap.

Algemeen wordt er gesteld dat de plaats Salem de voormalige naam van Jeruzalem was.³² Dat lijkt bevestigd te worden door Ps76:2 waar van Jahweh wordt gezegd: ‘In Salem sloeg Hij zijn tent op, in Sion lag Hij in hinderlaag.’ Anderen denken echter aan de plaats Sjechem.³³ Vanuit de beschikbare gegevens kunnen we eerder stellen dat Salem verwijst naar Jeruzalem.

Manuscript 460 heeft achter ‘koning’ de toevoeging ‘toen hij de vreemdelingen achtervolgde en Lot samen met alle andere gevangenen bevrijdde’ (οτε εδιωξεν τους αλλοφυλους και εξειλατο Λωτ μετα πασης αιχμαλωσιας).

| 2 | **aan wie ook Abraham een tiende van alles gaf, is in de eerste plaats naar de uitleg van zijn naam: koning van de gerechtigheid, en vervolgens ook: koning van Salem, dat is koning van de vrede,**

Ondanks dat het in Genesis 14 niet helder is wie de tienden ontvangt, stelt Hebreeën dat Abram tienden aan Melchizedek gaf.³⁴ Abram, de grote zegendrager, bukt zich voor Melchizedek, om van de meerdere de zegen te ontvangen. In Abram buigt zich ook de stam van Aäron voor Jezus om Hem als de grote zegenaar te huldigen.

| 3 | **en terwijl hij zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtsregister, zonder begin van dagen of einde van leven is, maar op de Zoon van God lijkt, blijft hij priester voor altijd.**

Van Melchizedek is geen geslachtsregister in de Bijbel genoteerd. Zijn genealogische afstamming is onbelangrijk voor zijn hogepriesterschap. Hij is geroepen door Jahweh (vgl. 5:5-6; 7:14).³⁵ Hebreeën past dit typologisch toe op de Messias die daadwerkelijk geen oorsprong of begin kende. Die toepassing vinden we al bij Christus.³⁶ Hebreeën baseert de typologie dus op het zwijgen van de schrift; een gebruik dat rabbijnen ook toepasten.³⁷

32 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* 1.10.2; 1QapGen22:13; *Targum Neofiti Genesis* 14:18; P. Winter, ‘Note on Salem-Jerusalem,’ *Novum Testamentum* 2 (1957): 151-152.

33 J.R. Kirkland, ‘The Incident at Salem: A Re-examination of Genesis 14:18-20,’ *Studia Biblica et Theologica* (1977): 5-11.

34 Philo, *Fragmenta; De Congressu Eruditionis Gratia* 99; Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* 1.181; 1QapGen22:18.

35 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 166.

36 R.T. France, *Jesus and the Old Testament: His Application of Old Testament Passages to Himself and His Message* (Londen:Tyndale, 1971), 75.

37 H.L. Strack en P. Billerbeck, *Das Neue Testament erläutert aus Talmud und Midrasch*, Vol. III (München, 1922), 694-696; Philo, *Quod Deterius Potiori Insidiari Soleat* 178; *De Ebrietate* 68-70; *De Virtutibus* 200; *De Fuga et Inventione* 60; *De Confusione Linguarum* 12.

Dit wordt ondersteunt door Psalm 110:4, waar het hogepriesterschap van Melchizedek als ‘eeuwig’ wordt beschreven (vgl. Hb5:6,10; 6:20).³⁸

Uit Hebreëen 7:3 concludeerden sommigen dat Melchizedek een hemelwezen was. 11QMelch ziet Melchizedek als een hemelwezen dat het oordeel over Belial velgt.³⁹ Philo ziet Melchizedek als symbool van ‘het rechte principe’.⁴⁰ Targum Pseudo-Jonathan identificeert Melchizedek als Sem, de zoon van Noach (Tg:Gn14:18). Volgens Flavius Josephus was Melchizedek de eerste priester van God en bouwde hij de tempel in Jeruzalem. Daarnaast weerhield hij Abram om geschenken van de koning van Sodom te accepteren.⁴¹ Al deze gegevens ontbreken in de Bijbel en zijn speculatief. Hebreëen zegt niet dat Melchizedek en Christus dezelfde identiteit hebben, maar dat ze dezelfde functie bekleden.⁴²

| 4 | Aanschouwt nu hoe groot deze was, aan wie zelfs de aartsvader Abraham een tiende van de buit gaf.

Hebreëen gaat duidelijk uit van de historiciteit van Melchizedek en Abram. Zonder deze historiciteit zou zijn argument vervallen.⁴³

| 5 | En zij die uit de zonen van Levi het priesterambt ontvangen, hebben wel het gebod om naar de wet tienden te nemen van het volk, dat is van hun broeders, hoewel dezen uit de lendenen van Abraham zijn voortgekomen;

Hebreëen geeft een contrast aan met wat in het voorafgaande staat. In contrast met Melchizedek hebben de nakomelingen van Levi een begin in de Bijbel. In contrast met Melchizedek, die van Abram vrijwillig tiende ontving, ontvangen de Leviëten opgelegde tiende (Nm18:21-24; Lc1:9). Flavius Josephus schrijft dat priesters in zijn tijd deze tienden zelf bij het volk ophaalden.⁴⁴

38 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 254.

39 A.S. van der Woude, ‘Melchizedek als himmlische Erlösergestalt in den neugefundenen esschatologischen Midraschim aus Qumran Höhle XI,’ *Old Testament Studies* 14 (1965): 356-373; G. Wuttke, *Melchizedek der Priesterkönig von Salem: Eine Studie zur Geschichte der Exegese* (Giessen:Töpelmann, 1927), 3-13; H. Windisch, *Der Hebräerbrief* (HNT; Tübingen:Mohr, 1931), 59-63; E. Käsemann, *Das wandernde Gottesvolk: Eine Untersuchung zum Hebräerbrief* (FRLANT55; Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1961), 116-156; M. de Jonge en A.S. van der Woude, ‘2Q Melchizedek and the New Testament,’ *New Testament Studies* 12 (1965-1966): 318-326; L.K.K. Dey, *The Intermediary World and Patterns of Perfection in Philo and Hebrews* (Diss; Missoula:Scholars, 1975), 190-191, 210-211; G.L. Cockerill, *The Melchizedek Christology in Heb. 7:1-28* (Ann Arbor:University Microfilm, 1979), 62-64, 189-190.

40 Philo, *Legum Allegoriarum* III.79.

41 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* I.180-191; *Joodse Oorlog* VI.438.

42 W. Brueggemann, *Genesis* (Int; Atlanta:Knox, 1982), 139; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 254.

43 G.L. Cockerill, *The Melchizedek Christology in Heb. 7:1-28* (Ann Arbor:University Microfilm, 1979), 23, 65-66, 211.

44 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* XX.181, 206-207.

| 6 | maar hij die zich niet tot hun geslacht kon rekenen, heeft tienden genomen van Abraham en hem die de beloften had gezegend.

Melchizedek zegent Abram aan wie Jahweh grote beloften gaf. We zouden verwachten dat Melchizedek door Abram werd gezegend, omdat hij tot zegen voor alle volken zou zijn (Gn12). Maar in Genesis 14 is dat niet het geval. Daar is het Melchizedek die Abraham zegent. Melchizedek is ook zo verheven boven Aäron en zijn nakomelingen.

| 7 | Zonder enige tegenspraak nu wordt het mindere gezegend door het meerdere.
Abram zegende Melchizedek, terwijl de Levieten Abram zegenden. Er is een verschil in rangorde bij de priesterorden.

| 8 | En hier ontvangen sterfelijke mensen wel tienden, maar daar iemand van wie getuigd wordt dat hij leeft.

Een ander contrast is dat de ‘eeuwige priester’ Melchizedek blijvend tienden ontvangt (vgl. vs3; Ps110:4). Dat geldt nog meer over de Zoon die hogepriester is in Gods tegenwoordigheid.⁴⁵

| 9 | En om zo te zeggen heeft ook Levi die tienden ontvangt, door Abraham tienden gegeven,

| 10 | want hij was nog in de lendenen van zijn vader toen Melchizedek deze tegemoet ging.

De Levieten werden in Abraham door Melchizedek gezegend. Ze waren nog in de lendenen van de vader. Het Hebreeuws gebruikt dit eufemisme om duidelijk te maken dat de Levieten later als nakomelingen van Abraham verwekt zouden worden.

[Welke plaats heeft Jezus' priesterschap van Melchizedek in jouw leven?](#)

[Wat vertelt Genesis 14:17-20 je over Melchizedek? Noteer wat je opvalt in het verhaal.](#)

[Waarin staat Melchizedek boven Abraham en Levi?](#)

d 7:11-28 – De verhevenheid van Christus boven Levi

(11) Als er nu inderdaad volmaking door het Levitische priesterschap was (want in verbinding daarmee heeft het volk de wet ontvangen), waarom was het dan nog nodig dat er een andere priester opstond naar de orde van Melchizedek en deze niet genoemd werd naar de orde van Aäron? (12) Want als het priesterschap verandert, vindt er ook noodzakelijk verandering van de wet plaats. (13) Want Hij van wie deze dingen gezegd zijn, maakt deel uit van een andere stam, waarvan niemand verbonden is geweest aan het altaar. (14) Want het is overduidelijk Juda waaruit onze Heer gesproten is, ten aanzien van welke stam Mozes nergens van priesters heeft gesproken. (15) En dit is nog aanmerkelijk duidelijker als er overeenkomstig Melchizedek een andere priester opstaat, (16) die het niet geworden is naar de wet van een vleeselijk gebod, maar naar de kracht van een onverwoestbaar leven; (17) want van Hem wordt getuigd: 'U bent priester tot in eeuwigheid naar de orde van Melchizedek.' (18) Want er is enerzijds een annulering van het vroegere gebod wegens zijn zwakheid en nutteloosheid (19) (want de wet heeft niets tot volmaaktheid gebracht), en anderzijds de invoering van een betere hoop, waardoor wij tot God naderen.

(20) En voor zover het niet zonder eedzwering plaats had (want zij zijn wel zonder eedzwering priesters geworden, (21) maar Hij met eedzwering door Hem die tot Hem zei: 'De Heer heeft gezworen en het zal Hem niet berouwen: U bent priester tot in eeuwigheid'), (22) in zover staat Hij garant voor een beter verbond: Jezus. (23) En zij zijn wel vele priesters geworden, omdat zij door de dood werden verhinderd aan te blijven, (24) maar Hij, omdat Hij blijft tot in eeuwigheid, heeft een permanent priesterschap. (25) Daarom kan Hij ook absoluut behouden wie door Hem tot God naderen, daar Hij altijd leeft om voor hen tussenbeide te treden. (26) Want zo'n hogepriester paste ons ook: Godvrezend, onschuldig, onbesmet, gescheiden van de zondaars en hoger dan de hemelen geworden; (27) die het niet dagelijks nodig heeft, zoals de hogepriesters, eerst voor zijn eigen zonden slachtoffers op te offeren, daarna voor die van het volk, want dit heeft Hij eens voor altijd gedaan door zichzelf op te offeren. (28) Want de wet stelt als hogepriesters mensen aan die zwakheid hebben, maar het woord van de eedzwering, die na de wet gekomen is, stelt de Zoon, die tot in eeuwigheid volmaakt is.

Voortbouwend op het voorafgaande gedeelte gebruikt de schrijver Ps110:4 vanuit zijn Gn14:17-20 interpretatie. Daarbij plaatst hij het Levitische priesterschap naast Christus' volmaakte priesterschap, zoals we dat al deels zagen in Hb5:1-10.

Het geheel kunnen we als volgt verdelen:⁴⁶

(1) 7:11-19 – Aäron en Melchizedek naast elkaar geplaatst.

(2) 7:20-28 – Superioriteit van Christus' eeuwige priesterschap.

Vs11 en 19 vormen beide met elkaar een inclusio door de woorden 'volmaaktheid' en 'de wet'. Datzelfde kunnen we zeggen van vs20 en 28 die beide het woord 'eed' hebben. Vs26-28 dienen ten slotte tegelijk als samenvatting van het gehele gedeelte. Als we hierbij rekening houden met Ps110:4 valt het bepaalde gedeeltes uit dit vers het gedeelte domineren:

46 D.G. Peterson, *An Examination of the Concept of "Perfection" in the "Epistle to the Hebrews* (Diss; Manchester:University, 1978), 175-176; G.L. Cockerill, *The Melchizedek Christology in Heb. 7:1-28* (Ann Arbor:University, 1979), 24-29.

‘naar de orde van Melchizedek’ (vs11-14), ‘eewig’ (vs15-19), ‘de Heer heeft gezworen’ (vs20-22), ‘eewig’ (vs23-25).⁴⁷

- | 11 |** Als er nu inderdaad volmaking door het Levitische priesterschap was (want in verbinding daarmee heeft het volk de wet ontvangen), waarom was het dan nog nodig dat er een andere priester opstond naar de orde van Melchizedek en deze niet genoemd werd naar de orde van Aäron?

Nu is het natuurlijk een legitieme vraag waarom God naast de priesterorde van Melchizedek het toestond dat er een priesterorde van Aäron zou ontstaan. Hb stelt die vraag dan ook aan zijn toehoorders: Als het Levitische priesterschap volmaaktheid kon brengen, waarom was er dan nog een ander priesterschap nodig? Juist in verbinding met het Levitische priesterschap had Jahweh het volk toch zijn Thora geschonken – in plaats van ‘in verbinding daarmee’ (TE)⁴⁸, kiezen anderen voor de vertaling ‘op basis daarvan’ (NBV, WV), ‘onder deze zaken’ (SV, NBG). Waarom was een ander priesterschap dan nodig?

- | 12 |** Want als het priesterschap verandert, vindt er ook noodzakelijk verandering van de wet plaats.

Doordat er een nieuw priesterschap opstond, werd er ook noodzakelijk een andere wet van kracht, want het Levitische priesterschap repte geen woord over een ander priesterschap. Bij deze ‘verandering’ mogen we niet denken aan ‘verwerping’ van de Mozaïsche Thora. Hb geeft enkel te kennen dat de Mozaïsche Thora ons geen informatie schenkt over een priesterschap dat van toepassing is van iemand uit de stam Juda. Het spreekt enkel over priesters uit de stam Levi naar de orde van Aäron.

- | 13 |** Want Hij van wie deze dingen gezegd zijn, maakt deel uit van een andere stam, waarvan niemand verbonden is geweest aan het altaar.

Christus, waarover Hb het de hele tijd heeft en waarop ook Ps110:4 van toepassing is, kwam niet de stam Levi, maar uit de stam Juda. Uit deze stam was er niemand in het verleden geweest die een priesterdienst had gedaan.

- | 14 |** Want het is overduidelijk Juda waaruit onze Heer gesproken is, ten aanzien van welke stam Mozes nergens van priesters heeft gesproken.

⁴⁷ D.M. Hay, *Glory at the Right Hand: Psalm 110 in Early Christianity* (Nashville:Abingdon, 1973), 46-47, 146; G.L. Cockerill, *The Melchizedek Christology in Heb. 7:1-28* (Ann Arbor:University, 1979), 18-19.

⁴⁸ W.Arndt, F.W. Danker en W. Bauer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* (Chicago:University, 2000), 541-542.

Net als in het vorige vers bevestigt de auteur dat Christus uit een andere stam dan Aäron kwam. De stam Juda wordt hierbij bewust vooraan geplaatst om dat te benadrukken. En het was deze stam waarvan Mozes nergens iets had geschreven. Zodoende moest er noodzakelijk door een verandering van priesterschap ook een verandering van wet plaatsvinden (vs12).

| 15 | En dit is nog aanmerkelijk duidelijker als er overeenkomstig Melchizedek een andere priester opstaat,

Voortbouwend op zijn stelling dat de Mozaïsche Thora niets zei over Christus' priesterschap, noemt Hb zijn tweede argument: de Mozaïsche Thora zegt enkel iets over sterfelijke mensen, terwijl Christus een eeuwige hogepriester is.

| 16 | die het niet geworden is naar de wet van een vleselijk gebod, maar naar de kracht van een onverwoestbaar leven;

Christus' hogepriesterschap is niet te wijten aan menselijke geboden, maar aan Gods roeping. Hij had geen recht op het hogepriesterschap als de Mozaïsche Thora van toepassing zou zijn; want deze wet gaat enkel over personen uit de stam van Levi en over tijdelijke hogepriesters. Beide zijn niet van toepassing op Christus. Het is vandaar God zelf die Christus roep als eeuwige hogepriester naar de orde van Melchizedek (vs17). Door de opstanding toonde Hij dat zijn leven onverwoestbaar was.

| 17 | want van Hem wordt getuigd: 'U bent priester tot in eeuwigheid naar de orde van Melchizedek.'

Opnieuw citeert Hb de tekst in Ps110:4 christologisch om de superioriteit van de Heer Jezus Christus te benadrukken tegenover het Levitische priesterschap.

| 18 | Want er is enerzijds een annulering van het vroegere gebod wegens zijn zwakheid en nutteloosheid

De Mozaïsche Thora met zijn Levitische inzettingen was geen onzinnige zaak. Het was een schaduw van iets dat veel beter was.⁴⁹ En juist met dat veel betere verschilt de Levitische inzetting. De Mozaïsche Thora was niet in staat om toegepast te worden op Christus' hogepriesterschap en

49 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 266.

daardoor ook te zwak om de mens definitief te verlossen.⁵⁰ Zodoende annuleerde God het Levitische priesterschap en kwam Christus' priesterschap ervoor in de plaats.

| 19 | (want de wet heeft niets tot volmaaktheid gebracht), en anderzijds de invoering van een betere hoop, waardoor wij tot God naderen.

Hoewel de Mozaïsche Thora goed en volmaakt was, kon ze de gelovigen geen eeuwige hogepriester aanbieden en de gelovige ook geen kracht geven om bevrijd te worden van zijn zonden (vgl. Hb9:9; 10:1).⁵¹ Dat betekent voor Hb niet dat God vandaar de Mozaïsche Thora verwierp. Het betekende dat Hij de Mozaïsche Thora veranderde (Hb7:12). Ze was de schaduw van de betere hoop die door Christus zou komen.⁵² George Guthrie beschrijft het volgende verhaal om dit te verduidelijken:⁵³

'Begin twintigste eeuw genoot Zwitserland het monopolie over de industrie van uurwerken. Een van haar eigen ingenieurs ontdekte een nieuw manier, gebaseerd op digitale technologie, om uurwerken te maken. Maar deze ontdekking kreeg niet voldoende aandacht binnen de nieuwe technologie en werd gezien als onbruikbaar. De ontdekking ontving daarentegen ruime aandacht binnen de Japanse uurwerken en gaf hen een ongekende groei. Doordat de Zwitserse industrie geen oog had voor het nieuwe paradigma en krachtig vasthield aan de oude waarden, bracht het zichzelf in een economische crisis.'

Eveneens neigden ook de Hebreëen ertoe vast te houden aan het oude paradigma van het Mozaïsche verbond zonder oog te hebben voor het nieuwe verbond.

| 20 | En voor zover het niet zonder eedzwering plaats had (want zij zijn wel zonder eedzwering priesters geworden,

50 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 185.

51 W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 180.

52 G.L. Cockerill, *The Melchizedek Christology in Heb. 7:1-28* (Ann Arbor:University, 1979), 24-25, 113; E. Riggenbach, *Der Brief an die Hebräer* (KNT; Leipzig:Deichert, 1922), 201; O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 273; D.G. Peterson, *An Examination of the Concept of "Perfection" in the "Epistle to the Hebrews"* (Diss; Manchester:University, 1978), 186-187, 220-222.

53 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 273.

Binnen het Levitische priesterschap was er niemand waarover God een eed aflegde bij de wijding van de priester (vgl. vs28).⁵⁴ Bij Christus was dit wel het geval volgens Ps110:4.

| 21 | **maar Hij met eedzwering door Hem die tot Hem zei: ‘De Heer heeft gezworen en het zal Hem niet berouwen: U bent priester tot in eeuwigheid’),**

Door een eedzwering gaf God zijn steun aan Christus' hogepriesterschap, waarin de hoop van de gelovige verankerd is (Hb6:18-20). Deze eedzwering vinden we als profetische voorspelling terug in Ps110:4.

| 22 | **in zover staat Hij garant voor een beter verbond: Jezus.**

Door de eed plaatst God zich achter Jezus de hogepriester. Bewust plaatst de auteur de naam 'Jezus' op een retorische wijze achteraan om zijn verhevenheid te benadrukken (vgl. Hb2:9).

Hij staat garant voor het betere verbond dat de betere hoop uit vs19 bevat en dat het Mozaïsche verbond vervangt. De borg (SV, TE, NBG, WV, GNB) of garant (NBV) weet zich wettelijk verantwoordelijk voor een ander. Hij ziet erop toe dat de plichten en rechten nageleefd worden. In tegenstelling tot de middelaar stelt de borg zich als persoon garant voor eventuele schade. Zo staat Jezus borg voor mensen tegenover God en heeft Hij als hogepriester op aarde verzoening gedaan voor de zonden van het volk en daarmee vervuld wat God verlangde van de zondige mens (Hb2:7). En eveneens staat Jezus ook borg voor God en zorgt Hij als hogepriester in de hemel dat alle zegeningen van het nieuwe verbond de gelovigen toekomen.

| 23 | **En zij zijn wel vele priesters geworden, omdat zij door de dood werden verhinderd aan te blijven,**

Doordat de Levitische priesters stierven, moesten er automatisch meerdere priesters zijn. Josephus telt achtendertig hogepriesters vanaf de instelling van Aäron tot de verwoesting van de tempel (70nC).⁵⁵ Deze grote hoeveelheid hogepriesters was een nadeel voor de gelovigen, omdat er niemand was die voor eeuwig voor hen borg kon staan tegenover God (vs22). Allen werden daaraan door de dood verhinderd. Vandaar kon Jahweh enkel over het Levitisch priesterschap spreken als een 'eeuwig

54 G.L. Cockerill, *The Melchizedek Christology in Heb. 7:1-28* (Ann Arbor:University, 1979), 26-27, 121-122.

55 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* XX.227.

priesterschap door middel van hun nakomelingen' (Ex40:15). Enkel doordat het priesterschap van vader op zoon overging kon het langdurig blijven bestaan.

| 24 | maar Hij, omdat Hij blijft tot in eeuwigheid, heeft een permanent priesterschap.

In tegenstelling tot de vele Levitische priesters, sterf de éne Persoon, Jezus Christus, niet. Hij blijft 'priester tot in eeuwigheid' (Ps110:4) en zijn priesterschap blijft vandaar permanent tot in eeuwigheid.⁵⁶ Daarbij is zijn eeuwige priesterschap ook niet meer afhankelijk van nakomelingen (vs23); Christus bezit in zichzelf het eeuwige priesterschap.

| 25 | Daarom kan Hij ook absoluut behouden wie door Hem tot God naderen, daar Hij altijd leeft om voor hen tussenbeide te treden.

Vanuit de vorige verzen concludeert Hb dat Christus door zijn eeuwige priesterschap een eeuwige garant kan zijn tussen de gelovigen en God. Hij is zodoende in staat om hen absoluut te behouden en als hogepriester de gelovige voor God te brengen (vgl. Rm8:34; Hb4:15-16; 1Jh2:1).⁵⁷

| 26 | Want zo'n hogepriester paste ons ook: Godvrezend, onschuldig, onbesmet, gescheiden van de zondaars en hoger dan de hemelen geworden;

Het verheven hogepriesterschap dat Hb7 ons getoond heeft is een zegen voor de gelovigen, omdat het veel effectiever is dan het Levitische priesterschap. Drie persoonlijke adjectieven van Christus' karakter noemt de schrijver: Godvrezend, onschuldig en onbesmet. Alle drie de begrippen zijn nauw met elkaar verbonden. Ze tonen dat Christus een waarachtige hogepriester kan zijn. De daarop volgende twee beschrijvingen – gescheiden van zondaars en hoger dan de hemelen geworden – tonen de verhevenheid van Christus. Ondanks dat Hij mens onder de mensen was, had Hij geen deel aan de zonden. Juist door zijn levenswandel heeft God Hem boven alles verhoogd als hogepriester (vgl. Hb5:1-3). Christus is de hemelse hogepriester met een hemelse roeping (3:1). Hij is niet alleen *in* de hemel (8:1), maar ook *door* de hemel gegaan (4:1).⁵⁸ Daardoor is hij hoger dan alles wat er is geschapen.

56 Plutarch, *De Defectu Oraculorum* 3; W.L. Lane, *Hebrews 1-8* (WBC; Dallas:Word, 1991), 189.

57 O. Betz, *Der Paraklet* (Leiden:Brill, 1963), 60-64, 149-159.

58 W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 213.

| 27 | die het niet dagelijks nodig heeft, zoals de hogepriesters, eerst voor zijn eigen zonden slachtoffers op te offeren, daarna voor die van het volk, want dit heeft Hij eens voor altijd gedaan door zichzelf op te offeren.

Doordat Christus volmaakt is heeft Hij voor zichzelf geen offer nodig, zoals de andere hogepriesters dat hadden. Hij kon zichzelf als uniek offer geven voor het volk (Hb5:3). Daardoor komt het offer dat Hij bracht in contrast te staan met de offers die de Levitische priesters brachten.

| 28 | Want de wet stelt als hogepriesters mensen aan die zwakheid hebben, maar het woord van de eedzwing, die na de wet gekomen is, stelt de Zoon, die tot in eeuwigheid volmaakt is.

Concluderend herhaald Hb hetgeen in zijn voorafgaande betoog al duidelijk is geworden (zie aldaar). Hieruit blijkt overduidelijk dat de Zoon de eeuwige volmaakte hogepriester voor de gelovigen is.

Vragen

Waarom is er een nieuw priesterschap nodig binnen de heilsgeschiedenis?

Op welke manier lijken Christus en Melchizedek op elkaar?

In hoeverre is de Mozaische Thora geannuleerd (vs18)?

Welke aspecten noemt Hb in dit gedeelte voor het betere priesterschap van Christus?

Waarom is de eed van Christus beter?

e 8:1-2 – Overgang: Onze hemelse hogepriester als dienaar

(1) De hoofdzaak nu van wat wij zeggen is, dat wij zo'n hogepriester hebben, die is gaan zitten aan de rechterzijde van de troon van de Majesteit in de hemelen, (2) een bedienaar van het heiligdom: de ware tabernakel die de Heer, en niet een mens, heeft opgericht.

Vanuit de samenvatting en evaluatie die de auteur deed in Hb7:26-28 gaat hij nu dieper in op Christus' priesterschap. Hb8:1-2 vormt hierdoor een overgang naar dat volgende grote onderwerp waarin de schrijver nog verder ingaat op de relatie tussen Christus en het Levitisch priesterschap en het oude en nieuwe verbond.

1 | De hoofdzaak nu van wat wij zeggen is, dat wij zo'n hogepriester hebben, die is gaan zitten aan de rechterzijde van de troon van de Majesteit in de hemelen,

Hb focust zich in deze korte overgang op de superioriteit van onze hemelse hogepriester.⁵⁹ Christus is gekroond en zit aan Gods rechterhand (vs1) en tegelijk is Hij een dienaar van het ware tabernakel in de hemel (vs2). Het eerste gedeelte, dat vs1 benadrukt, laat ons terugdenken aan Ps110:1: 'Van David, een psalm. Jahweh spreekt tot mijn Heer: "Neem plaats aan Mijn rechterhand, Ik maak van je vijanden een bank voor Je voeten."' (vgl. Hb1:3).

2 | een bedienaar van het heiligdom: de ware tabernakel die de Heer, en niet een mens, heeft opgericht.

Christus is de bedienaar van het hemelse heiligdom. Hij is de *leitourgos*, een term die de Septuaginta gebruikt voor het priesterschap (vgl. ons NL: 'liturg').⁶⁰

B 8:3-10:18 – Het verheven offer van de hemelse hogepriester

a 8:3-6 – Intro: De hemelse dienst van de hogepriester

(3) Want iedere hogepriester wordt aangesteld om zowel gaven als slachtoffers te offeren; daarom was het nodig dat ook Deze iets had om te offeren. (4) Als Hij evenwel op aarde was, zou Hij niet eens priester zijn, daar er zijn die naar de wet de gaven offeren. (5) Dezen dienen een zinnebeeld en schaduw van de hemelse dingen, zoals Mozes een goddelijke aanwijzing ontving toen hij de tabernakel zou vervaardigen; want: 'Zie erop toe', zegt Hij, 'dat u alles maakt naar het voorbeeld dat u op de berg getoond is'. (6) Maar nu heeft Hij een zoveel uitnemendere bediening verkregen als Hij ook Middelaar is van een beter verbond, dat op betere beloften is gegrondvest.

⁵⁹ H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia:Fortress, 1989), 217.

⁶⁰ H. Strathmann, 'Λειτουργία and λειτουργία in the New Testament,' *Theological Dictionary of the New Testament*, red. G. Kittel en G. Friedrich, Vol. IV (Grand Rapids:Eerdmans, 1964-1976), 226-228.

- | 3 |** Want iedere hogepriester wordt aangesteld om zowel gaven als slachtoffers te offeren; daarom was het nodig dat ook Deze iets had om te offeren.

In tegenstelling tot de hogepriesters in het oude verbond, bracht Christus als hogepriester een eenmalig offer. Dit verschil verduidelijkt de schrijver door gebruik te maken van een presens bij de hogepriester onder het oude verbond en een aoristus bij Christus' offer.

- | 4 |** Als Hij evenwel op aarde was, zou Hij niet eens priester zijn, daar er zijn die naar de wet de gaven offeren.

De Mozaïsche Thora gaf aanwijzingen voor de priesters die tijdelijke op aarde dienden. Daardoor zei deze Thora niets over Christus' hogepriesterschap (vgl. Hb7:13-14).

- | 5 |** Dezen dienen een zinnebeeld en schaduw van de hemelse dingen, zoals Mozes een goddelijke aanwijzing ontving toen hij de tabernakel zou vervaardigen; want: 'Zie erop toe', zegt Hij, 'dat u alles maakt naar het voorbeeld dat u op de berg getoond is'.

Het aardse tabernakel dat Mozes met de Israëlieten in de woestijn vervaardigde was van tijdelijke aard, omdat het vooruitwees op het eeuwige tabernakel in de hemel. Al in het vroege jodendom was die gedachte bekend.⁶¹ Het Oude Testament benadrukt vandaar meermaals dat Mozes het tabernakel precies diende te maken als het model dat Jahweh hem toonde (Ex25:9,40; 26:30; 27:8; Nm8:4; vgl. Hd7:44).

- | 6 |** Maar nu heeft Hij een zoveel uitnemendere bediening verkregen als Hij ook Middelaar is van een beter verbond, dat op betere beloften is gegrondvest.

Door zijn volmaakte leven en dood heeft Christus de gelovigen een nieuwe verbond aangeboden. De Heer Jezus is hierbij geplaatst als Middelaar tussen God en de mens. Het begrip 'middelaar' verwijst in de regel naar een tussenpersoon binnen het rechtssysteem of een vredestichter binnen een conflict.

Christus' ingang in het hemelse heiligdom garandeert ons dat God zijn offer accepteerde. Het nieuwe verbond waaraan we daardoor deel krijgen is veel beter dan het oude verbond. De auteur benadrukt vandaar twee keer het betere hiervan in vs6. De betere beloften verwijzen naar de superioriteit ervan ten opzicht van de beloften uit het Mozaïsche verbond (vgl. Hb7).

61 Testament van Levi 5:1; 2 Baruch 4:5; 4 Ezra 7:26; 8:52; 13:36.

b 8:7-13 – De verhevenheid van het nieuwe verbond

(7) Want als dat eerste onbrekkelig was geweest, zou er voor een tweede geen plaats gezocht zijn. (8) Want vanwege haar gebrek zegt Hij: ‘Zie, de dagen komen, zegt de Heer, dat Ik voor het huis van Israël en voor het huis van Juda een nieuw verbond zal sluiten; (9) niet overeenkomstig het verbond dat Ik met hun vaderen maakte ten dage dat Ik hen bij de hand nam om hen uit het land Egypte te leiden, want zij bleven niet in mijn verbond en Ik sloeg geen acht meer op hen, zegt de Heer. (10) Want dit is het verbond dat Ik na die dagen met het huis van Israël zal maken, zegt de Heer: ‘Ik zal mijn wetten in hun verstand geven en Ik zal ze in hun harten schrijven; en Ik zal hun tot een God en zij zullen Mij tot een volk zijn. (11) En zij zullen geenszins leren ieder zijn medeburger en ieder zijn broeder door te zeggen: “Ken de Heer”’ want zij zullen Mij allen kennen, van de kleine tot de grote onder hen. (12) Want Ik zal jegens hun ongerechtigheden genadig zijn en hun zonden zal Ik geenszins meer gedenken’. (13) Door te zeggen ‘nieuw’, heeft Hij het eerste oud gemaakt. Wat nu oud is en verouderd, is dicht bij de verdwijning.

| 7 | **Want als dat eerste onbrekkelig was geweest, zou er voor een tweede geen plaats gezocht zijn.**

Hb maakt zijn toehoorders meteen duidelijk waarom het nieuwe verbond ‘beter’ was dan het oude verbond (vgl. vs6). Enkel in dit vers spreekt hij daarbij over een ‘eerste’ en ‘tweede’ verbond. Hierdoor past hij opnieuw de argumentatie toe die hij gebruikte bij Christus’ priesterschap en het Levitisch priesterschap in Hb7:11-19.

| 8 | **Want vanwege haar gebrek zegt Hij: ‘Zie, de dagen komen, zegt de Heer, dat Ik voor het huis van Israël en voor het huis van Juda een nieuw verbond zal sluiten;**

Hb bevat in de volgende verzen het langste citaat in het Nieuwe Testament. De bron vinden we terug bij de profeet Jeremia (LXX^A:31:31-34). Dit is de enige passage in het Oude Testament die expliciet spreekt over toekomstige ‘nieuwe’ verandering van de relatie tussen God en de gelovigen. Ondanks dat deze belofte al vele eeuwen oud is op het ogenblik dat Hb hem citeert, wordt hij bewust in de tegenwoordige tijd ingeleid.

De uitspraak ‘Ik zal’ vormt hierbij een sleutel in het citaat: ‘Ik zal een nieuwe verbond sluiten’ (vs8), ‘Ik zal een nieuw verbond maken’, ‘Ik zal Mijn Thora in hun verstand geven’, ‘Ik zal Mijn Thora op hun harten schrijven’ (vs10), ‘Ik zal hun tot God zijn’ (vs10), ‘Ik zal hun ongerechtigheden genadig zijn’ en ‘Ik zal hun zonden en hun overtredingen niet meer gedenken’ (vs12).

In plaats van de datief ‘vanwege haar gebrek’ (μεμγομενος γαρ αυτοις, 46, κ^c, B, D^c, â), volgen andere handschriften de accusatief ‘vanwege hun gebrek’ (μεμγομενος γαρ αυτους, κ, A, D*, K, P, Ψ, 33, 81). De eerste variant heeft

betrekking op het oude verbond uit vs7, terwijl de tweede betrekking heeft op de Israëlieten. Vanuit de context kiezen we voor de eerste variant (HB).⁶² Hoewel zowat alle andere Nederlandse vertalingen de tweede variant volgen (NBV, SV, HSV, NBG, WV, GNB).⁶³

| 9 | niet overeenkomstig het verbond dat Ik met hun vaders maakte ten dage dat Ik hen bij de hand nam om hen uit het land Egypte te leiden, want zij bleven niet in mijn verbond en Ik sloeg geen acht meer op hen, zegt de Heer.

De Israëlieten keerden Jahweh de rug toe nadat Hij hen had uitgeleid uit Egypte. Het verbond dat Jahweh met het volk had gesloten verbrak het volk door haar ongehoorzaamheid. God keek vandaar niet meer naar hen om en koos ervoor om een nieuw verbond te sluiten met de getrouwen uit het huis van Israël.

| 10 | Want dit is het verbond dat Ik na die dagen met het huis van Israël zal maken, zegt de Heer: 'Ik zal mijn wetten in hun verstand geven en Ik zal ze in hun harten schrijven; en Ik zal hun tot een God en zij zullen Mij tot een volk zijn.

Het nieuwe verbond brengt een relatie tussen Jahweh en de gelovigen tot stand die opgesloten ligt in het hart van alle verbonden, maar door de menselijke gebreken niet in vervulling kon gaan. Binnen het nieuwe verbond is dat anders. God zal door zijn Geest zijn wetten in onze harten schrijven. Doordat de gelovigen de God ontmoeten die boven de Thora staat, zullen ze verlangen om de Thora van Christus te volgen.

| 11 | En zij zullen geenszins leren ieder zijn medeburger en ieder zijn broeder door te zeggen: "Ken de Heer" want zij zullen Mij allen kennen, van de kleine tot de grote onder hen.

| 12 | Want Ik zal jegens hun ongerechtigheden genadig zijn en hun zonden zal Ik geenszins meer gedenken'.

| 13 | Door te zeggen 'nieuw', heeft Hij het eerste oud gemaakt. Wat nu oud is en verouderd, is dicht bij de verdwijning.

Ondanks dat Hb8 het langste citaat in het hele Nieuwe Testament bevat, geeft de schrijver geen uitvoerig commentaar op deze tekst. Hij

62 P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977), 298-299; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 281.

63 B.M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (Stuttgart:Deutsche Bibelgesellschaft, 1994), 597.

volstaat door er één woord uit te kiezen en dat nader te verklaren. Het woord dat hij kiest is ‘nieuw’ (Gr. *kainos*) uit vs8.

Tussen het oude verbond en het nieuwe verbond bestaat er in het algemeen een grote overeenkomst. Beiden zijn afkomstig van God en vandaar goed en recht en beiden bevatten de beloften Gods voor Israël (vgl. Rm9:6; 11:24-26). Maar beide verbonden staan niet evenredig naast elkaar. Ondanks dat er continuïteit is, is er ook grote discontinuïteit. Het ene verbond vervangt het andere. In Lc1:67-79 wijst de oude priester Zacharia al op de vervulling van het oude verbond in Christus (vgl. 2Ko1:20). Het nieuwe verbond vervangt het Mozaïsche verbond, omdat het er superieur aan is, zoals het felle zonlicht superieur is aan het vage maanlicht. Het ‘oude’ van het Mozaïsche verbond begon al te verdwijnen vanaf de tempelverwoesting (70nC). Vanaf dan was er geen priesterdienst meer mogelijk in Jeruzalem. De volledige verdwijning van de Mozaïsche Thora zal echter pas aanbreken als het nieuwe verbond in vervulling gaat.

c 9:1-10:18 – De verhevenheid van Christus’ offer

In 9:1-10:18 probeert de schrijver gedetailleerd te verklaren waarom het offer van Christus superieur is aan de offers onder het Mozaïsch verbond. Hij doet dat door gebruik te maken van drie hoofdargumenten (9:11-10:18) en het geheel in te leiden met een kort overzicht van de oudtestamentische priesterdienst (9:1-10).

9:1-10 – Inleiding: De oude tabernakel en priesterdienst

(1) Nu, het eerste verbond had dus voorschriften voor de dienst in het aardse heiligdom. (2) Want een tentdeel was ingericht, de eerste, waarin de menora was en de tafel met de toonbroden; deze wordt ‘het heilige’ genoemd. (3) Achter het tweede voorhangsel was een tentdeel, ‘het heilige der heiligen’ genoemd, (4) die een gouden wierookvat bevatte en de ark van het verbond, rondom geheel met goud overdekt, waarin een gouden kruik was die het manna bevatte, en de staf van Aäron die gebloeid had, en de tafelen van het verbond. (5) Daarboven waren de cherubs van de heerlijkheid die het verzoendeksel overschaduwden. We kunnen hierover nu niet in detail spreken. (6) Als deze dingen nu zo ingericht zijn, gaan de priesters continue in het eerste tentdeel om de diensten te volbrengen, (7) maar in de tweede alleen de hogepriester, eenmaal in het jaar, niet zonder bloed, dat hij offert voor zichzelf en voor de zonden die het volk uit onwetendheid heeft begaan. (8) Daarmee duidt de heilige Geest aan dat de weg tot het heiligdom nog niet bekend gemaakt is, zolang het eerste tentdeel nog dienstdoet. (9) Deze is een gelijkenis voor de tegenwoordige tijd, waarin gaven als slachtoffers worden geofferd, die het geweten van degenen die ze opdragen niet tot volmaakte zuiverheid kunnen brengen, (10) die alleen bestaan in eten en drinken en verschillende reinigingen: voorschriften van het vlees, tot op de tijd van het herstel opgelegd.

In Hb9:1-10 concentreert de schrijver zich hoofdzakelijk op de inrichting van de tabernakel en de dienst daaromtrent. Het geheel is omsloten door een inclusio dat ontstaat door de woorden 'voorschriften voor de dienst' (vs1) en 'voorschriften van het vlees' (vs10) en kunnen we in twee stukken verdelen: vs1-5 en vs6-10 die beide beginnen met een verwijzing naar de 'dienst'. Vs1-5 beschrijft het heilige aardse tabernakel en bevat in vs2-5a een chiasme:⁶⁴

- A Voorwerpen in het eerste tentdeel (vs2a).
- B Naam eerste tentdeel: 'het heilige' (vs2b).
- B' Naam tweede tentdeel: 'het heilige der heiligen' (vs3).
- A' Voorwerpen in het tweede tentdeel (vs4-5a).

In vs6-10 vinden we de richtlijnen voor de priesterdienst onder het oude verbond. In dit tweede gedeelte geeft de auteur in het kort al het belang van deze richtlijnen aan voor het nieuwe verbond.

| 1 | Nu, het eerste verbond had dus voorschriften voor de dienst in het aardse heiligdom.

Hb geeft in deze inleiding een overzicht van de aardse tabernakel (Gr. *hagion kosmikon*) die als prototype voor de bouw van de latere tempels diende. Deze aardse tabernakel was een afbeelding van de hemelse tabernakel.⁶⁵ Een parallel hiermee vinden we terug in andere tempels die de godenwereld weerspiegelden.⁶⁶ Sommigen zagen hun tempel zelfs als een afbeelding van de kosmos. Maar bij de tabernakel was dat laatste niet het geval. Ze was geen afbeelding van de schepping.⁶⁷ Dan zou er te veel gewicht worden gelegd in het Griekse *kosmikon* dat de schrijver gebruikt.

We zullen in de bespreking niet te zeer in detail over dit tabernakel schrijven, omdat de schrijver van Hb dat eveneens niet doet (vgl. vs5).

64 O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 298.

65 O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 298; O. Hofius, *Der Vorhang vor dem Thron Gottes: Eine exegetisch-religiöns-geschichtliche Untersuchung zu Hebräer 6, 19f. Und 10,19f.* (Tübingen: Mohr, 1972): 61; W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas: Word, 1991), 219.

66 C.H.T. Fletcher-Lewis, 'The Destruction of the Temple and the Relativization of the Old Covenant: Mark 13:31 and Matthew 5:18,' *The 'Reader Must Understand': Eschatology in Bible and Theology*, red. K. E. Brower en M.W. Elliott (Leicester: Apollos, 1997), 159.

67 Philo, *De Specialibus Legibus* 1.66; *De Vita Mosis* II.77-80; Flavius Josephus, *Joodse Oorlog* IV.324.

2 | Want een tentdeel was ingericht, de eerste, waarin de menora was en de tafel met de toonbroden; deze wordt ‘het heilige’ genoemd.

Binnen de tabernakel stond er in zuiden van het heilige een lampenstandaard, de menora (Ex25:31-40; 26:35). Aan de noordkant binnen het heilige stond de met goud overtrokken tafel waarop de priesters de toonbroden legden (25:23-30; 26:35).

3 | Achter het tweede voorhangsel was een tentdeel, ‘het heilige der heiligen’ genoemd,

Tussen het heilige en het heilige der heiligen (of ‘Allerheiligste’) bevond zich een voorhangsel dat beide vertrekken van elkaar scheidde (Ex26:31-33; Lv16:2,12; 21:23; 24:3).

4 | die een gouden wierookvat bevatte en de ark van het verbond, rondom geheel met goud overdekt, waarin een gouden kruik was die het manna bevatte, en de staf van Aäron die gebloeid had, en de tafelen van het verbond.

Volgens Hb9:4 bevond zich in het Allerheiligste het gouden ‘wierookvat’ (SV, HSV, TE), ‘reukofferaltaar’ (NBV, NBG, WV, GNB) of ‘wierookaltaar’ (NB, Gr. *thumiatérion*). Die plaatsbeschrijving is opvallend, aangezien het altaar traditioneel in het *heilige* wordt geplaatst (vgl. Lc1:8-11).⁶⁸ Vanuit het Oude Testament is het onmogelijk om de exacte plaats van het reukofferaltaar te lokaliseren.⁶⁹ Stond het in het heilige ‘voor het voorhangsel, dat voor de ark van de getuigenis hangt’ (Ex30:6; 40:26) of in het Allerheiligste als ‘altaar van de achterzaal’ (1Kn6:22; vgl. Op8:3; 9:13).⁷⁰ Een tussenoplossing is het om het altaar in het heilige zeer nabij het Allerheiligste te plaatsen.⁷¹ Daardoor staat het wierookvat in verband met de ark van het verbond (vgl. Ex40:5).

Hb noemt naast het altaar de met goud overtrokken ark van het verbond in het Allerheiligste (Ex25:10-16). Hierop rustte de heerlijkheid van Jahweh (25:22). De schrijver noemt drie objecten die zich in de ark bevonden: de gouden mannakruik, de Aäronstaf en de verbondstafelen. Hoewel de Masoretische tekst de eerste twee objecten voor de ark plaatst

68 H.L. Strack en P. Billerbeck, *Kommentar zum neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, Bnd.III (München, 1979), 737; Philo, *De Vita Mosis* II.94-95, 101-104; *Quis Rerum Divinarum Heres Sit* 226; Flavius Josephus, *Joodse Oorlog* V.216-218; *Joodse Oudheden* III.139-147, 198.

69 C. Houtman, *Exodus. Deel III* (COT; Kampen:Kok, 1996), 539; D.P. Rogers, *Gods tent in de woestijn* (Apeldoorn:Medema, 1981), 103.

70 Zie verder: *Baruch* 6.7.

71 C.F. Keil, *Genesis und Exodus* (BKAT; Leipzig:Dörffling und Franke, 1878), 583; W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebraëer* (Bielefeld:CLV, 1994), 248-249; D.P. Rogers, *Gods tent in de woestijn* (Apeldoorn:Medema, 1981), 106; F.C. Fensham, *Exodus* (POT; Nijkerk:Callenbach, 1984), 207.

(Ex16:32-34; Nm17:10-11), plaatst de Septuaginta de mannakruik in de ark (LXX:Ex16:33). Volgens de Talmoed zouden de kruik en staf, samen met een oliefles en Filistijnse schatkist niet meer in de ark, maar in het Allerheiligste worden bewaard (vgl. 1Kn8:9; 2Kr5:10).⁷² Reden daarvoor was dat de mens Gods verbondstafelen hadden geschonden, Gods gezag negeerde (uitgedrukt door de staf) en Gods voorzienigheid afwees (uitgedrukt door het manna).

| 5 | Daarboven waren de cherubs van de heerlijkheid die het verzoendeksel overschaduwden. We kunnen hierover nu niet in detail spreken.

Op het verzoendeksel dat op de ark lag bevonden zich cherubs die het deksel overschaduwde. De auteur van Hb kiest ervoor om niet te veel bijzonderheden te noemen in zijn beschrijving van de tabernakel. Er zou nog veel meer te zeggen zijn van de tabernakel als we alleen al denken aan de typologieën.⁷³ Maar al dat is niet van belang voor zijn betoog en leidt af van het gekozen onderwerp.

| 6 | Als deze dingen nu zo ingericht zijn, gaan de priesters continue in het eerste tentdeel om de diensten te volbrengen,

De priesters hadden als taak om bijvoorbeeld binnen het heilige van de tabernakel de menora brandende te houden (Ex27:20-21) en de toonbroden wekelijks op de sabbat te vervangen (Lv24:8-9).

| 7 | maar in de tweede alleen de hogepriester, eenmaal in het jaar, niet zonder bloed, dat hij offert voor zichzelf en voor de zonden die het volk uit onwetendheid heeft begaan.

Vs7 plaatst de hogepriester tegenover de priesters. De priesters mochten continue ingaan in het eerste gedeelte, zonder speciale vereisten; de hogepriester mocht slechts één keer per jaar ingaan in het tweede gedeelte, met de eis dat hij bloed bij zich had.⁷⁴ Hij zou dit bloed sprenkelen voor en over de verbondsark vanwege 'de onreinheid en zonden van de Israëlieten' (Lv16:16, vgl. vs6-17).

| 8 | Daarmee duidt de heilige Geest aan dat de weg tot het heiligdom nog niet bekend gemaakt is, zolang het eerste tentdeel nog dienstdoet.

⁷² Babylonische Talmoed, traktaat *Baba Bathra* 14a; Jeruzalemse Talmoed, traktaat *Sotah* 8.3; Targum Ex16:33; Nm17:25.

⁷³ Voor een gedetailleerd onderzoek over deze typologieën zie: K. Tavernier, *Jezus vinden in de tabernakel* (Vaassen:Medema, 2007).

⁷⁴ W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 222.

Doordat er een verschil was tussen het eerste gedeelte (het heilige, vs2,6) en een tweede gedeelte (het Allerheiligste, vs3,7) binnen de tabernakel, duidt de Geest aan dat er geen open doorgang is tussen beide gedeeltes. Enkel één persoon, de hogepriester, kon slechts één keer per jaar het Allerheiligste binnengaan.

| 9 | Deze is een gelijkenis voor de tegenwoordige tijd, waarin gaven als slachtoffers worden geofferd, die het geweten van degenen die ze opdragen niet tot volmaakte zuiverheid kunnen brengen,

Het bestaan van een onderscheid tussen het heilige en het Allerheiligste in de tabernakel was een gelijkenis voor de actuele toestand van het oude verbond dat in contrast stond met de toekomstige tijd van het nieuwe verbond.⁷⁵ Vanwege de menselijke zonde zijn er binnen het oude verbond een offer noodzakelijk en dat zal ook het geval moeten zijn binnen het nieuwe verbond.

| 10 | die alleen bestaan in eten en drinken en verschillende reinigingen: voorschriften van het vlees, tot op de tijd van het herstel opgelegd.

Zaken als eten, drinken en reinigingen zijn voorschriften van de vergankelijkheid: van het vlees. Binnen het nieuwe bestel krijgen deze dingen een nieuwe waarde. Dat nieuwe bestel is daarbij voor de auteur de tijd van het herstel.

9:11-22 – Argument 1: Christus' verheven bloed

(11) Christus echter, gekomen als hogepriester van de komende goederen, door de grotere en volmaktere tabernakel, niet met handen gemaakt (dat is niet van deze schepping), (12) is eens-en-voor-altijd ingegaan in het heiligdom na een eeuwige verlossing verworven te hebben. Hij ging niet binnen door het bloed van bokken en kalveren, maar door zijn eigen bloed. (13) Want als het bloed van bokken en stieren en de as van een jonge koe, gesprendeld op de onheiligen, heiligt tot de reinheid van het vlees, (14) hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door de eeuwige Geest zichzelf vlekkeloos aan God heeft geofferd, ons geweten reinigen van dode werken, om de levende God te dienen. (15) En daarom is Hij Middelaar van een nieuw verbond, zodat, nu de dood heeft plaatsgevonden tot verlossing van de overtredingen onder het eerste verbond, de geroepen de belofte van de eeuwige erfenis ontvangen. (16) (Want om een verbond vast te stellen is de dood nodig voor de verbondmaker; (17) want een verbond wordt geldig op basis van de dood, het heeft geen kracht zolang de verbondmaker leeft.) (18) Vandaar is ook het eerste verbond niet zonder bloed ingewijd. (19) Want toen door Mozes naar de wet elk gebod tot het hele volk gesproken was, nam hij het bloed van de kalveren [en de bokken] met water en scharlaken wol en hysop en besprenkelde zowel het boek zelf als het hele volk. (20) Hij zei: 'Dit is het bloed van het verbond dat God jullie geboden heeft.' (21) Evenzo

75 H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia: Fortress, 1989), 241.

besprenkelde hij zowel de tabernakel als alle dienstvaten met het bloed. (22) En met bloed wordt bijna alles volgens de wet gereinigd, en zonder bloedstorting is er geen vergeving.

| 11 | Christus echter, gekomen als hogepriester van de komende goederen, door de grotere en volmaaktere tabernakel, niet met handen gemaakt (dat is niet van deze schepping),

Net als in het voorafgaande gedeelte, begint Hb ook dit gedeelte met een algemene inleiding. De naam van Christus is bewust vooraan geplaatst in het Grieks om alle aandacht op het werk van de Messias te richten.⁷⁶ Hij is de Messias die als hogepriester verscheen in de voleinding van de eeuwen (vs26) en de komende goederen bemiddeld. Hij is als hogepriester ingegaan in een veel beter en verhevener tabernakel (Hb6:19-20; 8:1-2). Het Griekse *dia* is hierbij plaatselijk opgevat ('doorheen') en niet als instrumentaal ('door middel') zoals dat het geval is in vs12: 'door zijn bloed'.⁷⁷

Doordat de meningen hierover verschillen is er ook verschil van mening over de identiteit van de 'grotere en volmaaktere tabernakel'. Er is gedacht aan (1) Christus' eigen lichaam als tempel van God (Jh2:19-22);⁷⁸ en (2) de gemeente als tempel van God. Beide voorstellen hebben het nadeel dat ze weinig aandacht hebben voor de context van het vers. Hb spreekt nergens over de tabernakel in de betekenis van Christus' lichaam. De auteur gebruikt hiervoor het Griekse *sarx* (2:14; 5:7; 10:20). Doordat het binnen Hb9 vooral over de hemelse tabernakel gaat (vs1-10,24) hoeven we de tabernakel niet symbolisch op te vatten.⁷⁹ Het tabernakel waarin Christus diende is niet van deze wereld. Christus betrad de hemelse tempel.

In plaats van 'komende goederen' (γενομενων, ^s,⁴⁶, B, D*) lezen andere handschriften 'gekomen goederen' (μελλοντων, ^s, A, D², K, L, P, ^{aa}). De eerste lezing verdient de voorkeur vanwege zijn ouderdom en oorspronkelijkheid.

76 P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 448.

77 W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 237.

78 B.F. Westcott, *The Epistle to the Hebrews* (Londen:Macmillan & Co., 1889), 256-260; J. Swetnam, "The Greater and More Perfect Tent": A Contribution to the Discussion of Hebrews 9, 11', *Biblica* 47 (1966): 91-106; A. Cody, *Heavenly Sanctuary and Liturgy in the Epistle to the Hebrews: The Achievement of Salvation in the Epistle's Perspectives* (Meinrad:Grail, 1960), 155-165.

79 P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977), 283-290; W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 237.

| 12 | is eens-en-voor-altijd ingegaan in het heiligdom na een eeuwige verlossing verworven te hebben. Hij ging niet binnen door het bloed van bokken en kalveren, maar door zijn eigen bloed.

De schrijver vergelijkt Christus' bloed met dat van de 'bokken en kalveren'. Het offeren van bokken en kalveren was binnen de Mozaïsche Thora meermaals voorgeschreven (Lv16:3,5-11,15-16; Nm7:15-16,87). De bok diende voor de verzoening van het volk en het kalf voor de verzoening van de hogepriester en zijn familie. Beide offers bracht de hogepriester tijdens de Grote Verzoendag.

In tegenstelling tot deze offers die de oudtestamentische (hoge)priester telkens opnieuw bracht, is Christus eens en voor altijd in het heiligdom gegaan. Zijn offer is definitief en voor eeuwige voldoende om de mensheid te verlossen.

Christus ging de hemelse tempel binnen door zijn eigen bloed (vgl. Hb7:27). Het is van belang erop te letten dat Hb duidelijk spreekt over het naar binnengaan van Christus 'door zijn eigen bloed' (SV, HSV, TE, NB). Dat betekent meer dan de vertaling 'met zijn eigen bloed' (NBV, NBG, WV, GNB)! Het wijst erop dat zijn eigen bloed Hem de doorgang gaf in het hemelse Allerheiligste. Hij is gekenmerkt door zijn eigen bloed, ingegaan in het heiligdom. Door zijn daad bewerkte Christus geen tijdelijke verlossing voor het volk, maar een eeuwige verlossing. De joden in de nieuwtestamentische tijd dachten vooral dat de Messias hen zou bevrijden van de Romeinse vijanden. Maar de verlossing die Christus bracht ging verder het was een volmaakte verlossing van alle kwaad.

In Hb9:11-12 vinden we zodoende opnieuw de contrasten tussen Christus en de oudtestamentische priesterdienst:

- (1) De oudtestamentische priester ging het aardse tabernakel binnen, Christus het hemelse tabernakel (vgl. 9:1,11).
- (2) De daad van de oudtestamentische priester was tijdelijk, Christus' daad is eeuwig (vgl. 9:9,12).
- (3) Het offer van de oudtestamentische priester had een tijdelijke waarde, Christus' offer heeft een eeuwige waarde (vgl. 9:13,12).
- (4) De oudtestamentische priester moest gebruik maken van dierenbloed, Christus gaf zijn eigen bloed (vgl. 9:7,12,14).

| 13 | Want als het bloed van bokken en stieren en de as van een jonge koe, gesprenkeld op de onheiligen, heiligt tot de reinheid van het vlees,

Het bloed van de offers die bijvoorbeeld geofferd werden op de Grote Verzoendag reinigde de mens slechts aan de buitenkant.⁸⁰ Ze konden de volledige zonde niet van de mens afwissen.

| 14 | hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door de eeuwige Geest zichzelf vlekkeloos aan God heeft geofferd, ons geweten reinigen van dode werken, om de levende God te dienen.

Christus gaf zichzelf door middel van de kracht van de eeuwige Geest aan God. Daarmee bedoelt de schrijver de heilige Geest die in overeenstemming handelt met de Geest van Christus. We hoeven vandaar niet perse een scheiding tussen beiden mogelijkheden te maken, zoals onder uitleggers soms gebeurt.⁸¹ Opvallend is wel dat de term ‘eeuwige Geest’ nergens anders in het Nieuwe Testament of de vroege christelijke literatuur verschijnt.⁸²

De Heer Jezus was geen dier dat passief de offerdood over zich liet komen, maar een mens die actief bewust als een menselijk vlekkeloos Lam voor deze daad koos.

In plaats van ‘ons’ (ἡμῶν, A, D*, K, P) lezen andere handschriften ‘jullie’ (ὑμῶν, κ, D², ã).

| 15 | En daarom is Hij Middelaar van een nieuw verbond, zodat, nu de dood heeft plaatsgevonden tot verlossing van de overtredingen onder het eerste verbond, de geroepen de belofte van de eeuwige erfenis ontvangen.

Over Christus als de middelaar van het nieuwe verbond sprak de schrijver al in Hb8:6 (zie aldaar). Door de dood van Christus is het nieuwe verbond in werking getreden. Het is van belang erop te letten dat de schrijver de dood in relatie met het verbond ziet (vgl. vs16-17) en niet in relatie met de redding of zegening.⁸³ De dood was in het Oude Testament nodig om een verbond te sluiten.

| 16 | (Want om een verbond vast te stellen is de dood nodig voor de verbondmaker;

80 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 311; W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 267.

81 Zie voor de heilige Geest: H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia:Fortress, 1989), 251; P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977), 359. Zie voor Christus' Geest: W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 240; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 216-217; P. Ellingworth, *The Epistle to the Hebrews* (NIGTC; Grand Rapids:Eerdmans, 1993), 456-457.

82 W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 240.

83 J.J. Hughes, 'Hebrews ix 15ff. and Galatians iii 15ff.: A Study in Covenant Practice and Procedure,' *Novum Testamentum* 21 (1979): 38-39.

Binnen de vertaling is er discussie over de weergave van het Griekse *diatheke* dat normaal ‘verbond’ betekent (vgl. vs15). Doordat er in vs15 sprake is van een ‘erfenis’ kan er gedacht worden aan een testament of laatste wilsbeschikking.⁸⁴ Maar eveneens is het mogelijk om te denken aan de offers van het oude verbond waarvan binnen de context de hele tijd sprake is.⁸⁵ De laatste mogelijkheid heeft als voordeel dat ook elders binnen Hb *diatheke* de betekenis ‘verbond’ heeft.

Als er iemand in het Oude Testament een verbond sloot diende men dit te bevestigen door het de dood van dieren (Gn15:10,17; Jr34:18). Hierdoor maakte de verbondssluiters aan elkaar duidelijk dat bij het niet nakomen van het verbond hetgeen met de afvallige moest gebeuren als wat met de dieren gebeurde. Zonder dit had een verbond geen vastheid (vs18).⁸⁶

| 17 | want een verbond wordt geldig op basis van de dood, het heeft geen kracht zolang de verbondmaker leeft.)

Door de dood van Christus had het oude verbond geen kracht meer en door het offer van Christus ontving het nieuwe verbond zijn geldigheid.

| 18 | Vandaar is ook het eerste verbond niet zonder bloed ingewijd.

Over de inwijding van het eerste verbond vernemen we in Ex24:4-8 waar Mozes als priester tussen God en het volk fungeert:

‘Hierna schreef Mozes alles op wat Jahweh had gezegd. De volgende morgen bouwde hij aan de voet van de berg een altaar en richtte hij twaalf gedenkstenen op, voor elk van de twaalf stammen van Israël één. Hij droeg een aantal jonge Israëlieten op om Jahweh brandoffers te brengen en stieren te slachten voor een vredeoffer. Mozes nam de helft van het bloed en deed dat in schalen, de andere helft goot hij tegen het altaar. Vervolgens nam hij het boek van het verbond en las dit aan het volk voor, en zij zeiden: “Alles wat Jahweh gezegd heeft zullen we ter harte nemen.” Toen nam Mozes het bloed en besprenkelde daarmee het volk. “Met dit bloed,” zei hij, “wordt het verbond

84 H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia:Fortress, 1989), 255-256; P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977), 268-273; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 221-224.

85 W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 242-243; G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 313.

86 W.G. Johnsson, *Defilement and Purgation in the Book of Hebrews* (Diss; Vanderbilt University, 1973), 313.

bekrachtigd dat Jahweh met u heeft gesloten door u al deze geboden te geven.”

| 19 | Want toen door Mozes naar de wet elk gebod tot het hele volk gesproken was, nam hij het bloed van de kalveren [en de bokken] met water en scharlaken wol en hysop en besprenkelde zowel het boek zelf als het hele volk.

Door het besprenkelen sloot het volk samen met God het eerste verbond. Dat werd evenals elders normaal gedaan met hysop (Lv14:4-7,51-52; Nm19:6).⁸⁷ Opvallend is dat de schrijver van Hb stelt dat Mozes ook het boek besprenkelt. Deze gegevens vinden we niet terug in het Oude Testament. Courthial probeert dit op te lossen door te stellen dat het boek op het altaar lag waar Mozes het bloed tegen uitgoot (Ex24:6).⁸⁸

De woorden ‘en de bokken’ (καὶ τῶν τραγῶν, κ*, A, C, D, P) zijn niet aanwezig in andere handschriften (ⲓ⁴⁶, κ², K, L, Y). Wellicht ontstond de toevoeging door aanpassing met vs12.

| 20 | Hij zei: ‘Dit is het bloed van het verbond dat God jullie geboden heeft.’

Het citaat dat de schrijver geeft uit Ex24:8 wijkt zowel van de Masoretische Tekst en Septuaginta af: ‘Zie, het bloed van het verbond dat Jahweh met jullie sloot’ (MT), ‘Zie, het bloed van het verbond dat de Heer met jullie sloot’ (LXX). In plaats van ‘zie’ (Gr. *idou*) leest Hb ‘dit’ (Gr. *touto*). De aanhef herinnert daardoor aan Christus’ woorden tijdens het laatste avondmaal (Mt26:28; Mc14:24).⁸⁹ Toch ontbreekt een expliciete verwijzing naar het avondmaal, waardoor we voorzichtig willen zijn met het trekken van verdere conclusies.

| 21 | Evenzo besprenkelde hij zowel de tabernakel als alle dienstvaten met het bloed.

Het verband tussen dit vers en de voorafgaande verzen is onduidelijk. We krijgen de indruk dat Mozes de tabernakel met hetzelfde bloed besprenkelde als dat van het Sinaï-verbond. Het gegeven dat Mozes de tabernakel met bloed besprenkelde vinden we eveneens niet expliciet terug in het Oude Testament. Wel spreekt Flavius Josephus over het

87 P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977), 375-376.

88 P. Courthial, ‘La portée de diatheuceu en Hébreux 9:16-17,’ *Études Evangéliques* 36 (1976): 41-42.

89 O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 319-320; G. Theissen, ‘Untersuchungen zum Hebräerbrief,’ *Studien zum Neuen Testament* 2 (Gütersloh:Mohn, 1969), 72; K.J. Thomas, ‘The Old Testament Citations in Hebrews,’ *New Testament Studies* 11 (1964-65): 313-314; J.C. McCullough, ‘The Old Testament Quotations in Hebrews,’ *New Testament Studies* 26 (1979-80): 375.

gebruik van olie en bloed.⁹⁰ In de Talmoed vinden we eveneens dit verband tussen olie en bloed terug en staat de olie symbolisch voor het bloed.⁹¹

Een andere mogelijkheid is het om te denken aan de besprenkeling van het tabernakel met bloed tijdens de Grote Verzoendag en tijdens het offer van de rode vaars waarop de auteur in vs12-13 aanspeelde (Nm19:4). Maar op de Grote Verzoendag was het niet Mozes die het bloed sprenkelde.⁹²

| 22 | En met bloed wordt bijna alles volgens de wet gereinigd, en zonder bloedstorting is er geen vergeving.

Onder de Mozaïsche Thora was het gebruikelijk dat er bloed moest vloeien om vergeving tot stand te kunnen brengen. Het ging vandaar niet primair om het doden van dieren, maar om het bloed dat op het altaar werd gestort om verzoening tussen de zondaar en God te bewerken. Het bloed is het medium tot vergeving.

9:23-28 – Argument 2: Christus' hemelse offer

(23) Het was dus nodig dat wel de zinnebeelden van de dingen die in de hemelen zijn hierdoor gereinigd werden, maar de hemelse dingen zelf door betere slachtoffers dan deze. (24) Want Christus is niet ingegaan in het met handen gemaakte heiligdom, een tegenbeeld van het ware, maar in de hemel zelf, om nu te verschijnen voor het aangezicht van God voor ons; (25) ook niet opdat Hij zichzelf dikwijls offerde, zoals de hogepriester elk jaar ingaat in het heiligdom met vreemd bloed; (26) anders had Hij van de grondlegging van de wereld af dikwijls moeten lijden. Maar nu is Hij eenmaal in de voleinding van de eeuwen geopenbaard om de zonde af te schaffen door het slachtoffer van zichzelf. (27) En evenzeer als het de mensen beschikt is eenmaal te sterven en daarna het oordeel, (28) zo zal ook Christus, eenmaal geofferd om de zonden van velen te dragen, de tweede keer zonder zonde verschijnen tot behoudenis aan hen die Hem verwachten.

| 23 | Het was dus nodig dat wel de zinnebeelden van de dingen die in de hemelen zijn hierdoor gereinigd werden, maar de hemelse dingen zelf door betere slachtoffers dan deze.

De reiniging onder de Mozaïsche Thora wees vooruit naar de komende reiniging die zou plaatsvinden onder het nieuwe verbond. De 'dingen die in de hemelen zijn' konden niet door het bloed van het Mozaïsche verbond worden gereinigd.

De schrijver van Hb maakt duidelijk dat ook de hemelse dingen gereinigd dienden te worden. Dit gebeurde niet door de offerwetten van

90 Flavius Josephus, *Joodse Oudheden* III.8.6.

91 Babylonische Talmoed, traktaat *Joma* 4a.

92 W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 273.

het Oude Testament, maar door het bloed van Christus. Net zoals een zondaar zijn omgeving beïnvloed (Lv21:15) en vandaar zelfs de objecten (Nm19:21) in het Oude Testament gereinigd dienen te worden, moeten ook de hemelse dingen gereinigd worden van zonde (vgl. Lv16:16; 20:3; 21:23; Nm19:20).⁹³ Zo reinigt het bloed van Christus het hemelse heiligdom van de zonde.

| 24 | **Want Christus is niet ingegaan in het met handen gemaakte heiligdom, een tegenbeeld van het ware, maar in de hemel zelf, om nu te verschijnen voor het aangezicht van God voor ons;**

De auteur plaatst het aardse tabernakel duidelijk tegenover het hemelse tabernakel door het eerste te kenmerken als 'het met handen gemaakte heiligdom'. Dit eerste tabernakel is een afbeelding, een type, van de hemelse tabernakel waar Christus naar binnen ging.

| 25 | **ook niet opdat Hij zichzelf dikwijls offerde, zoals de hogepriester elk jaar ingaat in het heiligdom met vreemd bloed;**

Net als in voorafgaande passages concentreert Hb zich sterk op de offerdienst tijdens de Grote Verzoendag. Het deze dag waarop de hogepriester het Allerheiligste van het tabernakel binnenging met vreemd bloed.

| 26 | **anders had Hij van de grondlegging van de wereld af dikwijls moeten lijden. Maar nu is Hij eenmaal in de voleinding van de eeuwen geopenbaard om de zonde af te schaffen door het slachtoffer van zichzelf.**

In tegenstelling tot de oudtestamentische hogepriester ging Christus slechts eenmaal het Allerheiligste binnen. Tegenover het 'elk jaar' in vs25 staat zodoende het 'eenmaal' van vs26. Door zijn offer gaf Christus de zonde de doodsteek. Het kwaad is alle macht ontnomen door Christus de Triomfator. Het kruis is vandaar cruciaal binnen Gods heilsplan. Maar voor de ongelovigen is het, net als vroeger, een dwaasheid. Tegenwoordig heeft het kruis voor onze samenleving geen betekenis meer. Het is van een martelinstrument veranderd in een juweelstuk dat geen verdere waarde meer heeft.

⁹³ H. Windisch, *Der Hebräerbrief* (HNT; Tübingen: Mohr, 1931), 85; E. Riggenbach, *Der Brief an die Hebräer* (KNT; Leipzig: Deichert, 1922), 283; A. Cody, *Heavenly Sanctuary and Liturgy in the Epistle to the Hebrews: The Achievement of Salvation in the Epistle's Perspectives* (Meinrad: Grail, 1960), 81-91; W.G. Johnsson, *Defilement and Purgation in the Book of Hebrews* (Diss; Vanderbilt University, 1973), 256-261; Contra: J. Moffatt, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Hebrews* (ICC; Edinburgh: Clark, 1924), 132; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 1990), 218.

| 27 | En evenzeer als het de mensen beschikt is eenmaal te sterven en daarna het oordeel,

De mens is sterfelijk. Elke dag als we langs een kerkhof wandelen, wordt deze uitspraak bevestigd. Zowel de goede als de kwade sterven, de ouden en de jongen. De mens is het beschikt om éénmaal te sterven. Er zijn maar weinig uitzonderingen in de Bijbel geweest van mensen waarvoor dit niet gold.

De Targum Neofiti I beschrijft Kaïn als de eerste mens die deze waarheid uit vs27 ontkent en stelt:

‘Er is geen oordeel, er is geen Rechter, er is geen andere wereld, er is geen beloning voor de rechtvaardige, er is geen vergelding voor de goddeloze’ (Tg:Gn4:8).

De katholieke kerk gebruikt dit vers om op te wijzen dat het na de dood met een een loutering zal plaatsvinden. Bij die loutering denkt men dan aan het vagevuur.

| 28 | zo zal ook Christus, eenmaal geofferd om de zonden van velen te dragen, de tweede keer zonder zonde verschijnen tot behoudenis aan hen die Hem verwachten.

Nadat Christus zichzelf als offer gebracht heeft in de hemelse tabernakel, zal Hij straks als hogepriester voor zijn volk verschijnen. Dan zal onze Hogepriester verschijnen en de Verzoendag vandaar ten einde zijn om het volgende feest, het Loofhuttenfeest, te vieren. Het is boeiend te zien hoe groot de vreugde in de oudheid was als de hogepriester te voorschijn kwam. We ervaren daarvan iets door de schrijver Jozef ben Sirach in zijn werk Sirach, als hij schrijft over de hogepriester Simon de rechtvaardige:

‘Welk een glans omgaf hem toen hij uit het Huis van het voorhangsel kwam en zich tot het volk wendde!’ (50:5).

Vragen

[Waarom gebruikt God de bloedige offers in zijn heilsplan?](#)

10:1-18 – Argument 3: Christus' eeuwige offer

(1) Want daar de wet een schaduw heeft van de toekomstige goederen, niet het beeld van de dingen zelf, kan zij met dezelfde slachtoffers die men voortdurend elk jaar offert, hen die naderen nooit volmaken. (2) Zou anders het offeren daarvan niet opgehouden zijn, omdat zij die de dienst verrichten, eenmaal gereinigd geen enkel geweten van zonden meer zouden gehad hebben? (3) Maar in deze offers is elk jaar een in herinnering brengen van zonden. (4) Want het is onmogelijk dat bloed van stieren en bokken zonden wegneemt.

(5) Daarom zegt Hij bij zijn komen in de wereld: 'Slachtoffer en offerande hebt U niet gewild, maar U hebt Mij een lichaam toebereid; (6) in brandoffers en zondoffers hebt U geen behagen gehad. (7) Toen zei Ik: zie, Ik kom (in de boekrol is over Mij geschreven) om uw wil te doen, O God!' (8) Terwijl Hij vooraf zei: 'Slachtoffers en offeranden, brandoffers en zondoffers hebt U niet gewild en U hebt er geen behagen in gehad' (die naar de wet geofferd worden), (9) zei Hij daarna: 'Zie, Ik kom om uw wil te doen'. Hij neemt het eerste weg om het tweede te stellen. (10) Door die wil zijn wij geheiligd door middel van de offerande van het lichaam van Jezus Christus, eens voor altijd.

(11) En iedere priester staat wel dagelijks dienst te doen en dezelfde slachtoffers dikwijls te offeren, die nooit zonden kunnen wegnemen. (12) Maar Hij, nadat Hij een slachtoffer voor de zonden geofferd heeft, is voor altijd gaan zitten aan Gods rechterhand (13) en wacht voortaan, totdat zijn vijanden gelegd worden tot een voetbank voor zijn voeten. (14) Want door een offerande heeft Hij voor altijd hen volmaakt die geheiligd worden.

(15) En ook de heilige Geest getuigt het ons, (16) want nadat Hij gezegd heeft: 'Dit is het verbond dat Ik na die dagen met hen zal maken, zegt de Heer: Ik zal mijn wetten in hun harten geven en Ik zal ze in hun verstand schrijven; (17) en hun zonden en hun wetteloosheden zal Ik geenszins meer gedenken'. (18) Waar nu vergeving hiervan is, daar is geen offerande meer voor de zonde.

In dit gedeelte maakt de schrijver het verheven offer van Christus' duidelijk. We kunnen het gedeelte als volgt structureren:

- A Onvolmaaktheid van de offers onder het oude verbond (10:1-4)
- B Het volmaakte offer van Christus' naar Gods wil (10:5-10)
- B' Christus' verhevenheid aan Gods rechterhand (10:11-14)
- A' Volmaaktheid van het offer onder het nieuwe verbond (10:15-18)

Het is boeiend de verwijzingen naar de offeranden en de heiliging/vergeving telkens in het slot van deze onderdelen te zien, waarbij het slot van het eerste deel dan het contrast met de andere drie delen vormt:

- (1) Want het is onmogelijk dat bloed van stieren en bokken zonden wegneemt. (vs4).
- (2) Door die wil zijn wij geheiligd door middel van de offerande van het lichaam van Jezus Christus, eens voor altijd. (vs10).

(3) Want door een offerande heeft Hij voor altijd hen volmaakt die geheiligd worden. (vs14).

(4) Waar nu vergeving hiervan is, daar is geen offerande meer voor de zonde. (vs18).

Door deze literaire stijl herhaalt de schrijver zijn belangrijkste gedachten uit de preek en legt hij de nadruk op bepaalde kernwaarden.⁹⁴

| 1 | **Want daar de wet een schaduw heeft van de toekomstige goederen, niet het beeld van de dingen zelf, kan zij met dezelfde slachtoffers die men voortdurend elk jaar offert, hen die naderen nooit volmaken.**

Binnen de Mozaïsche Thora was het onmogelijk een offer dat voldoende was voor alle zonden (Hb7:11,19). Hoewel de priesters vele offers brachten, konden deze offers er niet voor zorgen dat de gelovigen nader tot God raakten. Er bleef een duidelijke afstand in de relatie tussen God en de mens, die de wet niet kon opheffen.

Het woord 'niet' (οὐκ) in het eerste gedeelte van het vers is afwezig in sommige handschriften (ϋ⁴⁶, κ², K, L, Ψ). Daardoor lijkt de schrijver zijn eerste gedachte te herhalen.⁹⁵ 'Want daar de wet een schaduw heeft van de toekomstige goederen, het beeld van de dingen zelf'. Maar vanuit de tekst lijkt het beter om de 'schaduw' als tegenovergestelde van het 'beeld' te zien.

| 2 | **Zou anders het offeren daarvan niet opgehouden zijn, omdat zij die de dienst verrichten, eenmaal gereinigd geen enkel geweten van zonden meer zouden gehad hebben?**

Als het mogelijk was geweest dat het oude verbond de gelovige in dezelfde nabijheid bracht als het nieuwe verbond, had Christus niet hoeven te sterven. De offers zouden dan niet hoeven op te houden.

| 3 | **Maar in deze offers is elk jaar een in herinnering brengen van zonden.**

De offers herinnerden de gelovigen dat ze als zondaren afhankelijk waren van een plaatsvervangend offer.

| 4 | **Want het is onmogelijk dat bloed van stieren en bokken zonden wegneemt.**

Geen dierenoffer kon de zonden van de gelovigen uitdelgen. Het enige dat mogelijk was, was dat de gelovige een tijdelijke reiniging aan de buitenkant ervoer (Hb9:13). Van een volledige eeuwige reiniging was geen sprake binnen de Mozaïsche Thora.

94 W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 258.

95 F.W. Beare, 'The Text of the Epistle to the Hebrews in P46,' *Journal of Biblical Literature* 63 (1944): 379-396.

| 5 | Daarom zegt Hij bij zijn komen in de wereld: ‘Slachtoffer en offerande hebt U niet gewild, maar U hebt Mij een lichaam toebereid;

Hb maakt zijn toehoorders duidelijk dat Christus’ offer verheven was boven het offers van de dieren. Hij citeert daarvoor Ps40:6-8 en geeft te kennen dat het de Messias zelf is die deze woorden uitspreekt. Hij kwam vrijwillig naar deze aarde en had het verlangen om de wil van God te doen. God de Zoon werd mens en kon daardoor zichzelf als offer aan God aanbieden (vgl. Jh1:9; 6:14; 11:27).

Net als codex Sinaiticus, Vaticanus en Alexandrinus gebruikt Hb in dit citaat in plaats van de ‘oren doorboord’ (MT) de woorden ‘een lichaam toebereid’ (LXX). Het lichaam verwijst hierbij naar de volledige mens. Doordat de schrijver de LXX volgt en ‘lichaam’ leest in plaats van ‘oren’, geeft hij te kennen dat wie het oor van iemand heeft, het hele lichaam heeft. Dat zal ook bedoeling zijn geweest van het oorspronkelijke citaat in Ps40.⁹⁶

| 6 | in brandoffers en zondoffers hebt U geen behagen gehad.

De gedachte dat Jahweh geen behagen heeft in het louter brengen van offers vinden we meermaals in het Oude Testament (1Sm15:22; Ps50:8-10; Js1:10-13; Jr7:21-24; Hs6:6).

| 7 | Toen zei Ik: zie, Ik kom (in de boekrol is over Mij geschreven) om uw wil te doen, O God!

De boekrol verwijst in dit citaat terug naar Gods Woord, waarin de komst van de Messias staat vermeld. Het citaat wijkt aan het slot af van de Septuaginta: ‘Ik verlang om uw wil te doen, O mijn God’. Het zijn de woorden die de Zoon tot de Vader uitspreekt.

Christus kwam om de wil van God te doen. Nog nooit had iemand volledig de wil van God gedaan. Mensen hadden wel gedaan wat recht was in de ogen van Jahweh, maar hun leven kende ook ongehoorzaamheid tegenover God.

| 8 | Terwijl Hij vooraf zei: ‘Slachtoffers en offeranden, brandoffers en zondoffers hebt U niet gewild en U hebt er geen behagen in gehad’ (die naar de wet geofferd worden),

⁹⁶ T.G. Stylianopoulos, ‘Shadow and Reality: Reflections on Hebrews 10:1-18,’ *Greek Orthodox Theological Review* 17 (1972): 229-230; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 232; P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids:Eerdmans, 1977),386; W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 255.

| 9 | zei Hij daarna: ‘Zie, Ik kom om uw wil te doen’. Hij neemt het eerste weg om het tweede te stellen.

Bij het eerste dat wordt weggenomen, mogen we denken aan het ontoreikende Mozaïsche systeem dat door het toereikende werk van Christus wordt vervangen (vgl. Hb8:7,13; 9:15,18).

| 10 | Door die wil zijn wij geheiligd door middel van de offerande van het lichaam van Jezus Christus, eens voor altijd.

De ‘wil’ waarvan sprake is, laat ons terugdenken aan vs7 en 9. Specifiek spreekt dit vers over Christus’ lichaam (Gr. *soma*) en niet over zijn ‘vles’ (Gr. *sarx*), zoals dat elders gebeurt (Hb2:14; 5:7). Wellicht doet de schrijver dit om het verband met de boven geciteerde Ps40 duidelijk te maken (vgl. vs5).⁹⁷

| 11 | En iedere priester staat wel dagelijks dienst te doen en dezelfde slachtoffers dikwijls te offeren, die nooit zonden kunnen wegnemen.

Zoals gebeurde in Hb9, contrasteert de schrijver het oudtestamentische priesterschap met het priesterschap van Christus. We zouden dit vers naast Hb10:1 kunnen plaatsen om dit contrast van tijd, offer en efficiëntie te verduidelijken: ‘Want daar de wet een schaduw heeft van de toekomstige goederen, niet het beeld van de dingen zelf, kan zij met dezelfde slachtoffers die men voortdurend elk jaar offert, hen die naderen nooit volmaken.’

Onder het oude verbond koinden de dienstdoende priesters in de tabernakel van Mozes nooit gaan zitten; ze deden hun dagelijkse werk staande, omdat hun werk nooit gedaan was.

In plaats van ‘priester’ (ιερευς, ¹³, ⁴⁶, 8, K, X, 33, 81) lezen andere handschriften ‘hogepriester’ (αρχιερευς, A, C, P, 88). Wellicht ontstond de tweede lezing vanuit Hb5:1 en 8:3.⁹⁸

| 12 | Maar Hij, nadat Hij een slachtoffer voor de zonden geofferd heeft, is voor altijd gaan zitten aan Gods rechterhand

Opnieuw maakt Hb een allusie naar Ps110: Christus heeft plaats genomen aan de rechterhand van God de Vader. In tegenstelling tot de priester in het oude bestel die telkens voor God staat, heeft Christus

⁹⁷ W.G. Johnsson, *Defilement and Purgation in the Book of Hebrews* (Diss; Vanderbilt University, 1973), 344-345.

⁹⁸ B.M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994), 669-670.

eenmaal het offer gebracht en is Hij voor altijd gaan zitten aan Gods rechterhand.

| 13 | en wacht voortaan, totdat zijn vijanden gelegd worden tot een voetbank voor zijn voeten.

Deze tekst sluit nauw aan bij 1Pt3:22: 'die de hemel is binnengegaan en nu aan Gods rechterhand zit, terwijl de engelen, machten en krachten aan hem onderworpen zijn.' Het Griekse *katargein* dat beide teksten gebruiken, heeft twee betekenissen: 'onderwerpen' en 'vernietigen'.⁹⁹ In 1Pt3:22 (en bijv. 2Tm1:10) wordt de vijanden de macht ontnomen, in Hb10:13 (en bijv. 1Ko15:26; Op20:14) worden de vijanden daadwerkelijk vernietigd.

| 14 | Want door een offerande heeft Hij voor altijd hen volmaakt die geheiligd worden.

| 15 | En ook de heilige Geest getuigt het ons,

Naast het in Hb10:5-7 genoemde getuigenis van de Messias in Ps40:6-8, staat het getuigenis van de heilige Geest over de genoemde zaken. De Geest past het getuigenis van het verleden actief in het heden toe. Hij is Degene die de inzichten Gods aan de gelovigen openbaart, zoals Jeremia voorspelde (Jr31:33).

| 16 | want nadat Hij gezegd heeft: 'Dit is het verbond dat Ik na die dagen met hen zal maken, zegt de Heer: Ik zal mijn wetten in hun harten geven en Ik zal ze in hun verstand schrijven;

Hb ondersteunt zijn betoog net als in Hb8:8-12 met een citaat uit Jr31:33,34b. Hiermee sluit hij het geheel van zijn argumentatie af. In plaats van 'verstand', zoals in Hb8:10, gebruikt hij 'harten' in dit citaat uit Jr31:33. Beide woorden kunnen we als synoniem opvatten voor de hele mens.¹⁰⁰

| 17 | en hun zonden en hun wetteloosheden zal Ik geenszins meer gedenken'.

Hoewel God alwetend is, zal Hij de verlost en hun zonden niet meer verwijten en aanrekenen. Beleden zonden beïnvloeden niet meer de relatie tussen ons en God. God besloot in zijn alwetendheid om ons onze

⁹⁹ O. Cullmann, *Die Christologie des Neuen Testaments* (Tübingen: Mohr, 1958), 232.

¹⁰⁰ J. Behm, 'διδασκαλία,' *Theological Dictionary of the New Testament*, red. G. Kittel en G. Friedrich, Vol. IV (Grand Rapids: Eerdmans, 1964-1976), 966.

zonden niet meer toe te rekenen. Hij herinnert zich dat Hij het niet meer wil gedenken.

Als God onze beleden zonden niet meer gedenkt, dienen ook wij dat niet meer te doen. De herinnering aan de zondige daad dient enkel nog tot onze waarschuwing en niet als staande tussen God en ons.

| 18 | Waar nu vergeving hiervan is, daar is geen offerande meer voor de zonde.

Het slot van dit gedeelte herinnert aan Hb9:22 waar eveneens sprake was van vergeving door de oudtestamentische offers. In tegenstelling tot deze offers is het offer van Christus veel groter en voldoende om de zonde teniet te doen.

d 10:19-25 – Overgang: Christus brengt ons in de hemel

(19) Daar wij dus, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, (20) langs de nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen, dat is zijn vlees, (21) en wij een grote priester over het huis van God hebben, (22) laten wij naderen met een waarachtig hart, in volle zekerheid van het geloof, de harten door besprenkeling gezuiverd van het kwaad geweten en het lichaam gewassen met rein water. (23) Laten wij de belijdenis van de hoop onwankelbaar vasthouden (want Hij die beloofd heeft, is getrouw), (24) en laten wij op elkaar achtgeven tot aanvuuring van liefde en goede werken; (25) en laten wij onze eigen bijeenkomst niet verzuimen, zoals sommigen gewoon zijn, maar elkaar stimuleren en dat zoveel temeer naarmate u de dag ziet naderen.

Hb begint een nieuwe gedeelte dat met een nieuwe aanhef opent. Met een drievoudig ‘laten wij’, sluit Hb zijn betoog over Christus’ verhevenheid af (vs22,23,24). Dit slot vormt daarbij een parallel met Hb4:14-16:¹⁰¹ ‘Vrijmoedigheid’ (10:19; 4:16), ‘Jezus’ (10:19; 4:14), ‘door het voorhangsel’ (10:20) // ‘door de hemelen’ (4:14), ‘grote (hoge)priester’ (10:21; 4:14), ‘naderen’ (10:22; 4:16), ‘Laten wij [...] vasthouden’ (10:23; 4:14).

| 19 | Daar wij dus, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus,

Vs19-25 vormt in het Grieks één lange zin. Door zijn toehoorders aan te spreken als ‘broeders’ vraagt de auteur bijzondere oplettendheid voor hetgeen hij hen nu, na zijn uitvoerige argumentatie, te zeggen heeft (vgl. Hb3:1,12). De gelovigen dienen vrijmoedig het heiligdom in te gaan door

¹⁰¹ G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 341.

middel van het Christus' bloed (vgl. 9:25). Ze mogen hun godsdienst uitoefenen in de heilige tegenwoordigheid van de Allerhoogste God.

[20 | langs de nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen, dat is zijn vlees,

Deze nieuwe en levende weg is de weg die door degenen wordt begaan die het eeuwige leven hebben. Het is de weg door het voorhangsel die door Christus is vrijgemaakt. De uitdrukking 'dat is zijn vlees' kan men zien als een nadere verklaring van 'het voorhangsel' (vgl. SV, HSV, HB, WV, NB).¹⁰² Maar nergens elders gebruikt Hb Christus' lichaam als metafoor voor het voorhangsel. Vandaar denken anderen dat de betekenis is: 'door het voorhangsel, de weg van het vlees' (vgl. NBV, GNB).¹⁰³ Het vlees staat zodoende niet in verbinding met het voorhangsel, maar met de 'nieuwe en levende weg' aan het begin van het vers. De uitdrukking 'dat is' verwijst terug naar de volledige zin, die een parallel vormt met vs19.¹⁰⁴

- A Vrijmoedigheid om in te gaan
- B in het heiligdom
- C door het bloed van Jezus
- A' Langs de nieuwe en levende weg
- B' door het voorhangsel heen
- C' dat is zijn vlees

Door Christus' dood aan het kruis is het heiligdom open voor de gelovigen onder het nieuwe verbond.¹⁰⁵ Net als elders wijst 'het vlees' naar

102 N.H. Young, 'τοῦτ' ἐστὶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ (Heb. X:20): Apposition, Dependent or Explicative?' *New Testament Studies* 20 (1973): 100-104; H. Windisch, *Der Hebräerbrief* (HNT; Tübingen: Mohr, 1931), 87; E. Riggenbach, *Der Brief an die Hebräer* (KNT; Leipzig: Deichert, 1922), 315-316; J. Moffatt, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Hebrews* (ICC; Edinburgh: Clark, 1924), 143; T.H. Robinson, *The Epistle to the Hebrews* (MNTC; London: Hodder & Stoughton, 1964), 142; O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 345; W. Manson, *The Epistle of the Hebrews: An Historical and Theological Reconsideration* (Londen: Hodder & Stoughton, 1951), 67-68; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 1990), 345; N.A. Dahl, 'A New and Living Way: The Approach to God according to Heb. 10:19-25,' *Interpretation* 5 (1951): 405; P.E. Hughes, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (Grand Rapids: Eerdmans, 1977), 407-410.

103 B.F. Westcott, *The Epistle to the Hebrews: The Greek Text with Notes and Essays* (Londen: Macmillan, 1903), 320-322; A. Seeberg, *Der Brief an die Hebräer* (KNT; Leipzig: Quelle & Meyer, 1912), 113; A. Nairne, *The Epistle of Priesthood: Studies in the Epistle to the Hebrews* (Edinburgh: Clark, 1913), 161, 381-82; H. Montefiore, *A Commentary on the Epistle to the Hebrews* (HNTC; New York: Harper, 1964), 173-174.

104 W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas: Word, 1991), 275.

105 H. Attridge, *The Epistles to the Hebrews* (Herm; Philadelphia: Fortress, 1989), 342; W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas: Word, 1991), 290; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 1990), 257-258; J. Jeremias, 'Hebräer 10:20 τοῦτ' ἐστὶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ,' *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 62 (1971): 131; W.G. Johnsson, *Defilement and Purgation in the Book of Hebrews* (Diss; Vanderbilt

Christus' incarnatie (2:14; 5:7).¹⁰⁶ De woorden van de schrijver in Hb10:19-20 herinneren nauw aan 6:19-20: 'Deze hebben wij als een anker van de ziel, dat zeker en vast is en ingaat tot binnen het voorhangsel, waar Jezus als voorloper voor ons is ingegaan, naar de orde van Melchizedek hogepriester geworden tot in eeuwigheid.' Wel gaat de schrijver in 10:19-20 gedetailleerder in op de christologische betekenis van het ingaan in het heiligdom. Dat is op zich logisch als we beseffen dat hij in 8:1-10:18 de grote betekenis van Christus en het nieuwe verbond heeft uitgediept.

| 21 | en wij een grote priester over het huis van God hebben,

De uitdrukking 'grote priester' verwijst in het Oude Testament naar de hogepriester (LXX:Lv21:10; Nm35:25,28).

| 22 | laten wij naderen met een waarachtig hart, in volle zekerheid van het geloof, de harten door besprenkeling gezuiverd van het kwaad geweten en het lichaam gewassen met rein water.

Voor de derde keer geeft de schrijver zijn luisteraars de vermaning om toe te treden in het heiligdom van God (Hb4:1; 6:1). Zijn woorden herinneren aan Hb4:16: 'Laten wij dus met vrijmoedigheid naderen tot de troon van de genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden tot hulp op de juiste tijd.'

We zullen de oproep 'laten wij' nog twee keer vernemen in de volgende twee verzen. De gelovigen mogen, op elk moment van hun leven en op elke plaats waar ze zich bevinden, tot God naderen met een eerlijk en loyaal hart.

Bij de wassing van het lichaam is er in het verleden voornamelijk gedacht aan de waterdoop. Maar binnen het betoog van Hb moeten we allereerst denken aan de oudtestamentische reinheidsrituelen voor de priesters (Hb9:13).¹⁰⁷ Om hun dienst te beginnen moesten ze zich wassen met 'rein water' (Ex29:4,21; Lv8:6,30; Nm5:17; vgl. Ez36:25).¹⁰⁸ De gelovigen zijn evenals de priesters binnen het oude verbond gewassen door de doop die als inwijding van de nieuwtestamentische priesterdienst gezien mag worden.¹⁰⁹

University, 1973), 353-355; N.H. Young, 'τοὺτ' ἐστὶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ (Heb. X:20): Apposition, Dependent or Explicative?' *New Testament Studies* 20 (1973): 103-104.

106 J. Jeremias, 'Hebräer 10:20 τοὺτ' ἐστὶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ,' *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 62 (1971): 131.

107 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 348.

108 Babylonische Talmud, traktaat *Joma* 3:3; *Testament van Levi* 8:5; 9:10

109 H. Windisch, *Der Hebräerbrief* (HNT; Tübingen:Mohr, 1931), 93; J. Moffatt, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Hebrews* (ICC; Edinburgh:Clark, 1924), 144; O. Kuss, *Der Brief an die Hebräer* (RNT;

| 23 | Laten wij de belijdenis van de hoop onwankelbaar vasthouden (want Hij die beloofd heeft, is getrouw),

Nadat Hb in het vorige vers sprak over de wassing door het reine water, spreekt hij over de belijdenis van de hoop. De woorden herinneren aan Hb6:18: 'opdat wij door deze twee onveranderlijke dingen, waarin het onmogelijk is dat God zou liegen, een sterke vertroosting hebben, wij die de toevlucht hebben genomen om de voorgestelde hoop aan te grijpen.'

Uitleggers die bij het reine water ook aan de doop dachten, dachten bij deze belijdenis aan de doopbelijdenis die de dopeling voor de gemeente aflegde.¹¹⁰ Opvallend is dan wel dat er geen sprake is van de geloofsbelijdenis, maar van de belijdenis van de hoop. Wellicht komt dit doordat de auteur het geloof, de hoop en de liefde met elkaar verbindt in vs22-24.

Een paar handschriften lezen 'belijdenis van het geloof' (ομολογιαν της πιστεως, 044, 1245, 1898) in plaats van 'belijdenis van de hoop' (ομολογιαν της ελπιδος). Wellicht is deze variant voortgekomen vanuit een nauwe verbinding tussen de belijdenis en de wassing in vs22.

| 24 | en laten wij op elkaar achtgeven tot aanvruging van liefde en goede werken;

De gelovigen dienen elkaar te bemoedigen en te stimuleren in het navolgen van Christus. 'maar bemoedig elkaar elke dag, zolang het 'Heden' genoemd wordt, opdat niemand onder jullie wordt verhard door het bedrieglijke van de zonde.' (Hb3:13).

| 25 | en laten wij onze eigen bijeenkomst niet verzuimen, zoals sommigen gewoon zijn, maar elkaar stimuleren en dat zoveel temeer naarmate u de dag ziet naderen.

Door de vervolging hielden sommige Hebreëen ermee op om de onderlinge samenkomsten bij te wonen.¹¹¹ Ze keerden het geloof in Christus de rug toe en verlieten de gemeente. We dienen vandaar voorzichtig te zijn en deze tekst niet toe te passen op gelovigen die Christus liefhebben, maar niet elke samenkomst kunnen bezoeken.¹¹² Het

Regensburg:Pustet, 1966), 156; F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 250-51; H. Strathmann, *Der Brief an die Hebräer, übersetzt und erklärt* (Göttingen:Vandenhoeck & Ruprecht, 1963), 133-134; N.A. Dahl, 'A New and Living Way: The Approach to God according to Heb. 10:19-25,' *Interpretation* 5 (1951): 407; G.M.N. Pelsler, 'A translation problem-Heb. 10:19-25,' *Neotestamentica* 8 (1974): 50; M. Barth, *Die Taufe. Ein Sakrament?* (Zürich:Zwingli, 1951), 478.

110 O. Kuss, *Der Brief an die Hebräer* (RNT; Regensburg:Pustet, 1966), 156; A. Seeberg, *Der Katechismus der Urchristenheit* (Leipzig:Deichert, 1903), 142-147, 200-201; G. Bornkamm, 'Das Bekenntnis im Hebräerbrief,' *Theologische Blätter* 21 (1942): 56-66; N.A. Dahl, 'A New and Living Way: The Approach to God according to Heb. 10:19-25,' *Interpretation* 5 (1951): 410-411.

111 W. MacDonald, *Kommentar zum Neuen Testament* (Bielefeld:CLV, 1992), 1234; W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 319.

112 Contra: W.J. Ouweneel, *Der Brief an die Hebräer* (Bielefeld:CLV, 1994), 320.

gaat om een consistent verweven-zijn in Gods gemeente en niet om een kwantitatief bijwonen van activiteiten.¹¹³ Het is niet genoeg om lid te zijn in de gemeente. Het gaat er ook om een waar levend lid van de gemeente te zijn.¹¹⁴

De gelovigen dienden te beseffen dat Christus spoedig zou terugkomen. Zijn verschijning staat voor de deur om de zijnen te verlossen en zijn tegenstanders te veroordelen.

113 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 348.

114 Heidelbergse Catechismus, *Zondag* 21.

6 | 10:26-13:21 – Afsluitende bemoediging en vermaning

A 10:26-39 – Oproep: Wijs de Zoon niet af!

(26) Want als wij moedwillig zondigen nadat wij de kennis van de waarheid ontvangen hebben, blijft er geen slachtoffer voor de zonden meer over, (27) maar een vreselijke verwachting van oordeel en een felheid van vuur dat de tegenstanders zal verslinden. (28) Iemand die de wet van Mozes verworpen heeft, sterft zonder ontferming op het woord van twee of drie getuigen: (29) hoeveel zwaarder straf, meent u, zal hij waard geacht worden die de Zoon van God met voeten heeft getreden en het bloed van het verbond waardoor iemand geheiligd was, onheilig geacht en de Geest van de genade gesmaad heeft? (30) Want wij kennen Hem die gezegd heeft: ‘Aan Mij de wraak, Ik zal vergelden’. En opnieuw: ‘De Heer zal zijn volk oordelen’. (31) Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God!

(32) Maar herinnert u de dagen van vroeger, toen u na verlicht te zijn veel strijd in het lijden verdragen hebt,

(33) hetzij dat uzelf door smaadheden en verdrukkingen een theaterspektakel geworden was, hetzij dat u gemeenschap had met hen die zo daarin verkeerden. (34) Want u hebt ook met gevangenen medelijden gehad, en de beroving van uw goederen met blijdschap aangenomen, wetende dat u in uzelf een beter en blijvend goed in de hemelen hebt. (35) Werpt dus uw vrijmoedigheid niet weg, die een grote beloning heeft.

(36) Want u hebt volharding nodig, opdat u na de wil van God gedaan te hebben de belofte ontvangt. (37) Want: ‘nog een zeer korte tijd en Hij die komt, zal komen en niet uitblijven.’ (38) Maar: ‘mijn rechtvaardige zal op grond van geloof leven; en als iemand zich onttrekt, heeft mijn ziel in hem geen behagen.’ (39) Wij echter behoren niet tot hen die zich onttrekken tot verderf, maar tot hen die geloven tot behoud van de ziel.

In dit gedeelte combineert Hb een krachtige waarschuwing tot de ontvangers (10:26-31) met een vriendelijke terugblik naar hun levenswandel (vs32-34), afgerond met een oproep om te leven in het licht van Christus’ wederkomst (vs35-39). De opbouw lijkt op Hb6:4-20 waar we een gelijk patroon vonden (6:4-8, 9-12, 13-20).¹ William Lane geeft de parallellen tussen beide tekstgedeeltes uitvoerig weer.² In het onderstaande overzicht is zijn schema overgenomen en lichtelijk aangepast:

‘Onmogelijk is het immers voor hen die eens verlicht zijn geweest en van de hemelse gave geproefd hebben en	‘Want als wij moedwillig zondigen nadat wij de kennis van de waarheid ontvangen hebben, blijft er geen slachtoffer voor de
---	--

¹ P. Proulx en A. Schökel, ‘Héb 6,4-6: εἰς μετάνοιαν ἀνασταυρουντας,’ *Biblica* 56 (1975): 204-205; C.E. Carlston, ‘Eschatology and Repentance in the Epistle to the Hebrews,’ *Journal of Biblical Literature* 78 (1959): 296.
² W.L. Lane, *Hebrews 9-13* (WBC; Dallas:Word, 1991), 296.

deelgenoten van de heilige Geest geworden zijn, en het goede woord van God en de krachten van de toekomstige eeuw geproefd hebben' (Hb6:4-5)

'maar als hij dorens en distels voortbrengt, is hij verwerpelijk en de vervloeking nabij, en het einde ervan leidt tot verbranding' (6:8).

'Maar, geliefden, wij zijn wat jullie betreft overtuigd van de betere en met de behoudenis verbonden dingen, ook al spreken wij zo. Want God is niet onrechtvaardig om jullie werk te vergeten en de liefde die jullie betoond hebben voor zijn naam, doordat jullie de heiligen gediend hebben en dient' (6:9-10).

'Maar wij begeren dat ieder van jullie tot het einde toe dezelfde ijver betoont tot de volle zekerheid van de hoop, opdat jullie niet traag worden maar navolgers van hen die door geloof en geduld de beloften beërven' (6:11-12).

zonden meer over [...] hoeveel zwaarder straf, meent u, zal hij waard geacht worden die de Zoon van God met voeten heeft getreden en het bloed van het verbond waardoor iemand geheiligd was, onheilig geacht en de Geest van de genade gesmaad heeft?' (Hb10:26,29).

'maar een vreselijke verwachting van oordeel en een felheid van vuur dat de tegenstanders zal verslinden' (10:27).

'Maar herinnert u de dagen van vroeger, toen u na verlicht te zijn veel strijd in het lijden verdragen hebt, [...] Want u hebt ook met gevangenen medelijden gehad, en de beroving van uw goederen met blijdschap aangenomen, wetende dat u in uzelf een beter en blijvend goed in de hemelen hebt' (Hb10:32,34).

'Werpt dus uw vrijmoedigheid niet weg, die een grote beloning heeft. Want u hebt volharding nodig, opdat u na de wil van God gedaan te hebben de belofte ontvangt' (10:35-36).

| 26 | Want als wij moedwillig zondigen nadat wij de kennis van de waarheid ontvangen hebben, blijft er geen slachtoffer voor de zonden meer over,

In het Grieks staat het 'moedwillig' vooraan in het vers. Hierdoor maakt de schrijver meteen duidelijk dat het om personen gaat die bij helder verstand bewust God de Zoon verwerpen en terugkeren naar een leven in zonde. De uitspraak herinnert aan Hb3:12: 'Kijk uit, broeders, dat niet misschien in iemand van jullie een boos, ongelovig hart is, om af te vallen van de levende God,' Voor wie op die wijze met God omgaat, komt er een verschrikkelijk einde.

Wie er moedwillig bewust voor kiest om te zondigen, kan geen slachtoffer brengen voor zijn zonden. Want voor een zonde met opgeheven hand – zoals het Oude Testament een bewuste zonde noemt – bestaat er geen offer. In de Mozaïsche Thora vinden we enkel offers voor onbewuste zonden (Lv4:1-2,13,22,27; 5:14-15).

| 27 | **maar een vreselijke verwachting van oordeel en een felheid van vuur dat de tegenstanders zal verslinden.**

De uitdrukkingen die de auteur kiest, herinneren aan de woorden uit het Oude Testament die de Hebreëen tegen het Nieuwe Testament uitspeelden. Het betoog laat ons terugdenken aan Hb6:4-6:

‘Onmogelijk is het immers voor hen die eens verlicht zijn geweest en van de hemelse gave geproefd hebben en deelgenoten van de heilige Geest geworden zijn, en het goede woord van God en de krachten van de toekomstige eeuw geproefd hebben en afgevallen zijn, nog eens vernieuwt te worden tot bekering, daar zij voor zichzelf de Zoon van God kruisigen en openlijk te schande maken.’

| 28 | **Iemand die de wet van Mozes verworpen heeft, sterft zonder ontferming op het woord van twee of drie getuigen:**

Hb herinnert zijn toehoorders aan de Mozaische Thora waar gold:

‘Wanneer zich in een van de steden die Jahweh, uw God, u zal geven, iemand bevindt, man of vrouw, die doet wat slecht is in de ogen van Jahweh door de regels van het verbond te overtreden, door andere goden te vereren, de zon, de maan of de sterren, en daarvoor neer te knielen, hoewel Ik dat verboden heb, en het komt u ter ore, dan moet u zorgvuldig navraag doen. Als blijkt dat het waar is, als onomstotelijk vaststaat dat deze gruwelijke dingen onder het volk van Israël hebben plaatsgevonden, dan moet u de man of vrouw die zich zo misdragen heeft de stad uit brengen en buiten de poort stenigen tot de dood erop volgt. Het doodvonnis mag alleen op grond van de verklaring van ten minste twee getuigen worden voltrokken, één getuigenverklaring is onvoldoende. De getuigen moeten, samen met de rest van het volk, de dader stenigen tot de dood erop volgt, en zelf moeten zij de eerste steen werpen. Zo moet u het kwaad dat zich bij u aandient in de kiem smoren’ (Dt17:2-7).

Dat dit oordeel ‘zonder ontferming’ diende te gebeuren, leidt Hb af van Dt13:8. Op deze wijze hoopt de schrijver zijn toehoorders bewust te maken van de zware straf die er in het oude verbond op de zonde rustte.

| 29 | hoeveel zwaarder straf, meent u, zal hij waard geacht worden die de Zoon van God met voeten heeft getreden en het bloed van het verbond waardoor iemand geheiligd was, onheilig geacht en de Geest van de genade gesmaad heeft?

Als er al zulk een zware straf gold in het oude verbond, hoeveel zwaarder zal de straf dan zijn binnen het nieuwe verbond! Het nieuwe verbond is immers beter dan het oude verbond (8:3-13), haar priesters zijn beter dan die onder het oude verbond (7:1-28) en het offer is superior aan dat van het oude verbond (9:11-10:18).³ Daardoor is het logisch dat iemand die God de Zoon verwerpt een veel zwaardere straf zal ontvangen dan er werd toegepast onder het oude verbond. Diezelfde redenatie had de schrijver al toegepast in Hb2:2-3.

De uitdrukking ‘het bloed van het verbond’ herinnert aan de instelling van het verbond waarbij er bloed werd gebruikt (vgl. LXX:Ex24:8; Hb9:20). Door het bloed van Christus, waarmee God het nieuwe verbond stoot, was de gelovige geheiligd (10:10,14). Het is niet geheel duidelijk of de personen waarop de schrijver doelt wedergeboren gelovigen waren. Hun heiliging kan immers ook enkel een uitwendige heiliging zijn, zoals dat het geval is bij kinderen van gelovige ouders (1Ko7:14).⁴ De personen waren dan geheiligd omdat ze op een terrein waren gekomen waar ze Gods Geest aan het werk zagen.

| 30 | Want wij kennen Hem die gezegd heeft: ‘Aan Mij de wraak, Ik zal vergelden’. En opnieuw: ‘De Heer zal zijn volk oordelen’.

Hb combineert in dit vers twee citaten uit het Oude Testament. Beiden zijn afkomstig uit het lied van Mozes die gebruikt werd in de liturgie van de synagoge en de vroege kerk (vgl. Rm12:19):

“Mij komt de wraak toe het tijdstip waarop Ik hun kwaad vergeld, wanneer aan hun voorspoed een einde komt. Want de dag van hun ongeluk is nabij, hun noodlot komt onafwendbaar op hen af.” Want Jahweh zal zijn volk recht doen, Hij ontfermt zich weer over zijn dienaren. Als Hij ziet dat alle krachten hun begeven en weldra iedereen bezwijkt’ (Dt32:35-36).

Het tweede citaat uit het lied van Mozes wordt ook genoemd in Ps135:14: ‘Want Jahweh doet recht aan zijn volk en ontfermt zich over zijn dienaren.’

³ G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 357.

⁴ Ouweneel, 2010:275.

| 31 | Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God!

Voor veel lezers is deze uitspraak angstaanjagend – en dat is precies hetgeen dat Hb bij zijn toehoorders wil bereiken. God laat niet met zich sollen door degenen die het met Hem op een loopje nemen en barmhartigheid verlangen zonder eigen levensverandering.

| 32 | Maar herinnert u de dagen van vroeger, toen u na verlicht te zijn veel strijd in het lijden verdragen hebt,

Hb roept de gelovigen op zich te herinneren aan hetgeen vroeger gebeurde toen ze voor het eerst in aanraking kwamen met het evangelie.⁵ Ze moesten letten op de geschiedenis die God toen met hen ging. In het verleden hadden de gelovigen al ontdekt dat discipelschap grote kosten van iemand vraagt. Er was geen neutrale zone: men was voor of tegen God.

| 33 | hetzij dat uzelf door smaadheden en verdrukkingen een theaterspektakel geworden was, hetzij dat u gemeenschap had met hen die zo daarin verkeerden.

Omdat de schrijver helder spreekt over de strijd in het lijden, denken sommigen dat dit concreet gebeurde toen keizer Claudius de gelovigen uit Rome verdreef.⁶ De gelovigen in de vroege kerk ervoeren een grote verdrukking en werden dikwijls vals beschuldigd.⁷

| 34 | Want u hebt ook met gevangenen medelijden gehad, en de beroving van uw goederen met blijdschap aangenomen, wetende dat u in uzelf een beter en blijvend goed in de hemelen hebt.

In plaats van ‘gevangenen’ (δεσμοίς, A, D*, H, 33, 81) hebben andere handschriften ‘banden’ (δεσμοίς, , 46, Ψ) of ‘mijn banden’ (δεσμοίς μου, κ, D2, â). Het verschil tussen de twee basisvarianten zijn twee letters die met elkaar verwisseld werden. De laatste variant kan een verklarende uitbreiding zijn geweest van de tweede. De meeste vertalingen kiezen vanwege de verbinding met Hb13:3 voor de eerste variant.

| 35 | Werpt dus uw vrijmoedigheid niet weg, die een grote beloning heeft.

De gelovigen dienen op dit ogenblik in hun leven standvastig te zijn en zich te onderwerpen aan Christus. Ze dienden met dezelfde kracht en ingesteldheid vooruit te gaan, zoals ze dat in het verleden hadden gedaan.

5 F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (NICNT; Grand Rapids:Eerdmans, 1990), 267.

6 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 359.

7 Tacitus, *Annalen van Rome* 15.44; Diognetus 6.5; Tertullianus, *Apologie* 2, 4, 7, 8; *Aan de volken* 1,2,3,7,15,16; Athenagoras, *Ambassade voor de christenen* 31; Theophilus, *Aan Autolykus* 3.4.

| 36 | Want u hebt volharding nodig, opdat u na de wil van God gedaan te hebben de belofte ontvangt.

| 37 | Want: ‘nog een zeer korte tijd en Hij die komt, zal komen en niet uitblijven.’

In het citaat dat de schrijver nu geeft, combineert hij twee teksten uit het Oude Testament die over Gods komst gaan. De eerste tekst is afkomstig uit het lied van Jesaja:

‘Trek je terug in je kamers, mijn volk, en sluit de deur achter je.
Nog een korte tijd, tot de woede bekoeld is’ (Js26:20).

Hierbij is het Jahweh zelf die komt om de goddeloze te oordelen aan het einde van de tijden. Hb versterkt deze uitspraak door te spreken over *de* komende. Hierdoor verwijst hij naar de Persoon van de Messias (vgl. Mt3:11; 11:3; Lc7:19; 21:9) die naar deze aarde komt.⁸

| 38 | Maar: ‘mijn rechtvaardige zal op grond van geloof leven; en als iemand zich onttrekt, heeft mijn ziel in hem geen behagen.’

De tweede tekst die de schrijver noemt is te vinden bij de profeet Habakuk:

‘Het visioen wacht tot zijn tijd gekomen is, het getuigt ervan, het liegt niet. Ook al is het nog niet vervuld, wacht maar, het komt zeker, het zal niet uitblijven. Wie niet oprecht is kwijnt weg, maar de rechtvaardige zal leven door zijn trouw’ (Hk2:3-4).

Nadat Habakuk het toekomstige oordeel over het volk geopenbaard kreeg dat komt als ‘zijn tijd gekomen is’, verneemt hij van de mogelijkheid tot redding: de rechtvaardige zal door zijn geloof leven.

| 39 | Wij echter behoren niet tot hen die zich onttrekken tot verderf, maar tot hen die geloven tot behoud van de ziel.

⁸ O. Michel, *Der Brief an die Hebräer* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 362; T.W. Lewis, “‘...And if he shrinks back’ (Heb X.38b),” *New Testament Studies* 22 (1975-1976): 90

Vragen

Ervaar je je geloof op dit ogenblik als een lente, zomer, herfst of winterperiode?

Welke prijs zijn wij bereid om te betalen voor het volgen van Christus?

Op welke wijze herinneren wij ons als gemeente het vruchtbare leven van de oudere of ontslapen gelovigen?

B 11:1-40 – Voorbeelden van geloofshelde

(1) Het geloof nu is de zekerheid van wat men hoopt, de overtuiging van wat men niet ziet. (2) Want in dit geloof hebben de ouden getuigenis verkregen. (3) Door het geloof begrijpen wij dat de werelden door Gods woord bereid zijn, zodat wat men ziet, niet ontstaan is uit wat zichtbaar is. (4) Door het geloof offerde Abel aan God een beter slachtoffer dan Kain, waardoor hij getuigenis verkregen heeft dat hij rechtvaardig was, daar God over zijn gaven getuigenis gaf; en daardoor spreekt hij nog, nadat hij gestorven is. (5) Door het geloof werd Henoch weggenomen opdat hij de dood niet zag, en hij werd niet gevonden, omdat God hem had weggenomen; want voor zijn wegneming heeft hij getuigenis verkregen dat hij God behaagd had. (6) Zonder geloof echter is het onmogelijk Hem te behagen; want wie tot God nadert, moet geloven dat Hij is en dat Hij een beloner is van hen die Hem zoeken. (7) Door het geloof heeft Noach, toen hij een Goddelijke aanwijzing ontvangen had over de dingen die nog niet gezien werden, eerbiedig een ark gereed gemaakt tot behoudenis van zijn huis, waardoor hij de wereld veroordeelde en een erfgenaam werd van de gerechtigheid die naar het geloof is. (8) Door het geloof gehoorzaamde Abraham toen hij geroepen werd, om uit te gaan naar de plaats die hij als erfdeel zou ontvangen; en hij ging uit zonder te weten waar hij komen zou. (9) Door het geloof verbleef hij als vreemdeling in het land van de belofte als in een vreemd land en woonde in tenten met Izaak en Jakob, de medeerfgenamen van dezelfde belofte; (10) want hij verwachtte de stad die de fundamenten heeft, waarvan God ontwerper en bouwmeester is. (11) Door het geloof ontving hij, hoewel Sara zelf onvruchtbaar was, kracht om te verwekken, en dat boven de bepaalde leeftijd, omdat hij Hem trouw achtte die het beloofd had. (12) Daarom zijn er ook van een, en dat van een afgestorvene, geboren als de sterren van de hemel in menigte en als het zand aan de oever van de zee, dat ontelbaar is. (13) In het geloof zijn deze allen gestorven, zonder de beloften te hebben ontvangen, maar zij zagen het in de verte en begroetten het, en beleden dat zij vreemdelingen en bijwoners op de aarde waren. (14) Want wie zulke dingen zeggen, tonen duidelijk dat zij een vaderland zoeken. (15) En als ze terugdenken aan dat waaruit zij weggetrokken zijn, zouden zij tijd hebben terug te keren; (16) maar nu verlangen zij naar een beter, dat is een hemels vaderland. Daarom schaamt God Zich niet voor hen hun God genoemd te worden, want Hij heeft voor hen een stad bereid. (17) Door het geloof heeft Abraham, toen hij beproefd werd, Izaak geofferd, en hij die de beloften aangenomen had, offerde zijn eniggeborene, (18) van wie gesproken was: 'In Izaak zal uw nageslacht genoemd worden'. Hij heeft overwogen, dat God machtig was hem zelfs uit de doden op te wekken, (19) waaruit hij hem ook bij gelijkis terug gekregen heeft. (20) Door het geloof zegende Izaak Jakob en Ezau ook

aangaande toekomstige dingen. **(21)** Door het geloof zegende Jakob bij zijn sterven elk van de zonen van Jozef en hij aanbad leunend op het uiteinde van zijn staf. **(22)** Door het geloof maakte Jozef bij zijn levenseinde melding van de uittocht van de zonen van Israel en gaf bevel aangaande zijn gebeente. **(23)** Door het geloof werd Mozes, toen hij geboren was, drie maanden lang door zijn ouders verborgen, omdat zij zagen dat het kind mooi was; en zij vreesden het gebod van de koning niet. **(24)** Door het geloof weigerde Mozes, toen hij groot geworden was, een zoon van Farao's dochter genoemd te worden, **(25)** omdat hij er de voorkeur aan gaf met het volk van God slecht behandeld te worden, boven een tijdelijke genieting van de zonde, **(26)** en de smaad van Christus groter rijkdom achtte dan de schatten van Egypte, want hij zag op de beloning. **(27)** Door het geloof verliet hij Egypte, zonder de toorn van de koning te vrezen; want hij bleef standvastig, als zag hij de Onzichtbare. **(28)** Door het geloof heeft hij het pascha gevierd en het sprenkelen van het bloed, opdat de verdere van de eerstgeborenen hen niet aanraakte. **(29)** Door het geloof gingen zij door de Rode Zee als door een droog land, waardoor de Egyptenaren, toen zij het probeerden, verzwolgen werden. **(30)** Door het geloof vielen de muren van Jericho, nadat men er zeven dagen omheen getrokken was. **(31)** Door het geloof kwam Rachab de hoer niet om met de ongelovigen, daar zij de verspieders met vrede had opgenomen. **(32)** En wat zal ik nog meer zeggen? Want de tijd zal mij ontbreken als ik vertel van Gideon, Barak, Simson, Jefta, David, Samuel en de profeten, **(33)** die door middel van het geloof koninkrijken onderwierpen, gerechtigheid oefenden, de beloften ontvingen, leeuwemulen toestopten, **(34)** de kracht van het vuur blusten, de scherpte van het zwaard ontvluchtten, uit zwakheid krachten verkregen, in de oorlog sterk werden, legers van vreemden op de vlucht dreven. **(35)** Vrouwen kregen hun doden door opstanding terug; anderen echter werden gefolterd zonder de verlossing aan te nemen, opdat zij een betere opstanding verkregen. **(36)** En anderen ondergingen de beproeving van bespottingen en geselingen; ja zelfs van boeien en gevangenschap. **(37)** Zij werden gestenigd, in stukken gezaagd, verzocht, met het zwaard vermoord, zij liepen rond in schapevachten, in geitevellen, leden gebrek, werden verdrukt, mishandeld **(38)** de wereld was hen niet waard -, zij dwaalden rond in woestijnen, bergen, spelonken en de holen van de aarde. **(39)** En deze allen die door hun geloof getuigenis hebben verkregen, hebben de belofte niet ontvangen, **(40)** daar God voor ons iets beters had voorzien, opdat zij niet zonder ons tot volmaaktheid zouden komen.

Hb11 is gekenmerkt door het begrip 'geloof'. Het is een van de meest geliefde Bijbelgedeeltes onder christenen. George Guthrie geeft de volgende indeling ervan:⁹

- (1) Inleiding (vs1-3).
- (2) Vroege geloofsvoorbeelden (vs4-12).
- (3) Intermezzo: het geloof van de pelgrims (vs13-16).
- (4) Latere geloofsvoorbeelden (vs17-31).
- (5) Afronding en conclusie (vs32-40).

Vs2 en vs39 vormen hierbij een inclusie doordat ze beiden erop wijzen dat deze geloofshelden door hun levenswandel getuigde van hun geloof.

| 1 | Het geloof nu is de zekerheid van wat men hoopt, de overtuiging van wat men niet ziet.

Het geloof betekent meer dan het hebben van theologische kennis over God of het opzeggen van de geloofsbelijdenis. Het is een levend geloof; een vaste grond voor de mens; een zekerheid in Gods beloften. De gelovige heeft vandaar geen blind vertrouwen dat niet weet wat God van plan is. Hij kent en vertrouwt Gods beloften en leeft actief vanuit dat vertrouwen daarin. Om deze geloofswandel te verduidelijken geeft Hb11 ons een breed portretgalerij van geloofshelden. Bill Johnson verduidelijkt dit vers met het volgende voorbeeld:¹⁰

‘Als ik een pizzeria binnenstap en een pizza bestel, krijg ik een nummertje en een kassabon. Ik moet dat nummertje zichtbaar op mijn tafel leggen. Vervolgens kan er iemand van buiten op ons afstappen en zeggen dat ik geen pizza krijg. Maar dan laat ik hem het nummer zien en zeg ik: ‘Als pizza nummer 52 klaar is, is die van mij!’ Dat nummer is de vaste grond van de pizza waarop ik hoop.’

| 2 | Want in dit geloof hebben de ouden getuigenis verkregen.

De oudtestamentische gelovigen waren gekenmerkt door hun geloofsleven. Ze hielden de hoop staande. In het Bijbels *Guinness Book of Records* in Hb11, verwijst de heilige Geest vooral in zijn lange lijst van namen naar de aartsvaderen die de belofte nog niet hadden ontvangen. Er is sprake van gelovigen die werden bespot, afgeranseld, geboeid, gestenigd, doorgezaagd of vermoord werden.

| 3 | Door het geloof begrijpen wij dat de werelden door Gods woord bereid zijn, zodat wat men ziet, niet ontstaan is uit wat zichtbaar is.

| 4 | Door het geloof offerde Abel aan God een beter slachtoffer dan Kaïn, waardoor hij getuigenis verkregen heeft dat hij rechtvaardig was, daar God over zijn gaven getuigenis gaf; en daardoor spreekt hij nog, nadat hij gestorven is.

Vs4-7 beschrijft het geloof van Abel die door zijn geloof stierf, Henoeh die door zijn geloof niet stierf en Noach die door zijn geloof bleef leven, terwijl alle anderen rondom hem stierven.

¹⁰ Johnson, 2013:50.

Abel bracht God een beter offer, terwijl Kaïn goddeloos handelde (Gn4:7). Hij geloofde in het offer en werd een offer.¹¹

- | 5 | Door het geloof werd Henoeh weggenomen opdat hij de dood niet zag, en hij werd niet gevonden, omdat God hem had weggenomen; want voor zijn wegneming heeft hij getuigenis verkregen dat hij God behaagd had.**

Henoeh wandelde met God en zag de dood niet hoewel in zijn omgeving iedereen stierf (Gn5:24). In zijn wandel met de Heer besepte hij dat God de goddelozen eens zou straffen (Jd1:14-15). Hij volgde die goddeloosheid niet en toonde in zijn leven het vertrouwen dat hij in God had.

- | 6 | Zonder geloof echter is het onmogelijk Hem te behagen; want wie tot God nadert, moet geloven dat Hij is en dat Hij een beloner is van hen die Hem zoeken.**

Het geloofsleven verlangt een vertrouwen erin dat God bestaat. Het is absurd om immers iemand te vertrouwen waarvan men niet zeker is dat die persoon er is. Wie vandaar tot God spreekt dient te beseffen dat Hij er is.

- | 7 | Door het geloof heeft Noach, toen hij een Goddelijke aanwijzing ontvangen had over de dingen die nog niet gezien werden, eerbiedig een ark gereed gemaakt tot behoudenis van zijn huis, waardoor hij de wereld veroordeelde en een erfgenaam werd van de gerechtigheid die naar het geloof is.**

Eerbiedig voltooide Noach het werk dat God hem gaf. Het geloof in God gaf hem de kracht om anders te handelen dan de rest van de mensen rondom hem die hem wellicht voor gek verklaarden. Door het geloof werd Noach gered en door het ongeloof werd de toenmalige wereld bedolven onder het water.

- | 8 | Door het geloof gehoorzaamde Abraham toen hij geroepen werd, om uit te gaan naar de plaats die hij als erfdeel zou ontvangen; en hij ging uit zonder te weten waar hij komen zou.**

Abraham werd door God geroepen en gehoorzaamde. Hij kon een lange tijd van onzekerheid doorstaan omdat hij in geloof wist dat God hem geroepen had. Zo verbleef hij in het land in het vertrouwen dat hij dit land straks zou erven.

11 A. Saphir, *Een Hebreër over de brief aan de Hebreëen* (Den Haag:Voorhoeve, 1948), 16.

| 9 | Door het geloof verbleef hij als vreemdeling in het land van de belofte als in een vreemd land en woonde in tenten met Izaak en Jakob, de medeefgenamen van dezelfde belofte;

De aartsvaderen woonden in tijdelijke woningen omdat ze hun hoop stelden op de belofte van de hemelse stad op aarde. Ze waren vreemdelingen en bijwoners en toonden dat in hun levensstijl.

| 10 | want hij verwachtte de stad die de fundamenten heeft, waarvan God ontwerper en bouwmeester is.

Er is een stad die God voor zijn volk heeft voorbereid: de stad van de levende God. De gelovigen verwachtten de bouw van deze stad die vanuit de hemel op aarde gerealiseerd wordt. Het is van belang om het hemelse karakter van de stad niet uit te spelen tegen de aardse realisatie ervan. De idee dat Gods belofte voor de aarde vervagen in de hemel is onjuist.¹²

De fundamenten van deze toekomstige stad herinneren aan de beschrijving van de twaalf fundamenten van het hemelse Jeruzalem (Op21:14). Omdat deze stad vaste fundamenten heeft, zal het een blijvende stad zijn (vgl. Op13:14).

| 11 | Door het geloof ontving hij, hoewel Sara zelf onvruchtbaar was, kracht om te verwekken, en dat boven de bepaalde leeftijd, omdat hij Hem trouw achtte die het beloofd had.

Ondanks twijfels hield Abraham in vertrouwen vast aan Gods belofte dat hij daadwerkelijk nakomelingen zou verwekken (Gn18:10-15; 21:1-7).

| 12 | Daarom zijn er ook van een, en dat van een afgestorvene, geboren als de sterren van de hemel in menigte en als het zand aan de oever van de zee, dat ontelbaar is.

De ene waarnaar dit vers verwijst is Abraham, omdat het Grieks er een mannelijk woord voor gebruikt.

| 13 | In het geloof zijn deze allen gestorven, zonder de belofte te hebben ontvangen, maar zij zagen het in de verte en begroetten het, en beleden dat zij vreemdelingen en bijwoners op de aarde waren.

Alle aartsvaderen die Hb11:8-12 vermeldde, zijn gestorven zonder de belofte die Jahweh aan Abraham schonk te ontvangen. Ze hielden echter in vertrouwen vast aan de hoop die God hen had gegeven. Samen wisten

¹² Saucy, 1993:53.

ze dat God een schepping voor hen in petto had die volkomen anders was dan deze aarde. Het was geen land gebaseerd op de werken van de mens, maar op de werken vanuit de hemel: een hemels erfdeel. Vandaar voelden ze zich als gasten en vreemdelingen op deze aarde.

- | 14 |** Want wie zulke dingen zeggen, tonen duidelijk dat zij een vaderland zoeken.
- | 15 |** En als ze terugdenken aan dat waaruit zij weggetrokken zijn, zouden zij tijd hebben terug te keren;
- | 16 |** maar nu verlangen zij naar een beter, dat is een hemels vaderland. Daarom schaamt God Zich niet voor hen hun God genoemd te worden, want Hij heeft voor hen een stad bereid.
- We moeten bij het 'hemelse' niet enkel denken aan de hemel, maar aan de opstanding in heerlijkheid en ons leven in de nieuwe schepping. Voor Israël kan er al gedacht worden aan het vrederijk dat eveneens een hemelse oorsprong zal hebben (vgl. Hb2:5; 4:9; 6:5; 8:8; 12:28).
- | 17 |** Door het geloof heeft Abraham, toen hij beproefd werd, Izaak geofferd, en hij die de beloften aangenomen had, offerde zijn eniggeborene,
- Abraham werd door God op de proef gesteld om te kijken hoever zijn geloof in Gods beloften ging.
- | 18 |** van wie gesproken was: 'In Izaak zal uw nageslacht genoemd worden'. Hij heeft overwogen, dat God machtig was hem zelfs uit de doden op te wekken,
- Zou Abraham ook nog op Gods belofte van veel nakomelingen en een groot erfdeel vertrouwen als hij zijn enige zoon aan Hem offerde? Hb stelt vast dat Abrahams geloof zo ver ging dat hij erop vertrouwde dat God Isaak weer zou laten opstaan uit de dood.
- | 19 |** waaruit hij hem ook bij gelijkenis terug gekregen heeft.
- Isaak werd door Abraham geofferd, maar stierf niet. Daarom kan Abraham hem slechts als vergelijking of voorbeeld in geloof terugkrijgen.
- | 20 |** Door het geloof zegende Izaak Jakob en Ezau ook aangaande toekomstige dingen.
- In vs20-22 vinden we drie keer een aartsvader op het sterfbed.

| 21 | Door het geloof zegende Jakob bij zijn sterven elk van de zonen van Jozef en hij aanbad leunend op het uiteinde van zijn staf.

Jakob zag bij zijn sterven dat hij het eerstgeboorterecht aan beide zonen van Jozef diende te schenken.

| 22 | Door het geloof maakte Jozef bij zijn levenseinde melding van de uittocht van de zonen van Israel en gaf bevel aangaande zijn gebeente.

Jozef was een hooggeplaatste persoon in Egypte en kon een prachtige piramide krijgen als grafplaats. Toch wilde hij begraven worden in het land dat God zijn volk had beloofd.

| 23 | Door het geloof werd Mozes, toen hij geboren was, drie maanden lang door zijn ouders verborgen, omdat zij zagen dat het kind mooi was; en zij vreesden het gebod van de koning niet.

Hb11 vervolgt zijn lijst met geloofshelden vanuit het Bijbelboek Gn naar Ex. Doordat de ouders van Mozes de schoonheid van dit kind zagen verborgen ze het in geloof. Hierbij dienen we bij schoonheid verder te denken dan enkel uiterlijke schoonheid. Hb lijkt te suggereren dat de ouders inzicht hadden in Gods schone doel met Mozes. Daarom konden ze zich in geloof tegen het gebod van de farao keren (Ex1:22).

| 24 | Door het geloof weigerde Mozes, toen hij groot geworden was, een zoon van Farao's dochter genoemd te worden,

In geloof verkoos Mozes zijn biologische afkomst boven de koninklijke familie.

| 25 | omdat hij er de voorkeur aan gaf met het volk van God slecht behandeld te worden, boven een tijdelijke genieting van de zonde,

Mozes wilde liever zijn status als de zoon van de farao-dochter verliezen dan zijn volk te moeten prijsgeven.

| 26 | en de smaad van Christus groter rijkdom achtte dan de schatten van Egypte, want hij zag op de beloning.

| 27 | Door het geloof verliet hij Egypte, zonder de toorn van de koning te vrezen; want hij bleef standvastig, als zag hij de Onzichtbare.

Mozes vertrouwde erop dat God Israël uit Egypte zou uitleiden. De moeilijkheden die daarmee gepaard gaan noemt Hb niet (vgl. Ex2:14). Mozes keek niet naar de zichtbare farao, maar naar de Onzichtbare God.¹³

| 28 | Door het geloof heeft hij het pascha gevierd en het sprenkelen van het bloed, opdat de verderver van de eerstgeborenen hen niet aanraakte.

Het sprenkelen van het bloed herinnert de Hebreëen aan het offer van Christus dat met zijn bloed het nieuwe verbond sloot (Hb9:12-14,18-22).

| 29 | Door het geloof gingen zij door de Rode Zee als door een droog land, waardoor de Egyptenaren, toen zij het probeerden, verzwolgen werden.

| 30 | Door het geloof vielen de muren van Jericho, nadat men er zeven dagen omheen getrokken was.

| 31 | Door het geloof kwam Rachab de hoer niet om met de ongelovigen, daar zij de verspieders met vrede had opgenomen.

Ondanks haar moeilijke verleden koos Rachab ervoor om in geloof zich te verbinden met de God van Israël.

| 32 | En wat zal ik nog meer zeggen? Want de tijd zal mij ontbreken als ik vertel van Gideon, Barak, Simson, Jefta, David, Samuel en de profeten,

Na de bovengenoemde voorbeelden soms de schrijver enkele rechters op die gevolgd worden door David, Samuël en de profeten. De volgorde van de rechters Gideon, Barak, Simson en Jefta is niet chronologisch. William Kelly ziet er een systematische orde in: Gideon was trouwer dan Barak, Simson en Jeftha. Simson was trouwer dan Jeftha.¹⁴

Bij de geloofsheld Gideon kunnen we denken aan zijn moed om met driehonderd man het Midjanitische leger aan te vallen (Re7:7-25). Bij Barak denken we aan zijn overwinning tegen Sisera en de Kanaänieten (4:8-16). Bij Simson aan zijn overwinningen op de Filistijnen (13:1-16:31). Bij Jefta aan de overwinning over de Ammonieten en Amorieten (10:6-12:7). Bij Samuël aan zijn grote toewijding aan Jahweh om het koningschap te ondersteunen. Bij David aan zijn toewijding en godsvruchtig leven.

13 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 381.

14 W. Kelly, *The Epistle of the Hebrews* (Lectures Introductory, 1869).

| 33 | die door middel van het geloof koninkrijken onderwierpen, gerechtigheid oefenden, de beloften ontvingen, leeuwenmuilen toestopten,

Door hun geloof in God overwonnen de rechters en koningen. Meerdere rechters overwonnen vijandelijke machten (zie comm. vs32) en brachten gerechtigheid. Ze ontvingen geweldige beloften voor hun volk waar ze zelf deel van mochten uitmaken. Bij het toestoppen van leeuwenmuilen kan er worden gedacht aan Simson (Re14:5), David (1Sm17:34), Benaja (2Sm23:20) en Daniël (Dn6:23).

| 34 | de kracht van het vuur blusten, de scherpte van het zwaard ontvluchtten, uit zwakheid krachten verkregen, in de oorlog sterk werden, legers van vreemden op de vlucht dreven.

Bij al deze gebeurtenissen kunnen we denken aan meerdere voorbeelden. Sjadrach, Mesjach en Abednego, de drie vrienden van Daniël, bleven staande in het vuur en overleefden daarin (Dn3:16-30). Profeten als Elia, Elisa en Jeremia ontweken in geloof de het zwaard. Debora, Simson en de latere Makkabeeën, kregen ondanks hun zwakheid een enorme kracht. Degenen die in de oorlog sterk werden waren, die de scherpte van het zwaard ontvluchtten of die legers van vreemden op de vlucht dreven vinden we in de historische boeken van het Oude Testament.

| 35 | Vrouwen kregen hun doden door opstanding terug; anderen echter werden gefolterd zonder de verlossing aan te nemen, opdat zij een betere opstanding verkregen.

De weduwe uit Zarpath en de Sunamitische vrouw kregen hun zonen terug door het geloof waaraan ze vasthielden (1Kn17:17-24; 2Kn4:17-37). In de tijd van de Makkabeeën die maar een paar eeuwen voor het schrijven van Hb plaatsvond, koos Eleazer liever de dood dan ongehoorzaam aan God te zijn (2Makk6:19,28). Een onbekende moeder met haar zeven zonen liet zich in die tijd folteren in plaats van haar geloof af te zweren (vgl. 2Macc7:1-42; 4Makk8:1-17:24).

| 36 | En anderen ondergingen de beproeving van bespottingen en geselingen; ja zelfs van boeien en gevangenschap.

Mensen als Jeremia werden bespot en geseld vanwege hun vertrouwen in God (Jr20:2; 37:15; 38:1-13). De wereld noemde hen dwazen.

| 37 | Zij werden gestenigd, in stukken gezaagd, verzocht, met het zwaard vermoord, zij liepen rond in schapevachten, in geitevellen, leden gebrek, werden verdrukt, mishandeld

Zacharia, de zoon van Jojada werd gestenigd (2Kr24:20; Lc11:51). En volgens de traditie gebeurde dat ook met Jeremia en werd Jesaja door koning Manasse in een holle boom in stukken gezaagd.¹⁵ Anderen leefden in armoede. Hadden slechts een paar dierenvellen en werden verdrukt en mishandeld.

| 38 | de wereld was hen niet waard -, zij dwaalden rond in woestijnen, bergen, spelonken en de holen van de aarde.

Zoals de mensen tot Paulus riepen: ‘Weg van de aarde met zulk iemand’ (Hd22:22), zouden ze dat bij nog meer gelovigen doen. De gelovige vindt geen blijvende plaats op deze aarde. Hij is een vreemdeling en bijwoner op deze planeet. Mensen als Elia, Elisa en Ezechiël verbleven vandaar in woestijnen, bergen, spelonken en andere holten.¹⁶

| 39 | En deze allen die door hun geloof getuigenis hebben verkregen, hebben de belofte niet ontvangen,

Aan het slot van dit gedeelte grijpt de schrijver terug op hetgeen hij al aan het begin ervan zei: ‘Want in dit geloof hebben de ouden getuigenis verkregen.’ (vs2). Maar ondanks dit prachtige getuigenis van hun geloof, ontving geen van hen de volledige belofte die God met deze schepping in petto had. Dat klinkt voor de mens zonder God als de woorden:¹⁷

‘De kanker is teruggekomen, ik ben net mijn baan kwijtgeraakt en mijn vrouw heeft een echtscheiding aangevraagd; ik ben boos, ontmoedigd en ik voel me vreselijk. Maar ik ben van plan God te blijven vertrouwen. Ik geloof dat ik dat kan. Verlang meer naar Hem dan ooit! Dat is mijn hoop! En het geeft me intense vreugde.’

| 40 | daar God voor ons iets beters had voorzien, opdat zij niet zonder ons tot volmaaktheid zouden komen.

¹⁵ G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 384.

¹⁶ *Eerste brief van Clement* 17:1.

¹⁷ L. Crabb, *Gebroken dromen* (Vaassen:Medema, 2003), 46.

God koos ervoor om zonder de nieuwtestamentische gelovigen zijn beloften aan de oudtestamentische gelovigen nog niet te verwezenlijken. Samen zouden zij de belofte ontvangen. Zonder de gelovigen onder het nieuwe verbond zouden de gelovigen onder het oude verbond vandaar niet de volmaaktheid van Gods plannen mogen genieten.

De schrijver zal de ingesteldheid van deze oude gelovigen echter in het volgende gedeelte gebruiken om zijn toehoorders op te roepen in datzelfde geloof op aarde nu te wandelen.

Op welke wijze zou je je leven anders leven als je niet zou geloven?

Hoe zou je 'geloof' voor de mensen rondom je proberen te definiëren?

Wat brengt het geloof volgens Hb11 allemaal teweeg?

Welke geloofsheld in Hb11 spreekt je het meeste aan? Welke spreekt je het minste aan? Waarom?

In hoeverre bemoedigt Hb11 je in je eigen geloofsleven?

Wat betekent het voor jou dat niet alle personen in dit hoofdstuk succes hadden in hun leven?

Wat heeft het geloof je tot heden gekost?

Wat betekent het voor jou praktisch om een vreemdeling en bijwoner op aarde te zijn?

Welke geloofshelden ken je vanuit de kerkgeschiedenis?

C 12:1-17 – Volg Christus als Aanvoerder in je christelijk leven

a Oproep om te volharden in de wedloop (12:1-4)

(1) Daarom dan ook, daar wij zo'n grote wolk van getuigen rondom ons hebben, laten ook wij alle last en de zonde die ons licht omstrikt, afleggen en met volharding de wedloop lopen die voor ons ligt. (2) terwijl wij zien op Jezus, de overste leidsman en de voleinder van het geloof, die om de vreugde die voor Hem lag, het kruis heeft verdragen, terwijl Hij de schande heeft veracht, en die is gaan zitten aan de rechterzijde van de troon van God. (3) Want let op Hem die zo'n tegenspraak door de zondaars tegen Zich heeft verdragen, opdat u niet moe wordt en in uw zielen bezwijkt. (4) U hebt nog niet ten bloede toe tegenstand geboden in de strijd tegen de zonde.

De schrijver roept in Hebreeën 12 de gelovige op om te volharden in het geloof. Daardoor sluit hij aan bij zijn oproep tot volharding in Hebreeën 10: 'Wij echter behoren niet tot hen die zich onttrekken tot verderf, maar tot hen die geloven tot behoud van de ziel.' (vs39). Radicaal discipelschap wordt van hen gevraagd, ondanks de extern tegenstand en innerlijke verdeeldheid (vs1-4). Ze mogen zich laten bemoedigen door de oudtestamentische geloofshelden en hun ogen op Christus richten, de overste Leidsman en Voleinder van het geloof (Hb12:1-2).

| 1 | **Daarom dan ook, daar wij zo'n grote wolk van getuigen rondom ons hebben, laten ook wij alle last en de zonde die ons licht omstrikt, afleggen en met volharding de wedloop lopen die voor ons ligt,**

Nadat de schrijver zijn toehoorders in Hebreeën 11 bemoedigde met het voorbeeld van de oudtestamentische geloofshelden, roept hij hen op tot volharding in de wedloop van het geloof en zich niet van God af te keren. Hij doet dat door het beeld van de renbaan te gebruiken. Rondom zitten in het amfiteater toeschouwers die de lopers aanmoedigen. Dat is het tafereel dat ook op de christenen van toepassing is. Als zij de vroegere geloofshelden hebben gezien, moest hen dat aansporen om de moed in het geloof niet te verliezen. Ze dienen te beseffen dat ze strijden onder het oog van hen die de wedloop al hebben behaald. Alle ballast die de christenen nu belemmerd moet daarom worden afgelegd. Elke zonde kan je als een kleed omringen en zo belasten dat het moeilijk wordt om mee te doen aan een wedloop.

| 2 | **terwijl wij zien op Jezus, de overste leidsman en de voleinder van het geloof, die om de vreugde die voor Hem lag, het kruis heeft verdragen, terwijl Hij de schande heeft veracht, en die is gaan zitten aan de rechterzijde van de troon van God.**

Jezus is Degene die ons is voorgaat op ons pad (vgl. Hb5:8-9). Al in 2:10 werd Hij de ‘Leidsman van de redding’ genoemd. Op diezelfde manier is Hij ook de Leidsman van de geloofsheiliging. Jezus leert ons, hoe we mogen wandelen in geloof. Hij gaf zich volmaakt over aan de Vader. Hij heeft het doorstaan. Albertus Klijn wijst er op dat Jezus zijn keuze voor het kruis nam voor zijn incarnatie. Dit komt overeen met het feit dat Jezus’ dienst op aarde een dienst was van ‘het kruis op zich nemen’. Ook de Hebreëen dienen hiervoor te kiezen. In vers 1 worden ze beschreven als staande aan de start van de wedloop. Daartoe nemen ze hun beslissing.¹⁸ Zijn ze bereid om hun eigen leven op te geven voor Christus? Dat is de keuze die ook verbonden is met Jezus’ oproep aan de discipelen om het kruis op hen te nemen (Mt10:38). In Jezus’ leven zien we Hem het kruis dragen zonder meer. De uitdrukking ‘het kruis heeft verdragen’ gaat het daarom om meer dan enkel het fysieke kruis op Golgotha. Ook de schande en vloek die met het kruislijden verbonden waren, is Jezus niet uit de weg gegaan (vgl. Fp2:6). De schrijver heeft dit eerder al beschreven over het leven van Mozes. Ook deze man Gods koos voor de schande (Hb11:24-26).

Jezus is Degene die het doel al heeft bereikt en nu troont aan de rechterzijde van God. De troon in de hemel is de vaste grondslag van zijn regering, de garantie van de komende goddelijke heerlijkheid op aarde. Op Hem dienen de gelovigen hun oog te fixeren. Als we in ons geloofsleven succes willen, dienen we Jezus in alles de voorrang te geven. Hij is de voornaamste leidsman: de overste en voleinder van het geloof.

| 3 | **Want let op Hem die zo’n tegenspraak door de zondaars tegen Zich heeft verdragen, opdat u niet moe wordt en in uw zielen bezwijkt.**

Het is van belang zich op Jezus te concentreren. Het werkwoord ‘opletten’ (ἀναλογίζομαι) dat de schrijver in dit vers gebruikt, is een ander dan het ‘zien’ (ἀφοράω) in het vorige vers. Wij zien op de verheerlijkte Jezus (vs2) en we letten op de vernederde Jezus destijds op aarde (vs3). In vers 2 ging het om het zien op en het afzien van de aarde om naar omhoog te kijken. In vers 3 is meer bedoeld. Het gaat om het overwegen, een berekenen.¹⁹ Wie niet op Jezus let, loopt het gevaar zijn ogen op andere

¹⁸ Klijn, 1980:133.

¹⁹ Grosheide, 1985:162.

dingen te richten. Jezus is het doel van ons geloof. Hij is het voorbeeld in onze geloofswandel.

De zondaren hebben zich tegen Hem verzet. Ze hebben Hem uit het leven willen bannen. Hij kwam om te redden, maar vond tegenstand van hen die Hij wilde verlossen.

| 4 | U hebt nog niet ten bloede toe tegenstand geboden in de strijd tegen de zonde.

Ondanks dat de gelovigen, waartoe de schrijver van Hebreeën zich richt, ontmoedigd in hun wandel zijn, verwijt de schrijver hen dat ze nog niet ten bloede toe tegenstand boden, zoals Jezus dat deed. De schrijver verandert hierbij van beeld: van de wedloop naar het vuistvechten. In de strijd van het boksen vloeiende er quasi nog geen bloed. Er was niet veel te zien van een worsteling tegen de ongerechtigheid. De uitdrukking ‘tot bloedens toe’ moeten we zelfs beschouwen als ‘tot de dood toe’. Er zijn dus nog geen mensen onder de Hebreeën gedood om hun geloof (vgl. Hd12).

De gelovige dient zich met man en kracht te beschermen tegen de invloeden van de zondige wereld rondom hem, net zoals men zich in de winter beschermt tegen de griep- en verkoudheidsvirussen.²⁰ Nog steeds lopen we het gevaar om mee te worden en ons bezig te houden met de boze zaken van de aarde. Gelovigen moeten zich echter bezig houden met de hemelse zaken. Ze dienen als hemelburgers op aarde te leven.

b De tuchtiging in Spreuken 3 (12:5-13)

(5) Hebben jullie de bemoediging vergeten die tot u als tot zonen spreekt: ‘Mijn zoon, acht de opvoeding van de Heer niet gering en bezwijk niet als u door Hem bestraft wordt; (6) want wie de Heer liefheeft, voedt Hij op en Hij geselt iedere zoon die Hij aanneemt’. (7) U verdraagt het tot opvoeding; God behandelt u als zonen; want welke zoon is er die een vader niet opvoedt? (8) Maar als u zonder opvoeding bent waaraan allen deel hebben, dan bent u bastaarden en geen zonen. (9) Bovendien, wij hadden de vaders van ons vlees om ons op te voeden en wij hadden ontzag voor hen; zullen wij dan niet veel meer aan de Vader van de geesten onderworpen zijn en leven? (10) Zij voeden ons wel op voor weinige dagen, naar het hun goed dacht, maar Hij tot ons nut, opdat wij aan zijn heiligheid deel zouden krijgen. (11) Nu schijnt alle opvoeding wel op het ogenblik zelf geen vreugde maar voor droefheid te zijn, maar daarna geeft zij aan hen die erdoor geoefend zijn, een vreedzame vrucht van gerechtigheid. (12) Daarom, richt op uw slappe handen en uw verlamde knieën (13) en maakt rechte paden voor uw voeten, opdat het kreupele niet ontwricht maar veeleer gezond wordt.

In dit gedeelte brengt de schrijver de moeilijkheden die de Hebreeën meemaken in relatie met de tuchtiging van God. Volgens Frederik

Grosheide zijn de moeilijkheden in het leven van de Hebreeën concreet bedoeld om hun gebrek aan geestelijke vreugde te overwinnen. De geadresseerden moeten hun slappe handen en verlamde knieën bewegen en weer in geloof wandelen, zoals Jezus en de andere geloofshelden deden.²¹ Als dat niet gebeurt kan de geestelijke lauwheid er namelijk toe leiden dat zij Jezus Christus de rug toekeren.

| 5 | Hebben jullie de bemoediging vergeten die tot u als tot zonen spreekt: ‘Mijn zoon, acht de opvoeding van de Heer niet gering en bezwijk niet als u door Hem bestraft wordt;

De zoon in Spreuken 3:11-12 is voor de schrijver van de Hebreeënbrief de gelovige waarmee ook de Hebreeën zich mogen vereenzelvigen. Ook zij zijn kinderen van God (2:10-18). Bij de opvoeding waarover de schrijver in dit gedeelte spreekt, moeten we in eerste instantie niet denken aan ‘straffen’. Het Griekse *παιδεία/paideia* betekent ten diepste ‘opvoeden’ tot verbetering. In het verleden had het woord ‘tuchtiging’ deze betekenis. Tegenwoordig heeft ‘tuchtiging’ een negatieve connotatie. Samen met nieuwere vertalingen kiezen we daarom voor ‘opvoeding’.

God corrigeert zijn kinderen zoals de meest perfecte vader dat zou doen. Joseph Prince schrijft:²²

‘Het is echter belangrijk dat we begrijpen dat God ons corrigeert zoals een vader zijn zoon corrigeert. Zou jij je zoon kwallen met ziekte en pijn om hem een les te leren? Zou jij je zoon dwingen om zijn hand in het vuur te steken om hem te leren niet met vuur te spelen of van het fornuis af te blijven? Kun je je voorstellen dat je dit zou doen en dan zou zeggen: “Weet je waarom papa dit doet? Omdat hij van je houdt! Je zult nooit meer met lucifers spelen nu je weet dat vuur pijn doet.” Zou jij de auto over je dochters benen heen rijden om haar de gevaren van de weg te leren? Kun je je voorstellen dat je zou zeggen: “Kom nou, meisje, wees dapper! Papa houdt van je, hij doet dit voor jou. Op een dag zul je het begrijpen.” Natuurlijk niet! Ouders die zulke dingen doen, horen thuis in de gevangenis.’

²¹ Grosheide, 1985:164, 167.

²² Prince, 2008:79.

| 6 | want wie de Heer liefheeft, voedt Hij op en Hij geselt iedere zoon die Hij aanneemt’.

Tuchtiging is geen teken, dat God ons haat of ons straffen of verwerpen wil. Het is een teken ervan dat Hij ons liefheeft. Hij wil ons corrigeren en aannemen als zonen. We kunnen het Griekse *paideia* vandaar ook vertalen met ‘disciplineren’.

| 7 | U verdraagt het tot opvoeding; God behandelt u als zonen; want welke zoon is er die een vader niet opvoedt?

In deze brief heeft de schrijver op verschillende manieren gewaarschuwd tegen afval en opgeroepen tot standvastigheid.

| 8 | Maar als u zonder opvoeding bent waaraan allen deel hebben, dan bent u bastaarden en geen zonen.

Dit vers heeft tot doel om de Hebreeën tot zelfonderzoek op te roepen. Wie nog geen moeilijkheden voor zijn geloof heeft meegemaakt moet zich afvragen of hij of zij wel een zoon van God is.

| 9 | Bovendien, wij hadden de vaders van ons vlees om ons op te voeden en wij hadden ontzag voor hen; zullen wij dan niet veel meer aan de Vader van de geesten onderworpen zijn en leven?

God wordt in deze tekst aangeduid als de ‘Vader van de geesten’ om een parallel te bieden met de ‘vaders van ons vlees’. Wie respect heeft voor zijn aardse vader, dient nog meer respect te hebben voor zijn hemelse Vader. Binnen de context van Hb was vooral de vader degene die hoofverantwoordelijk was voor de disciplineren van zijn zonen.²³

| 10 | Zij voeden ons wel op voor weinige dagen, naar het hun goed dacht, maar Hij tot ons nut, opdat wij aan zijn heiligheid deel zouden krijgen.

Wanneer God zijn zonen tuchtigt, dan is zijn tuchtiging volkomen en draagt ze vrucht. Gods handelen in ons leven is een opvoeding die telkens tot welzijn dient, zonder enig voorbehoud.

| 11 | Nu schijnt alle opvoeding wel op het ogenblik zelf geen vreugde maar voor droefheid te zijn, maar daarna geeft zij aan hen die erdoor geoefend zijn, een vreedzame vrucht van gerechtigheid.

23 Guthrie, 1998:407.

| 12 | Daarom, richt op uw slappe handen en uw verlamde knieën

De schrijver van de Hebreeënbrief roept zijn toehoorders vervolgens op om in actie te komen. Hij doet dat door gebruik te maken van de Griekse tekst van Jesaja 35:3.

Het geloof in de vele nieuwe zegeningen moet worden beleefd. Ze dienden te letten op de grote zegen die God aan hen door Christus had geopenbaard (2:3; 10:29).

| 13 | en maakt rechte paden voor uw voeten, opdat het kreupele niet ontwricht maar veeleer gezond wordt.

In hun levenswandel diende de Hebreeën er tevens voor te zorgen dat ze hun geloofsgenoten ondersteunden en bemoedigden. Dat zou er voor zorgen dat de zwakheid in hun midden naliet. De schrijver baseert zich daarbij aan het begin van dit vers op de Griekse vertaling van Spreuken 4:26. De geadresseerden moeten de paden vlak of recht maken, zodat de zwakken in midden dicht bij Jezus komen.

c De problematiek van verdeeldheid (12:14-17)

(14) Jaagt naar vrede met allen en naar de heiliging zonder welke niemand de Heer zal zien, (15) terwijl u erop toeziet dat niet aan iemand de genade van God ontbreekt; dat er geen wortel van bitterheid opschiet en onrust veroorzaakt, en velen daardoor verontreinigd worden; (16) dat niet iemand een hoereerder is of een ongodelijke zoals Ezaü, die voor een gerecht zijn eerstgeboorterecht verkocht, (17) want u weet dat hij ook daarna, toen hij de zegen wilde erven, verworpen werd, want hij vond geen plaats voor berouw, hoewel hij die met tranen zocht.

| 14 | Jaagt naar vrede met allen en naar de heiliging zonder welke niemand de Heer zal zien,

Het is bijna onmogelijk om met elkaar in vrede te leven als we ons begeven op verkeerde paden. Wie de heiligheid op aarde verwerpt kan onmogelijk God denken te zien. Dit gegeven is een belangrijke conclusie uit de voorafgaande verzen.²⁴ De gelovigen dienen zich af te keren van de zonde en zich toe te keren tot God (vgl. vs1,4,10-11).

| 15 | terwijl u erop toeziet dat niet aan iemand de genade van God ontbreekt; dat er geen wortel van bitterheid opschiet en onrust veroorzaakt, en velen daardoor verontreinigd worden;

24 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 408.

Hb verwijst met deze tekst indirect naar Dt29:18. Dit vers staat binnen de context van afgodendienst en de afval van het verbond dat God met Israël in het Oude Testament sloot. Datzelfde gevaar liepen ook de gelovigen waartoe Hb zich in eerste instantie richt.²⁵

| 16 | dat niet iemand een hoereerder is of een ongodelijke zoals Ezau, die voor een gerecht zijn eerstgeboorterecht verkocht,

Ezau gold binnen de joodse traditie als hoereerder omdat hij vrouwen huwde die vreemde goden aanbaden (Gn26:34-35).²⁶ Hij toont daarmee dat God en zijn belofte hem niet interesseert. Vandaar wordt hij een ongodelijke genoemd: iemand die los van God wil leven. Deze houding van Ezau bleek al duidelijk op het ogenblik dat hij zijn eerstgeboorterecht aan Jakob verkocht voor een bord soep.

| 17 | want u weet dat hij ook daarna, toen hij de zegen wilde erven, verworpen werd, want hij vond geen plaats voor berouw, hoewel hij die met tranen zocht.

Door het voorbeeld van Ezau maakt Hb duidelijk dat enkel tranen en afwijzing overblijven voor degene die aan God ongehoorzaam is.

D 12:18-29 – De zegen van het nieuwe verbond – Sion > Sinai

(18) Want u bent niet genaderd tot de tastbare berg en het brandende vuur, tot donkerheid, duisternis, onweer, (19) bazuineschal en een geluid van woorden waarvan zij die ze gehoord hadden, smeeften dat het woord niet tot hen zou worden gericht (20) (want zij konden niet verdragen wat geboden werd: 'Zelfs als een dier de berg aanraakt, zal het worden gestenigd'; (21) en zo vreselijk was het gezicht, dat Mozes zei: 'Ik ben vol vrees en ik beef zeer'), (22) Maar u bent gekomen tot de berg Sion, en de stad van de levende God, tot het hemelse Jeruzalem, en de vele tienduizenden engelen; (23) de algemene vergadering; en tot de gemeente van de eerstgeborenen, die in de hemelen staan opgeschreven, en tot God, de Rechter van allen; en tot de geesten van de tot volmaaktheid gekomen rechtvaardigen; (24) en tot Jezus, de middelaar van een nieuw verbond; en tot het bloed van de besprenkeling, dat beter spreekt dan Abel. (25) Kijkt u uit dat u Hem die spreekt, niet afwijst. Want als zij niet ontkomen zijn, die Hem afwezen die op aarde Goddelijke aanwijzingen gaf, hoeveel te minder wij, als wij ons afwenden van Hem die van de hemelen spreekt. (26) Toen deed zijn stem de aarde wankelen; maar nu heeft Hij beloofd en gezegd: 'Nog eenmaal zal Ik niet alleen de aarde doen beven maar ook de hemel'. (27) Dit 'nog eenmaal' nu duidt de verandering van de wankelbare als gemaakte dingen aan, opdat de dingen blijven die niet wankelbaar zijn. (28) Laten wij dus, daar wij een onwankelbaar koninkrijk ontvangen, de genade vasthouden, en laten wij daardoor God dienen op een Hem welbehaglijke wijze met eerbied en ontzag. (29) Immers onze God is een verterend vuur.

25 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 404.

26 Attridge, 1989:405.

In dit gedeelte plaatst de auteur twee bergen tegenover elkaar die symbolisch verbonden zijn met de twee verbonden waarvan eerder sprake was.

| 18 | Want u bent niet genaderd tot de tastbare berg en het brandende vuur, tot donkerheid, duisternis, onweer,

Aan het begin van dit gedeelte maakt Hb duidelijk dat zijn toehoorders niet zijn genaderd tot een tastbare berg. Deze berg die Hb voor ogen heeft is de berg Sinai. Het is wel opmerkelijk dat hij de naam van deze berg niet noemt. Deze eerste berg is gekenmerkt door zeven aspecten: (1) tastbaarheid; (2) een brandend vuur; (3) donkerheid; (4) duisternis; (5) onweer; (6) bazuingeschal; en (7) geluiden van woorden (vgl. Ex19:16,18; Dt4:11; 5:22-23). De eerste berg staat daardoor in groot verschil met de berg Sion, waarvan de schrijver vermelding doet in vs22.

In sommige handschriften ontbreekt het woord 'berg' (ορει, D, Ψ, ð). Het is mogelijk dat handschriften het woord toevoegden ter verduidelijking (, ⁴⁶, 8, A, C, D*, P, 33, 81).

| 19 | bazuingeschal en een geluid van woorden waarvan zij die ze gehoord hadden, smeekten dat het woord niet tot hen zou worden gericht

De schrijver van Hb zinspeelt verder over de gebeurtenissen bij de berg Sinai: 'Toen sprak Jahweh tot u vanuit het vuur. U hoorde een stem spreken, maar een gedaante zag u niet; er was alleen die stem' (Dt4:12).

| 20 | (want zij konden niet verdragen wat geboden werd: 'Zelfs als een dier de berg aanraakt, zal het worden gestenigd');

Hb geeft te kennen dat het volk angst had om het gebod van Jahweh, om de berg niet aan te raken, te overtreden (Ex19:12-13). Vandaar vroegen ze dat God niet tot hen kwam. Daarmee gaven ze indirect te kennen dat ze zondaren waren.

| 21 | en zo vreselijk was het gezicht, dat Mozes zei: 'Ik ben vol vrees en ik beef zeer'),

Zelfs Mozes kwam onder de indruk van hetgeen gebeurde bij deze eerste berg en schreef later: 'Ik vreesde de toorn van Jahweh, want Hij was zo kwaad op u dat Hij u wilde uitroeien. Maar ook ditmaal gaf Hij mij gehoor' (Dt9:19; vgl. Dt4:13).

| 22 | Maar u bent gekomen tot de berg Sion, en de stad van de levende God, tot het hemelse Jeruzalem, en de vele tienduizenden engelen;

Tegenover de eerste berg waartoe de Hebreëen niet genaderd zijn, zijn ze wel genaderd tot de tweede berg, de berg Sion. Die berg staat niet in verband met angstaanjagende manifestaties, maar met de stad van de levende God: het hemels Jeruzalem. De berg Sion wordt verbonden met de stad van de levende God dat het hemelse Jeruzalem is. Deze stad is niet gemaakt door mensen op aarde, maar door God in de hemel. Ze heeft vandaar een hemelse oorsprong (vgl. Hb11:16; 13:14; Gl4:26).²⁷ Dit zal de stad zijn die straks op aarde gerealiseerd zal worden in de nieuwe schepping.

De enige andere tekstpassage die expliciet in het Nieuwe Testament spreekt over de berg Sion is verder Op14:1-5. Het lijkt erop dat daar precies de hemelse scene wordt beschreven waarop de Hebreëenschrijver doelt.²⁸

| 23 | de algemene vergadering; en tot de gemeente van de eerstgeborenen, die in de hemelen staan opgeschreven, en tot God, de Rechter van allen; en tot de geesten van de tot volmaaktheid gekomen rechtvaardigen;

Andere begrippen die Hb koppelt aan de stad van de levende God is de ‘algemene vergadering’ en ‘de gemeente van de eerstgeborenen’. De eerstgeborenen werden steeds aan de Heer toegewijd (Dt21:17).

Ondanks dat de omstandigheden tussen de berg Sinai en de berg Sion zeer verschillende zijn, hebben de gelovigen met dezelfde God te maken. Het is de God van allen, de God van het Oude- en Nieuwe Testament die zich op beide bergen openbaarde. Alleen gebeurde de openbaring op Sinai voordat Christus zijn offer bracht, en de openbaring op Sion nadat Christus zijn offer bracht. Het is deze hoogverheven God, die de gelovigen mogen kennen. De gestorven geloofshelden duidt de schrijver op een joodse manier aan als ‘geesten van de rechtvaardigen’.²⁹ Zij door het offer van Christus tot volmaaktheid gebracht (10:4). Samen met deze gestorven geloofshelden mogen de nieuwtestamentische gelovigen straks deel uitmaken van deze rijke zegening die God voor de schepping in petto heeft.

²⁷ van der Woude, 1985:142.

²⁸ van Houwelingen, 2010:136.

²⁹ Vgl. Lane, 1991b:470.

| 24 | en tot Jezus, de middelaar van een nieuw verbond; en tot het bloed van de besprenkeling, dat beter spreekt dan Abel.

Abels bloed vroeg om gerechtigheid tegenover Kain. Op die zelfde wijze roept het bloed van Christus om gerechtigheid tegenover de mensheid.

| 25 | Kijkt u uit dat u Hem die spreekt, niet afwijst. Want als zij niet ontkomen zijn, die Hem afwezen die op aarde Goddelijke aanwijzingen gaf, hoeveel te minder wij, als wij ons afwenden van Hem die van de hemelen spreekt.

God heeft aan het einde van de dagen tot de mensen gesproken in zijn Zoon (1:1). Het spreken van de Zoon was een woord vanuit de hemel (Jh3:12; 8:23,26). Op Sinaï sprak de Heer vanaf de aarde; in de tegenwoordige eeuw spreekt Christus, de mens vanuit de hemel (vgl. 1Ko15:47).

De Hebreëën moeten er vandaar goed over na te denken hoe men omgaat met de woorden die de Mensenzoon heeft gesproken. Als de ongelovigen die in het verleden de woorden van het oude verbond in de wind sloegen geoordeeld werden, hoeveel te meer zullen dan de gelovigen die dat nu doen in het oordeel komen.

| 26 | Toen deed zijn stem de aarde wankelen; maar nu heeft Hij beloofd en gezegd: ‘Nog eenmaal zal Ik niet alleen de aarde doen beven maar ook de hemel’.

Hb citeert Hg2:6 om hetgeen hij in de voorafgaande verzen heeft geuit te onderbouwen. Om zijn argumentatie kracht bij te zetten voegt Hb daaraan toe ‘niet alleen’. Net zoals het gebeurde bij de berg Sinaï, zou God ook straks nog eens de hemel en de aarde doen beven.

| 27 | Dit ‘nog eenmaal’ nu duidt de verandering van de wankelbare als gemaakte dingen aan, opdat de dingen blijven die niet wankelbaar zijn.

Als de beving waarvan Hg spreekt gebeurt zal dat het einde zijn van deze oude schepping en het begin van de nieuwe schepping.

| 28 | Laten wij dus, daar wij een onwankelbaar koninkrijk ontvangen, de genade vasthouden, en laten wij daardoor God dienen op een Hem welbehaglijke wijze met eerbied en ontzag.

| 29 | Immers onze God is een verterend vuur.

De woorden uit dit vers vinden we terug in Dt4:24: ‘Want Jahweh, uw God, is een verterend vuur, Hij duldt geen andere goden naast zich.’

E 13:1-19 – Volg Christus buiten de legerplaats

(1) Laat de broederliefde blijven. (2) Vergeet de gastvrijheid niet, want daardoor hebben sommigen onwetend engelen gehuisvest. (3) Denkt aan de gevangenen alsof u medegevangenen was; aan hen die mishandeld worden alsof u ook zelf in het lichaam mishandeld was. (4) Laat het huwelijk bij allen in ere zijn en het huwelijksleven onbezoedeld, want hoereerders en overspelers zal God oordelen. (5) Laat uw wandel zonder geldzucht zijn en weest tevreden met wat u hebt; want Hijzelf heeft gezegd: ‘Ik zal u geenszins begeven en u geenszins verlaten’, (6) zodat wij vrijmoedig mogen zeggen: ‘De Heer is mij een helper en ik zal niet vrezen; wat zal een mens mij doen?’ (7) Houdt uw voorgangers in herinnering die het woord van God tot u gesproken hebben, en volgt, terwijl u het einde van hun wandel beschouwt, hun geloof na. (8) Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid. (9) Laat u niet meeslepen door allerlei en vreemde leringen; want het is goed dat het hart gesterkt wordt door genade, niet door spijzen, waarvan zij die daarin wandelden, geen nut hadden. (10) Wij hebben een altaar waarvan zij die de tabernakel dienen, geen recht hebben te eten; (11) want van de dieren waarvan het bloed voor de zonde door de hogepriester in het heiligdom gedragen wordt, daarvan worden de lichamen buiten de legerplaats verbrand. (12) Daarom heeft ook Jezus, opdat Hij door zijn eigen bloed het volk zou heiligen, buiten de poort geleden. (13) Laten wij daarom tot Hem uitgaan buiten de legerplaats, terwijl wij zijn smaad dragen. (14) want wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige. (15) Laten wij dan door Hem voortdurend een lofoffer brengen aan God, dat is de vrucht van de lippen die zijn naam belijden. (16) En vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet, want in zulke offers heeft God een welbehagen. (17) Weest aan uw voorgangers gehoorzaam en weest hun onderdanig, want zij waken over uw zielen als degenen die rekenschap zullen afleggen, opdat zij dit met vreugde en niet zuchtend doen, want dat is voor u niet nuttig. (18) Bidt voor ons, want wij zijn ervan overtuigd dat wij een goed geweten hebben, daar wij in alles goed willen wandelen. (19) En des te overvloediger vermaan ik u dit te doen, opdat ik u des te spoediger wordt terug gegeven.

In het laatste gedeelte van Hb roept de schrijver de gelovigen op om hun geloof te tonen in hun dagelijkse wandel. Meerdere onderwerpen die dagelijks voor moeilijkheden zorgen komen aan bod. Vs1-6 beschrijft hierbij het leven van de christen in de wereld, terwijl vs7-19 het leven van de christen in de gemeente beschrijft.

| 1 | Laat de broederliefde blijven.

| 2 | Vergeet de gastvrijheid niet, want daardoor hebben sommigen onwetend engelen gehuisvest.

In de oudheid was gastvrijheid van groot belang voor de joodse en christelijke gelovigen. Het was algemeen gebruikelijk om mensen voor een nacht verblijf te geven. Hb moedigt zijn toehoorders daartoe aan en

herinnert hen eraan dat sommigen in het verleden door hun gastvrijheid engelen te gast hadden. Vanuit het Oude Testament gebeurde dit bij Abraham (Gn18), Lot (Gn19), Gideon (Re6) en Manoah (Re13).

| 3 | Denkt aan de gevangenen alsof u medegevangenen was; aan hen die mishandeld worden alsof u ook zelf in het lichaam mishandeld was.

| 4 | Laat het huwelijk bij allen in ere zijn en het huwelijksleven onbezoedeld, want hoereerders en overspelers zal God oordelen.

Net als tegenwoordig leefden de Hebreëen in een maatschappij waarin het huwelijksverbond minder trouw werd nageleefd. Binnen sommige streken was het normaal dat iemand naast zijn vrouw nog een minnares had die hij zo nu en dan bezocht om zijn lusten te kunnen verwezenlijken.³⁰ Anderen kozen er juist weer voor om zich helemaal binnen het huwelijk te onthouden. Beide mogelijkheden zorgden voor spanningen. Het bed diende juist een mini-kerk te zijn waarin de gelovigen de eenheid door het gemeenschappelijke verbond zorgden voor elkaars welzijn.³¹

| 5 | Laat uw wandel zonder geldzucht zijn en weest tevreden met wat u hebt; want Hijzelf heeft gezegd: 'Ik zal u geenszins begeven en u geenszins verlaten',

De gelovigen dienden zich niet te laten verleiden in de geldzucht. Ze moesten tevreden zijn met de zegen die God gaf en zich van God afhankelijk opstellen. Een woord van bemoediging noemt de schrijver hierbij om de gelovigen die financieel arm zijn daarin te stimuleren. Wellicht is deze uitspraak gebaseerd op meerdere teksten uit het Oude Testament (Gn28:15; Dt31:6-8; Jz1:5). Het is opvallende dat het verlangen naar geld en seksuele zonden nauw met elkaar verbonden zijn in het Nieuwe Testament (vgl. 1Ko5:10-11; Ef4:19; 1Ts4:3-6).³² En hart dat te nauw verbonden is met het portemonnee kan een vreselijke val maken. Onze omgang met het geld dat God ons schenkt kan vandaar gezien worden als een weerspiegeling van onze geloofswandel.

Corrie ten Boom vertelt een gebeurtenis uit haar jeugd die de kracht van het houden van geld goed illustreert. De familie ten Boom bad op een ochtend dat God een klant die dag zou zenden

30 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 436.

31 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 448.

32 G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 437.

naar hun familiewinkel om een horloge te kopen. Door deze inkomst konden dan de rekeningen op de bank betaald worden. Tijdens die dag kwam er een klant met een grote som geld in de winkel. Hij koos een duur horloge en wilde deze betalen, maar op datzelfde moment klaagde hij over een christelijke horlogemaker en suggereerde dat deze hem een defecte horloge had verkocht. Casper, de vader van Corrie, vroeg de man of hij het horloge dat was niet goed werkte mocht onderzoeken. Slechts een kleine reparatie was nodig. Casper voerde die uit en garandeerde de klant dat hij een goed kwalitatief horloge had gekocht. Vervolgens gaf hij de verbaasde man zijn geld terug, en de man gaf het horloge dat hij net in de winkel had gekocht.

De kleine Corrie vroeg haar vader later: ‘Papa, waarom deed je dat? Ben je niet bezorgd over de rekeningen die je moet betalen?’ Haar vader antwoordde: ‘Er is gezegend en ongelukkig geld’, en verklaarde dat God niet tevreden zou zijn met een slechte reputatie over een andere gelovige. God zou hen het geld wel op een ander wijze geven, verzekerde hij Corrie. Slechts een paar dagen later kwam er een andere man in de winkel. Hij kocht de duurste horloge die op dat moment was geproduceerd. Deze aankoop gaf de familie niet alleen de gelegenheid om hun rekeningen te betalen, ze gaf hen ook de middelen om voor Corrie twee jaar een opleiding als horlogemaker in Zwitserland te kunnen bekostigen.³³

| 6 | zodat wij vrijmoedig mogen zeggen: ‘De Heer is mij een helper en ik zal niet vrezen; wat zal een mens mij doen?’

| 7 | Houdt uw voorgangers in herinnering die het woord van God tot u gesproken hebben, en volgt, terwijl u het einde van hun wandel beschouwt, hun geloof na.

De ‘voorgangers’ (ἡγεῖομαι/*hēgeōmai*) zijn de leidinggevendenden in de gemeente. Het gaat om personen waaraan de geadresseerden zich moeten ‘onderwerpen, want zij waken over hun leven’ (vs17). In vs24 maakt de schrijver dan ook een verschil tussen de leidinggevende ‘voorgangers’ en de ‘heiligen’. Vanuit deze reddenatie kiezen NBV, WV en GNB ervoor om het Griekse ἡγεῖομαι verklarend met ‘leiders’ te vertalen. Buiten Hb

³³ Rinehart and Rinehart, 1986:103.

gebruikt ook Hd15:22 de term ἡγέομαι om te verwijzen naar Judas-Barsabas en Silas, die leiding gaven aan de gemeente te Jeruzalem. In de Grieks-Romeinse cultuur verwees ἡγέομαι naar een staatsman of naar een religieuze, politieke en/of militaire leider.³⁴

Hoewel vs17 en vs24 spreken over de nog levende voorgangers, denken sommigen dat vs7 verwijst naar de al gestorven voorgangers van de gemeente.³⁵ Het einde van de geloofswandel van deze voorgangers is dan al zichtbaar. Als het om gestorven voorgangers gaat, is het ook verder goed mogelijk dat zij betrokken waren bij de stichting van de gemeente waaraan de brief is gericht (Hb2:3). De geadresseerden dienen deze voorgangers, evenals de geloofshelden in Hb11, te herdenken. De wandel van deze mensen mocht hun als spiegel dienen en hen bemoedigen in hun eigen geloofsleven. Dat betekent uiteraard niet dat de gelovigen hun voorgangers op alle gebieden dienden te imiteren – iets wat wel jammer genoeg wel vaker in het verleden voorkwam.

Op een bepaalde plaats viel het iemand op een gegeven moment dat de broeders op een eigenaardige manier kuchten tijdens de bidstond. Toen hij hen daarover aansprak antwoordden ze dat ze dat deden omdat hun voorbeeld John Darby altijd kuchte als hij ging bidden.

| 8 | Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid.

De context toont ons dat voorgangers heengaan (vs7), maar Christus blijft.

| 9 | Laat u niet meeslepen door allerlei en vreemde leringen; want het is goed dat het hart gesterkt wordt door genade, niet door spijzen, waarvan zij die daarin wandelden, geen nut hadden.

| 10 | Wij hebben een altaar waarvan zij die de tabernakel dienen, geen recht hebben te eten;

Volgens de Talmoed werd de tabernakel in de tempel onder het Allerheiligste opgeborgen.³⁶ De gereien werden daarnaast verder gebruikt

³⁴ LXX: Dt1:13; Ez43:7; Sir17:17; 30:27; 33:19; 41:17; 1Makk9:30; 2Makk14:16; *1 Clement* 1:3; 21:6; 37:2; *Herder van Hermas* 2.2.6; 3.9.7. Philo, 2005:IV:190; Josephus, 1996–1998:II:193; Vgl. Laub, 1981–1982:186–190.

³⁵ Attridge, 1989:391; Ellingworth, 1993:702; Büchsel, 1964:907.

³⁶ Babylonische Talmoed, traktaat *Sotah* 9a

in de tempel. Dit zou verklaren waarom het Oude Testament nog steeds van ‘tent’ of ‘hut’ spreekt als het de tempel bedoelt (Ps15:1; 27:5; 31:20; 76:3; Js4:6). Eveneens verklaart het ook de verbinding die Hb maakt tussen tabernakel en tempel.

| 11 | want van de dieren waarvan het bloed voor de zonde door de hogepriester in het heiligdom gedragen wordt, daarvan worden de lichamen buiten de legerplaats verbrand.

Mozes maakte een tent buiten de legerplaats. Iedereen die werkelijk Jahweh wilde dienen ging naar deze tent toe (Ex33:7). Ook laat ons dit terugdenken aan het offer dat gebracht werd op de Verzoendag (Lv16:27). Hb gebruikt dit beeld van het offer dat buiten het kamp werd verbrand als een beeld voor de nieuwtestamentische gelovigen die mogen uitgaan uit het oudtestamentische kamp en deel krijgen aan het nieuwe verbond.³⁷

| 12 | Daarom heeft ook Jezus, opdat Hij door zijn eigen bloed het volk zou heiligen, buiten de poort geleden.

Net zoals het tabernakel in de woestijn uit drie delen bestond: (1) legerplaats van Israël, (2) legerplaats van de Levieten, en (3) de legerplaats van God, spraken de rabbijnen van drie delen in Jeruzalem: (1) van de poorten tot de tempelberg (vlgs. legerplaats van Israël), (2) van de tempelberg tot de Nicanorpoort (vlgs. de legerplaats van de Levieten) en de rest (vlgs. legerplaats van God). Hb lijkt hierop te wijzen in zijn tekst.

| 13 | Laten wij daarom tot Hem uitgaan buiten de legerplaats, terwijl wij zijn smaad dragen.

| 14 | want wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige.

Met de verwijzing naar de tijdelijke stad, kan de schrijver profetisch hebben gedacht aan de verwoesting van Jeruzalem (70nC).

| 15 | Laten wij dan door Hem voortdurend een loffer brengen aan God, dat is de vrucht van de lippen die zijn naam belijden.

Gelovigen brengen loffers aan de Heer doordat ze met hun mond Gods naam belijden. De geestelijke werkelijkheden worden realiteit voor hen en ze uiten dat door de Heer ervoor te prijzen. Het evangelie wordt zo een onderwerp van lofprijs! Dat doen de gelovigen telkens weer opnieuw,

³⁷ G.H. Guthrie, *Hebrews* (NIVAC; Grand Rapids:Zondervan, 1998), 440.

niet alleen op zondag, maar elke dag mogen ze hieraan gehoor geven (Hd16:25; Ef5:20). De Vader zoekt namelijk geen aanbedding, maar aanbidders (Jh4:23). Dat zijn mensen die helemaal door aanbedding worden gekenmerkt (vgl. Hs14:2).

| 16 | En vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet, want in zulke offers heeft God een welbehagen.

| 17 | Weest aan uw voorgangers gehoorzaam en weest hun onderdanig, want zij waken over uw zielen als degenen die rekenschap zullen afleggen, opdat zij dit met vreugde en niet zuchtend doen, want dat is voor u niet nuttig.

Menig gemeenteleider heeft al eens de bitse opmerking gehoord: ‘Zo, je preekt op zondag. Wat doe jij eigenlijk de rest van de week?’ We dienen elkaar als gemeenteleden ons vandaar eraan te herinneren dat gemeenteleiders een moeilijke taak in deze wereld hebben. Ze dienen sociaal, pastoraal, didactisch, organisatorisch, administratief, evangelistisch sterk te zijn – om maar enkele facetten binnen hun werk te noemen. Naast het vele werk dat ze doen moeten ze ook nog een goede echtgenoot en huisvader thuis zijn en tijd gebruiken voor hun eigen geestelijke groei en relatie met God.

| 18 | Bidt voor ons, want wij zijn ervan overtuigd dat wij een goed geweten hebben, daar wij in alles goed willen wandelen.

Het is waarschijnlijk dat de schrijver met ‘ons’ zichzelf en de gelovigen in Italië bedoeld. Een andere mogelijkheid is dat het enkel gaat om de leiders van de gemeente in Italië die in vs17 zijn genoemd. Indirect zou de schrijver zich dan met hen vereenzelvigen.

| 19 | En des te overvloediger vermaan ik u dit te doen, opdat ik u des te spoediger wordt terug gegeven.

7 | 13:20-25 – Conclusie en Slot

(20) De God nu van de vrede, die uit de doden heeft teruggebracht de grote herder van de schapen, onze Heer Jezus, door het bloed van het eeuwig verbond, (21) moge u volmaken in al het goede tot het doen van zijn wil, terwijl Hij in ons doet wat voor Hem welbehaaglijk is door Jezus Christus. Hem zij de heerlijkheid tot in alle eeuwigheid. Amen. (22) Maar ik vermaan u, broeders, verdraagt het woord van vermaning; immers met weinig woorden heb ik u geschreven. (23) Weet dat onze broeder Timotheüs losgelaten is; als hij spoedig komt, zal ik met hem u zien. (24) Groet al uw voorgangers en alle heiligen. U groeten die van Italië. (25) De genade zij met u allen. Amen.

In dit gedeelte vinden we het slot van de prediking die Hb bevat (vs20-21) en het slot van de brief die Hb uiteindelijk werd (vs22-25).

| 20 | De God nu van de vrede, die uit de doden heeft teruggebracht de grote herder van de schapen, onze Heer Jezus, door het bloed van het eeuwig verbond,

Hb verwijst enkel in dit vers naar de opstanding van de Heer Jezus. Waarschijnlijk dacht de schrijver tegelijk aan Js63:11: ‘Toen dacht Hij aan de dagen van weleer, aan Mozes en zijn volk. Waar is Hij die zijn volk door de zee voerde, waar zijn de herders van zijn kudde? Waar is Hij die hen bezielde met zijn heilige Geest?’

| 21 | moge u volmaken in al het goede tot het doen van zijn wil, terwijl Hij in ons doet wat voor Hem welbehaaglijk is door Jezus Christus. Hem zij de heerlijkheid tot in alle eeuwigheid. Amen.

| 22 | Maar ik vermaan u, broeders, verdraagt het woord van vermaning; immers met weinig woorden heb ik u geschreven.

| 23 | Weet dat onze broeder Timotheüs losgelaten is; als hij spoedig komt, zal ik met hem u zien.

Het woord ‘losgelaten’ (Gr. *apoluó*) kunnen we ook vertalen met ‘verstoten’ (Mt19:3), ‘laten gaan’ (Hd15:30), ‘weggaan’ (28:25) of ‘heengaan’ (Lc2:29).

| 24 | Groet al uw voorgangers en alle heiligen. U groeten die van Italië.

| 25 | De genade zij met u allen. Amen.